

Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická

**Komunikace kardinála Františka z Ditrichštejna s papežskými nuncií u
císařského dvora (1621-1634)**

Zdeňka Horáčková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zdeňka Horáčková**
Osobní číslo: **H16236**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Komunikace kardinála Františka z Ditrichštejna s papežskými nuncií u císařského dvora (1621-1634)**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Předpokládá se, že výsledná bakalářská práce přispěje k bližšímu poznání charakteru vazeb mezi Františkem z Ditrichštejna a papežským dvorem v Římě. Především by pak měla odhalit, jak moc byly kroky kardinála Františka z Ditrichštejna coby moravského gubernátora ovlivněné ohledy na zájmy papežské kurie. Stranou zájmu však nezůstanou ani Ditrichštejnovy osobní vztahy k jednotlivým nunciím. Při své práci bude studentka vycházet z italsky psané korespondence dochované v rodinném archivu Ditrichštejnů uloženého v Moravském zemském archivu v Brně. (MZA Brno, RA Ditrichštejnů, kart. 430 /Carlo Caraffa/, kart. 439 /Giambattista Palloto/ a kart. 441 /Ciriaco Rocci/). Přihlédne rovněž k editované korespondenci papežských nunciů u císařského dvora (srov. seznam literatury).

Rozsah grafických prací: **obrazová a mapová dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Becker, Rotraut (ed.): Nunziaturen des Malatesta Baglioni, des Ciriaco Rocci und des Mario Filonardi. Sendung des P. Alessandro d'Ales. 1634-1635. Tübingen 2004 (=Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken, 4. Abt. 17. Jahrhundert, 7. Band). Catalano, Alessandro, Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách, Praha 2008. Kievning Hans (ed.), Nuntiatur des Pallotto 1628-1630 I-II. Berlin 1895-1897 (=Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken, 4. Abt. 17. Jahrhundert, 1.-2. Band). Kollmann, Hynek, Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia, Praha 1923. Kubeš, Jiří a kol., V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740, Praha 2018. Maťa, Petr, Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004. Parma, Tomáš, František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii: prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve, Brno 2011 Parma, Tomáš, In habitu itinerario quasi laicali. Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene, ČMM 124, 2005, s. 203-226. Signorotto, Gianvittorio Visceglia, Maria Antonietta (a cura di), La corte di Roma tra Cinque e Seicento. "Teatro" della politica europea, Roma 1998. Visceglia, Maria Antonietta, La città rituale. Roma e le sue cerimonie in eta moderna. Roma 2002.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2018**

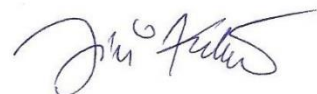
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

.....

V Jaroměři dne 10. června 2019

Upřímné poděkování patří především vedoucímu mé práce, doc. Pavlu Markovi, za veškerou pomoc, kterou mi během tvorby poskytl, a za čas, který mi věnoval. Velké díky patří také mé rodině a přátelům, bez jejichž podpory bych se za žádných okolností neobešla.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o komunikaci a vztazích tří papežských nunciů, kteří byli vysláni k císařskému dvoru do Vídně mezi lety 1621-1634, s kardinálem a olomouckým biskupem Františkem z Ditrichštejna. Vychází z dochovaných italských dopisů, které nunciové zaslali kardinálovi na Moravu. Práce se zabývá nunciaturním působením jednotlivých legátů a nastiňuje oblasti jejich vzájemné spolupráce s Ditrichštejnem. V daném časovém období hodnotí zároveň postoje kardinála Ditrichštejna k papežské kurii.

Klíčová slova: František z Ditrichštejna, 17. století, Morava, nunciové, papežská kurie

Summary

The bachelor thesis deals with the communication and relationships established by the three papal nuncios who were sent to the imperial court of Vienna between 1621 and 1634 with Cardinal Franz Dietrichstein, the bishop of Olomouc. It is based on preserved letters that the Nuncios sent to the Cardinal, which are all written in Italian. The work deals with the personality and career of each and every legate and outlines the areas of their cooperation with Dietrichstein. At the same time, it also describes Dietrichstein's attitudes to the papal curia.

Key words: Franz Dietrichstein, 17th century, Moravia, nuncios, Roman curia

Obsah

Úvod	1
František z Ditrichštejna.....	4
Papežští nunciové na císařském dvoře	17
Carlo Caraffa	17
Giovanni Battista Pallotta.....	23
Ciriaco Rocci	29
Korespondence apoštolských nunciů Ditrichštejnovi	35
Caraffovy dopisy	35
Pallottovy dopisy	39
Rocciho dopisy	42
Ditrichštejn ve víru vícenásobné loajality	44
Ve službách císaře	44
Klientem španělského krále.....	47
Vztah k papeži	49
Ediční poznámka	54
Edice dopisů	57
Závěr.....	85
Conclusion.....	87
Seznam pramenů a literatury	89
Obrazové přílohy	97

Úvod

Kardinál a olomoucký biskup František Ditrichštejn byl jedním z nejnápadnějších aktérů pobělohorského dění u nás. Velkého významu jeho osobnosti dodává fakt, že od roku 1621 stál jako gubernátor v čele Moravy. Z pozice vysokého církevního hodnostáře a vlivného politika působil na Moravě během bouřlivé doby, kdy se české země staly jedním z bojišť tehdy probíhající třicetileté války. Život i kariéra Františka z Ditrichštejna byly tímto evropským konfliktem značně ovlivněny. Porážka stavovského povstání a následně císařem svěřená funkce místodržícího pro něj znamenaly mimořádnou příležitost významně se podílet na procesu rekatolizace a ustavování pobělohorského pořádku. Tuto příležitost kardinál Ditrichštejn využil beze zbytku. Zřejmě i z tohoto důvodu se jeho osobnosti česká historiografie, zatížená národními mýty, dlouhou dobu vyhýbala. Na studium pobělohorské doby, která v rámci dějinného bádání stála dlouhou dobu mimo výčet oblíbených epoch, se koneckonců ve větší míře soustředí spíše až historiografie současná. Pokud vzestupný trend bude pokračovat, možná se osobnost kardinála Ditrichštejna dočká i moderní vědecké biografie, která však prozatím chybí.¹

Mezi základní práce o Františku z Ditrichštejna, jež do dnešního dne vznikly, se nejnověji řadí obsáhlá monografie Tomáše Parmy², která na základě důkladného studia vatikánských pramenů hodnotí zejména kardinálovy vztahy k římské kurii. Pokud bychom hledali souhrnné dílo o kardinálově životě, nabídla by se nám především práce Pavla Balcárka³, který Ditrichštejnovi věnoval rovněž množství studií. Nahlédneme-li do historiografie 19. a poloviny 20. století, texty zabývající se kardinálem vznikaly zejména z pera Rudolfa Zuber⁴ a Jana Tenory⁵. Jedná se však spíše o příspěvky

¹ Mýtizací Bílé hory se zabývá například Josef PETRÁŇ, *Na téma mýtu Bílé hory*, in: Zdeňka Hledíková (ed.), *Traditio et cultus. Miscellanea historica Bohemica. Miloslaw Vlka archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993, s. 141-162. Dále František KAVKA, *Bílá hora a české dějiny*, Praha 2003. Nebo také Marie KOLDINSKÁ, *Bělohorský mýtus v českém historickém povědomí 20. století*, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra II. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, Praha 2007, s. 934–939.

² Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.

³ Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636. Gubernátor Moravy*, České Budějovice 2007. Ze studií pro příklad Pavel BALCÁREK, *Italská a španělská korespondence kardinála Františka z Ditrichštejna*, JM 4, 1968, s. 123-128. Nebo Pavel BALCÁREK, *Kancelář kardinála Ditrichštejna a správa biskupských statků před Bílou horou*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 66-126.

⁴ Rudolf ZUBER, *Mladá léta kardinála Ditrichštejna*, Praha 1946.

zabývající se dílčími kapitolami Ditrichštejnova života. Několik takových studií lze najít ve sborníku, jenž je kompletně věnovaný osobnosti Františka z Ditrichštejna, a který vznikl při Mikulovském sympoziu v roce 2006.⁶ Vzhledem ke kardinálově důležité dějinné roli jeho jméno najdeme hojně zmíněno i v souhrnných pracích, které se zabývají raně-novověkými dějinami českých zemí a jejich společnosti.⁷

Tato bakalářská práce si klade za cíl odhalit Ditrichštejnův vztah k papežské kurii, a to zejména ve vymezeném časovém období let 1621-1634. Pokusím se skrze ni Ditrichštejna představit jako vlivného církevně-politického hodnostáře i s přihlédnutím k jeho trojjediné roli služebníka papeže, poddaného císaře a klienta španělského krále. Největší pozornost bude upírat k Ditrichštejnovým vazbám ke Svatému Stolci, jak o něm svědčí dosud neprobádané soubory korespondence apoštolských nunciů, kteří s kardinálem komunikovali ve zmíněném období od císařského dvora Ferdinanda II.

Korespondence tří papežských legátů, jimiž na císařském dvoře mezi sledovanými lety 1621-1634 byli Carlo Caraffa, Giovanni Battista Pallotta a Ciriaco Rocci, kardinálu Františku z Ditrichštejna je uložena v rodinném archivu Ditrichštejnů, jenž se jako celek nachází v Moravském zemském archivu.⁸ Do výčtu apoštolských nunciů vyslaných do Vídně v období od Bílé hory po Františkovu smrt roku 1636 spadá ještě Malatesta Baglioni, jenž u císařského dvora působil v posledních dvou letech kardinálova života, avšak jeho korespondence Ditrichštejnovi se v Moravském zemském archivu nenalézá.⁹ Z tohoto důvodu se mu předložená práce nevěnuje. Výše zmíněné soubory italských dopisů chci ve své práci zhodnotit a seznámit čtenáře s jejich stěžejním obsahem. Informace, výtěžené z této korespondence, pak uvedu do souvislostí kardinálova působení na Moravě. Bude tak možné na konci práce shrnout, v jakém tónu se komunikace nunciů s Ditrichštejnem nesla, a případně také dodat, jak tato

⁵ Ve velké části jsou jeho studie publikovány v časopise *Hlídky*, například Jan TENORA, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství*, *Hlídky* 23 (1906), s. 19-26, 86-91, 166-179, 254-266.

⁶ Emil KORDIOVSKÝ – Miroslav SVOBODA (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba*. XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006, Mikulov 2006.

⁷ O Ditrichštejnovi píšou ve svých pracích například Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy II.*, Brno 1996, s. 98-106. Nebo ve větší míře také František MATĚJEK, *Morava za třicetileté války*, Praha 1992.

⁸ Moravský zemský archiv, Rodinný archiv Ditrichštejnů, G 140, kart. 430 (Carlo Caraffa), kart. 439 (Giovanni B. Pallotta), a kart. 441 (Ciriaco Rocci)

⁹ Inventář je publikovaný v Jidřích OBRLŠÍK – Jan ŘEZNÍČEK – Vladimír VOLDÁN, *Rodinný archiv Dietrichštejnů. Katalog fondu G 140 MZA*, sv. 1-3, Brno 1979.

korespondence dokresluje kardinálův vztahu k svatopetrskému stolci v době pontifikátu Urbana VIII.

Ve své práci chci vyhradit prostor také osobnostem apoštolských nunciů. Carlo Caraffa je už v české historiografii známou osobností, a to ve velké míře zásluhou Pavla Balcárka, který nunciovy písemnosti studoval přímo ve Vatikánu a výsledky své práce prezentoval v několika studiích¹⁰. Zbylí dva legáti, tedy G. B. Pallotta a Ciriaco Rocci, jsou však v dílech českých historiků zmiňováni jen velmi sporadicky.¹¹ Pokusím se působení jednotlivých nunciů ve své práci shrnout a nabídnout tak čtenáři ucelené informace, které v českém jazyce o těchto legátech doposud nejsou k dispozici.

Celkově budu při tvorbě této práce čerpat z devatenácti dopisů od nuncia Caraffy, jednadvaceti od nuncia Pallotty a čtyř od nuncia Rocciho. Všechny tyto dopisy, do jejichž souhrnného výčtu spadají i ty, jež nesledují vytyčené časové rozmezí či nevznikly v období výkonu diplomatické mise daného nuncia, budou ve formě edice přiloženy k této práci. Věřím, že vedle hlavního textu, který se z velké části opře o českou i cizojazyčnou literaturu, bude tato edice jedním ze stěžejních přínosů mé práce. Zpřístupnění těchto souborů italské korespondence může být pomocí pro příští badatele, kteří se na nunciatury či kardinála Ditrichštejna v budoucnosti zaměří.

¹⁰ Mezi zmíněné studie patří Pavel BALCÁREK, *Z korespondence Carla Caraffy o pobělohorské Moravě*, in: Ivan Hlaváček – Jan Hrdina (edd.), *Facta probant homines*. Sborník k životnímu jubileu prof. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 22-46. Nebo Pavel BALCÁREK, *Le nunziature di Carlo Caraffa degli anni 1621-1628 e la loro accessibilità in forma di edizione*, *Bolletino dell'Istituto storico ceco di Roma*, č. 3, 2002, s. 71-90. V současné době Tomáš Černušák ve spolupráci s Tomášem Parmou připravují edici nunciaturních zpráv Carla Caraffy.

¹¹ Jsou ale známi v zahraničí, viz edice jejich nunciaturní korespondence Rotraud BECKER (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutschland. Nuntiatoren des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631)*, Tübingen 2009. Nebo také studie Rotraud BECKER, *Die Wiener Nuntiatur um 1630. Spannungen in den Beziehungen zwischen Kardinal Klesl und Nuntius Pallotto*, in: Gisela Fleckenstein – Michael Klocker – Norbert Schlossmacher (ed.), *Kirchengeschichte. Alte und neue Wege. Festschrift für Christoph Weber*. Frankfurt am Main 2008, s. 215-245.

František z Ditrichštejna

Ditrichštejnové jsou rodem původně německým¹², ale služba Habsburkům, díky níž výrazně zvýšil prestiž rodiny Františkův dědeček Zikmund, zavála kardinálova otce Adama do království španělského. Tam odjel už jako jednadvacetiletý šlechtic v roce 1548 po boku stejně starého arcivévody Maxmiliána Habsburského, který měl v Madridu pojmout za manželku španělskou infantku Marii.¹³ Dovedl si získat přízeň budoucího císaře i krále Filipa II. a jako jejich věrný služebník se osvědčil zejména napoli diplomatickém.¹⁴ V roce 1555 Adam vstoupil do manželského svazku s Margaritou de Cardona, šlechticnou ze starobylého katalánského rodu spřízněného s domem Aragonu i Kastílie, a dvorní dámou císařovny Marie. Byla to svatba dvou příslušníků vysoce postavených aristokratických rodin, smluvená přesně dle Habsburky prosazované koncepce nadnárodní šlechty.¹⁵

Dne 22. srpna 1570 se Adamovi z Ditrichštejna a Margaritě de Cardona v Madridu narodil syn František, jejich osmé dítě. Svůj původ měl dobře zajištěn z obou stran, a to zejména skrze osoby svých babiček. Z otcovy strany to byla Barbara Rottalová, nelegitimní potomek císaře Maxmiliána I., a tedy členka habsburského rodu. Ze strany matky se jedná o Alonsu, která byla pravou tetou Ferdinanda Aragonského. František ve Španělsku strávil jen nejtělejší dětství, protože už v roce 1573 se rodina přestěhovala na Moravu, kde Adam získal za své věrné služby Habsburkům mikulovské panství, které mu Rudolf II. později potvrdil dědičně.¹⁶ Františkův život měl být podle otcovy

¹² Rod pochází konkrétně z Korutan, informace o původu však nejsou úplné.

Jindřich OBRŠLÍK – Jan ŘEZNÍČEK – Vladimír VOLDÁN, *Rodiný archiv Ditrichštejnů. Katalog fondu G 140 MZA, Brno 1979.* (celkem tři svazky). Rod Ditrichštejnů má své heslo také v: Martin FIALA – František STELLNER – Josef ŽUPANIČ, *Encyklopedie knížecích rodů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2001.*

¹³ Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636. Gubernátor Moravy, České Budějovice 2007, s. 15.* Ke sňatku Marie Španělské s arcivévodou Maxmiliánem: Paula SUTTER FICHTNER, *Emperor Maximilian II., s. 18-27.* Dále také Pavel MAREK, *Sňatky mezi rakouskými a španělskými Habsburky,* in: Václav Bůžek – Rostislav Smíšek (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii, Praha 2017, s. 254-257.*

¹⁴ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn, s. 15.* Adamovi z Ditrichštejna se doposud nevěnuje žádná samostatná monografie. Jeho službu Habsburkům popisuje Friedrich EDELMAYER, *Honor y Dinero: Adam de Dietrichstein al Servizio de la Casa de Austria, Studia Historica. Historia Moderna 11, (1993) s. 89-116.* Jeho osobnost je zmiňována také v Marie BURIÁNKOVÁ – Pavel MAREK, *Nejstarší císařská ambasáda: zástupci rakouských Habsburků ve Španělsku,* in: Jiří Kubeš (ed.), *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740, Praha 2018.*

¹⁵ Této problematice je věnována celá kapitola v: Pavel MAREK, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské monarchie, Praha 2018, s. 37-48.*

¹⁶ Jan TENORA, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství, Hlídka 23, 1906, s. 20-24.* Autor převážně čerpal z práce Ditrichštejnova zpovědníka Jiřího Dingenuera „Res gestae gentis Dietrichstainianae“.

vůle zasvěcen církvi, na rozdíl od jeho starších bratrů Zikmunda a Maxmiliána, jejichž údělem bylo sloužit císaři.¹⁷

Otec se pro Františka snažil získat obročí už v jeho šesti letech, ale nenašel pro tuto věc kvůli příliš nízkému věku svého syna podporu.¹⁸ V roce 1580 byl František vyslán za vzděláním do Prahy, aby se tam stal alumnem jezuitského šlechtického konviktu. V souvislosti s jeho studiem se v literatuře obvykle objevuje, že nijak velké studijní úsilí nevyvíjel, což dokazuje písemná stížnost preceptora na Františkovu nedbalost.¹⁹ Dne 22. března 1582 se přijetím tonsury ve Vídni oficiálně stal klerikem. U pražských jezuitů setrval do roku 1585.²⁰

Díky dobrým otcovým stykům s kurií našel svého dobrodince v osobě vlivného papežského legáta Ippolita Aldobrandiniho, který na Adamovu žádost zahrnul Františka svou přízní, což se pro jeho budoucí církevní kariéru ukázalo jako velmi šťastné.²¹

Na jaře roku 1588 zahájil František svůj studijní pobyt ve Věčném městě. Zde se v průběhu následujících deseti let osobnostně formoval. S jistotou se stal v Římě alumnem jezuitského vzdělávacího ústavu, nicméně dodnes panuje neshoda, zdali šlo o Collegio Romano či Collegio Germanico, v němž se obvykle vzdělával středoevropský klér. Tomáš Parma se však přiklání k první možnosti i s přihlédnutím k tomu, že Germanico v tomto období ještě nemělo šlechtický konvikt.²² Na koleji studoval humaniora a dialektiku, ale více než jezuité ho v Římě zřejmě ovlivnil styk se skupinou okolo zakladatele kongregace oratoriánů sv. Filipa Neri, který byl tehdy proslulým a vyhledávaným vzdělancem. Oratoř si oblíbil díky její svobodě a inspirovala ho prosazováním lásky jako hlavního rekatolizačního prostředku.²³ Filip Neri také údajně Františkovi předpověděl, že obdrží kardinálský klobouk. Pro tak informovanou osobnost nebylo těžké s touto předpovědí přijít, poněvadž od roku 1592 stál v čele

¹⁷ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 17.

¹⁸ Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011, s. 25.

¹⁹ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 17.

²⁰ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 29.

²¹ Karel STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský na přelomu XVI. a XVII. věku*, Praha 1925, s. 115-116. K osobnosti Ippolita Aldobrandiniho a jeho pontifikátu stejná publikace, s. 3-85. Popřípadě Jan WIERUSZ-KOWALSKI, *Encyklopedie papežství*, Praha 1994, s. 136-139.

²² T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 33. O historii této instituce pojednává Riccardo G. VILLOSLADA, *Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551) alla soppressione della Compagnia di Gesù (1773)*, Roma 1954.

²³ Lucie BRÁZDOVÁ, *Hudba a kardinál Dietrichstein 1599-1636*, Olomouc 2012, s. 21. Osobnost Filipa Neriho rozebírá Silvestr Maria BRAITO, *Svatý Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma*, Olomouc 1937.

církve Františkův patron, zmiňovaný Aldobrandini, tedy papež Klement VIII.²⁴ Měl s Františkem velmi přátelský vztah. Po svém zvolení ho jmenoval svým komořím, povolil mu nastěhovat se do papežského paláce a častokrát ho přizval ke stolování. Svému oblíbenci také vydal přímluvy na získání kanonikátu vratislavského, pasovského i salzburského. Na rozdíl od již zajištěného kanonikátu olomouckého je ale nikdy nezískal plnohodnotně.²⁵

Byť to vyvracelo zásady, s nimiž přišel Tridentický koncil, František směřoval k mnohoobročnictví. Zejména proto, aby si zajistil potřebné zisky. Už v tomto mladém věku se potýkal s finančními nesnázemi, ačkoliv v roce 1590 po smrti otce zdědil část rodinného majetku. Za jeho dluhy mohl nákladný římský život a také přílišná štedrost, kterou jako kavalír oblažoval své přátele.²⁶ Příjmy Františkovi plynuly z obročí, které měl ve Španělsku, a od roku 1594 také z probošství litoměřického. Papež mu jako proboštovi navíc udělil právo pontifikálií. O tom, jak horlivě přistupoval ke svému novému úkolu, svědčí i fakt, že papeže požádal o povolení používat přenosný oltářík, aby se mše mohla sloužit za jakýchkoliv okolností. Požádal ho rovněž o povolení kázat, byť vyššího svěcení dosáhl až o tři roky později. Stalo se tak 4. října 1597 v Praze a svoji primici sloužil v kostele sv. Salvatora. Během roku 1598 se ale na papežovu žádost navrátil zpět do Říma.²⁷

Když se 3. března 1599 po jednání o kardinálských kandidátech v tajné konzistoři uveřejnila jména nově kreovaných kardinálů, bylo mezi nimi také jméno Františka z Ditrichštejna, jemuž připadl titulární kostel sv. Silvestra in Campo Martio (v roce 1623 změněno na kostel Santa Maria in Trastevere.)²⁸ Kardinálská funkce byla nejen projevem osobní přízně samotného papeže, přimlouvala se za něj také arcikněžna Marie, matka budoucího císaře Ferdinanda II. Štýrského, která ho měla ve velké oblibě.²⁹ Jak píše Pavel Balcárek: „*Tento mladý muž musel mít v sobě něco velice*

²⁴ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 61. Stejně strmý postup v duchovní kariéře byl díky blízkému vztahu k Aldobrandinimu předpokládán i Maxmiliánovi z Pernštejna. Ten měl mít dokonce větší předpoklady stát ve středoevropském prostředí vysokým církevním hodnostářem. Toto téma detailněji rozebírá opět T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 63-69. O Pernštejnovi také Jiří KOTYK, *Maxmilián z Pernštejna (1575-93)*, *Heraldika a genealogie* 30, 1997, s. 189-198. Nebo nověji P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 204-214.

²⁵ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 71.

²⁶ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 23.

²⁷ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 70-78.

²⁸ Jan TENORA, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství*, *Hlídky* 23, 1906, s. 176.

²⁹ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 35.

*přitažlivého, že se stal mnoha současníkům skutečně milou a příjemnou osobou.*³⁰

Podporou vlivných lidí mu byl takto v devětadvaceti letech zaručen značný společenský vzestup, a to skrze úřad, na nějž spousta osob ve službách církve musela čekat léta, častokrát navíc marně.

Co se týče biskupského úřadu, v Olomouci se mu otevřela cesta k postupu po smrti biskupa Stanislava II. Pavlovského v roce 1598. Jeho jmenování kardinálem olomoucké kandidatuře přidalo na váze a byl proto velkým favoritem.³¹ Nicméně zvolení nového biskupa bylo svobodným právem olomouckých kanovníků, kteří chtěli, aby jejich volba zůstala nedotčena od vnějších vlivů. Pod náporom autoritářských tlaků z císařovy i papežské strany ale tato výsada ustupovala do pozadí.³² Podobný problém se paralelně řešil i ve Vratislavi, kde spor o episkopát, jehož chtěl František zprvu také dosáhnout, trval dlouhou dobu. Nakonec ve volbě uspěl kandidát Rudolfa II., pročež ten zas v Olomouci podpořil papežského kandidáta Františka z Ditrichštejna.³³ Ačkoliv setamějším kanovníkům z mnoha důvodů nezamlouval, byl do čela olomoucké diecéze zvolen 26. května 1599. Ve výsledku to pro Františka znamenalo, že nastoupí jako biskup do jedné z největších a nejbohatších diecézí tehdejší Evropy.³⁴ V Římě ho na biskupa 8. srpna osobně vysvětil papež a František se následně mohl vypravit na Moravu.³⁵

Do Olomouce, kde se v kardinálním chrámu konalo jeho ceremoniální uvítání, kvůli morové nákaze dorazil až v květnu 1600. Na Moravě v té době panovala značná náboženská svoboda, a proto zde sídlilo velké množství nekatolíků. František si určil za povinnost na tomto území zahájit proces postupné rekatolizace.³⁶ Kromě čistě církevní problematiky, se ale zajímal také o moravský zemský sněm, kam ho stavové s nevelkým nadšením přijali jako soudce, ačkoliv se jim nelíbilo, že František neumí hovořit česky a neorientuje se dost dobře v zemském právu.³⁷ Olomoucký biskup měl

³⁰ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 34.

³¹ Tamtéž, s. 37.

³² Karel STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský*, s. 117-118.

³³ O dlouhých sporech ohledně olomouckého a vratislavského episkopátu se rozepsal Jan TENORA, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství*, Hlídka 23, 1906, s. 166-179.

³⁴ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 107.

³⁵ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 111-112.

³⁶ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 30.

³⁷ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 114. Ohledně Ditrichštejnova vztahu k češtině píše Jan TENORA, *Kardinál Ditrichštejn a jazyk český*, Hlídka 20, 1903, s. 17-21, 109-114.

nicméně pro výkon svého úřadu dost nadšení a zanícení, aby se těžkostmi prvních let, kdy neměl dostatek zkušeností, nenechal odradit.

Jeho hlavním spojencem v náboženské otázce měl být papežský nuncius na císařském dvoře Filippo Spinelli.³⁸ Vztah s ním měl ale František od počátku spíše komplikovaný a kvalitní spolupráci jim znemožňovala vzájemná nedůvěra. Spinelli nevěřil, že jsou Františkovy schopnosti pro jeho úděl dostačující. Pozoroval přísně, jak si biskup ve své diecézi počíná a svou kritiku hlásil písemně do Říma a ani Ditrichštejn nuncia ve své kritice nešetřil.³⁹ V rozporu se spolu octli i při řešení ceremonálních náležitostí. Kardinál obvykle důsledně požadoval, aby byl ceremoniální řád dodržován a aby mu byla projevována každá pocta, kterou si za své vysoké postavení zaslouží. Nuncius, který se hierarchicky nacházel o něco níže, se často vzpouzel.⁴⁰

Jejich vztahu rovněž neprospělo, že císař v těchto prvních letech nuncia poněkud upozadil a jednáním s papežem pověřil hned dvakrát právě Ditrichštejna. Rudolf II. očekával za podporu, kterou Františkovi projevil při biskupské volbě, jeho věrné služby, a navíc věděl, že má s Klementem VIII. vřelý vztah.⁴¹ Vyslal ho tedy jako legáta do Říma, kde měl Rudolfovi zajistit peníze pro válku s Turky. Ditrichštejnovi se bohužel tato legace, která i s cestou, již si musel finančně pokrýt sám, trvala od dubna do června 1601, úplně nevydařila. Papež sice byl ochoten na tureckou válku finančně přispět, ale peníze přislíbil arciknížeti Ferdinandovi, což bylo Františkovi v Římě oznámeno jako hotová věc a nebylo v kardinálových silách tento postoj papežské kurie změnit.⁴² Svědčí to o tom, že i když měl František ve vyjednávání s Římem výhodu kvůli jeho přízni s papežem a rodem Aldobrandini, nebyly jeho možnosti bezbřehé a ani jeho diplomatický um se tu úplně neosvědčil.⁴³

Na Moravě se soustředil na rozšiřování řad katolických věřících a vlivu církve. K dosažení svého cíle využíval spíše mírové prostředky než násilí. Soustředil se na to jít

³⁸ Informace o životě a kariéře tohoto muže lze nalézt ve Vittoria FIORELLI, *Filippo Spinelli*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 93, Roma 2018. Heslo ve slovníku dostupné rovněž na: <http://www.treccani.it/> [online]. Popřípadě v Donato SQUICCIARINI, *Nunzi apostolici a Vienna, Città del Vaticano* 1998, s. 97. V češtině K. STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský*, s. 88-100.

³⁹ O nedůvěře mezi těmito dvěma muži se zmiňuje K. STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský*, s. 149. a taktéž P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 44.

⁴⁰ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 70-75.

⁴¹ Tamtéž, s. 64. O nedostatečné diplomatické obratnosti Ditrichštejna při pobytu v římském prostředí svědčí také Tomáš PARMA, „*In habitu itinerario quasi laicali*“. *Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene*, ČMM 124, 2005, s. 203-226.

⁴² Detaily o této legaci lze nalézt v T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 157-159.

⁴³ Tamtéž.

ve své diecézi jako reformní biskup dobrým příkladem. Při svátečních procesích chodil městem bosý jako kající, osobně vedl mše a často se sám uchyloval ke kázání, „*keré bylo po celý život jeho chloubou a v němž zvlášť vynikal.*“⁴⁴ Několikrát si ověřil, že přesvědčivě podaný projev při bohoslužbách, okořeněný vlastním hlubokým prožitkem, je mocným nástrojem k oslovení mas. Tímto způsobem přinesl na Moravu ducha nové barokní doby. Na Moravě ale v této době řádní katoličtí pastýři obecně velmi chyběli. Mnozí kněží byli nedostatečně vzdělaní, žili neukázněným životem a velký počet far byl obsazen nekatolíky, proto se snažil zkvalitnit vzdělávání katolického kléru a potírat jeho prohřešky.⁴⁵ Kardinál využíval také mocenských prostředků. Inicioval množství příkazů a nařízení ve snaze nekatolíky omezit, obzvlášť jejich přístup do městských rad, pohřby v posvěcené zemi a možnost přijímání pod obojí.⁴⁶ Samozřejmě od začátku narážel na odpor nekatolické strany. Opavané se v roce 1603 vzbouřili proti obsazení farního kostela katolíkem a nepovedlo se je usměrnit dřív, než o čtyři roky později císařským vojskem, které město vyplundrovalo.⁴⁷

V roce 1605 proběhla změna na papežském stolci. Klement VIII. zemřel, což znamenalo, že pozice Františka jako člena od této chvíle upozaděné klientelistické sítě rodu Aldobrandini nebude u papežské kurie nadále tak výhodná. František se v Římě účastnil konkláve, kde se ve volbě nového papeže musel rozhodovat podle více tlaků.⁴⁸ Nakonec byl po Lvovi XI. z rodu Medici, který v papežském úřadě setrval pouze necelý měsíc, do čela církve zvolen Pavel V., vlastním jménem Camillo Borghese. Papež, který měl během svého pontifikátu Františka „*ve zdvořilé, ale lehce odtažené úctě.*“⁴⁹ Po jeho zvolení se František musel vrátit na Moravu kvůli hrozbě, kterou představovalo Bočkajovo povstání. Nového papeže dokonce požádal o povolení obléknout zbroj a postavit se do čela vojska svých manů, což vypovídá o tom, že se ani jako biskup vojenským záležitostem nikterak nevyhýbal.⁵⁰

⁴⁴ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 74.

⁴⁵ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 76.

⁴⁶ Tamtéž, s. 79. K tomuto tématu také studie Tomáš STERNECK, *Dva prameny k dějinám Brna z první poloviny třicetileté války*, in: Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna, Brno 2012, s.117-164.

⁴⁷ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 80.

⁴⁸ K tomuto celé studii Tomáš PARMA, „*In habitu itinerario quasi laicali*“. *Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene*, ČMM 124, 2005, s. 203-226.

⁴⁹ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 18. K pontifikátu Pavla V. více Alexander KOLLER (ed.), *Die Außenbeziehungen der römischen Kurie unter Paul V. Borghese (1605-1621)*, Tübingen 2008.

⁵⁰ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 162.

Ditrichštejnovy diplomatické schopnosti se časem a zkušenostmi tříbily. V období zásadních sporů mezi císařem Rudolfem a arcivévodou Matyášem, kteří oba měli svůj vlastní tábor přívrženců, se František svou obratností udržel na obou stranách. Stal se prostředníkem jejich rozepře a ještě z toho dokázal těžit. Císař ho učinil prezidentem své tajné rady, a také mu v roce 1608 povolil obnovit zapomenuté právo olomouckých biskupů razit si své vlastní mince.⁵¹ Velkou měrou se angažoval při jednání o Libeňském míru, který zaručoval Matyášovi nástupnictví. Papežská i španělská strana se obzvlášť po Rudolfově majestátu přiklonily k arcivévodovi, a stejně tak i František.⁵² Byl to také on, který v roce 1611 Matyáše osobně korunoval českým králem a v roce 1612 římským císařem.⁵³ V tomto období se po změně císařské rezidence přestěhoval do Mikulova, aby byl Vídní i císaři blíže, a mohl tak efektivněji ovlivňovat dění v zájmu římsko-španělské strany, a to nejen ve věcech týkající se náboženské politiky.⁵⁴

Morava byla pod Matyášovou vládou fakticky od roku 1608, moravští stavové v čele s Karlem starším ze Žerotína se tehdy přidali na jeho stranu výměnou za náboženskou toleranci.⁵⁵ Nekatolíci tedy posílili, ale s příchodem Ferdinanda Štýrského a jeho tvrdého rekatolizačního postupu nabytou sílu zase ztratili, obzvlášť po jeho korunovaci českým králem v roce 1617, které se František také účastnil.⁵⁶ Sám měl podíl na jeho zvolení, a stal se pak Ferdinandovou pravou rukou.⁵⁷

⁵¹ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 97-102. Ditrichštejnovou roli v rámci rozepře mezi Rudolfem II. a Matyášem se dále zabývá Jan TENORA, *Účast kardinála Dietrichštejna za boje mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608*, Hlídky 34, 1917. Informace o biskupském mincovnictví na Moravě ve vztahu k Ditrichštejnovi lze najít v publikaci Jiří SEJBAL, *Dějiny peněz na Moravě*. Brno 1979, s. 68-75.

⁵² Tamtéž. K roli španělské strany v tomto sporu píše Pavel MAREK, *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des böhmischen und mährischen Adels bei der Lösung des Bruderzwistes*, in: Václav Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2010, (= Opera historica 14), s. 179-209.

⁵³ Korunovaci zmiňuje Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005, s. 115-116. O postupném převzetí moci Matyášem píše Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987, s. 409-506.

⁵⁴ Také P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 100. O vztahu Františka z Ditrichštejna k Mikulovu pojednává celý sborník Emil KORDIOVSKÝ – Miroslav SVOBODA (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*, Mikulov 2006.

⁵⁵ Literatura ke Karlovi st. ze Žerotína je poměrně hojná. Ze starších prací lze jmenovat Otakar ODLOŽILÍK, *Karel Starší ze Žerotína 1564-1636*. Praha 1936. Novější monografií je Tomáš KNOZ, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008.

⁵⁶ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 184. Vyvrací Balcárkovu informaci, že tuto korunovaci provedl Ditrichštejn. Ferdinand II. korunoval pražský arcibiskup Jan Lohelius.

⁵⁷ Jan Pavel KUČERA, *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*, *Studia Comeniana et Historica* 14, č. 28, 1984, s. 5-42.

V roce 1619 Františkovy pečlivé snahy o změnu poměrů na Moravě a zlepšení pozic katolické církve zkřížilo stavovské povstání, které značně zamíchalo kartami. Stavovské vojsko přitáhlo z Čech na Moravu a obsadilo několik měst včetně Brna. Povstalci nekompromisně odstranili katolíky z vysokých úřadů a ustanovili pro řízení země třicetičlenné direktorium. Hrozbou byli i pro Ditrichštejna, kterého zastihli v jeho brněnském biskupském paláci a chtěli se s ním v ozbrojení vypořádat jako se zrádce. Nesl podle nich odpovědnost za Valdštejnovo odvezení zemské pokladnice do Vídně.⁵⁸ O incidentu, při kterém mu bylo hrozeno defenestrací, vypověděl sám František ve své Apologii, kterou sepsal několik měsíců poté. Ozbrojencům se po velkém nátlaku během dehonestujícího jednání vzdal, čímž si zachránil život a dosáhl smířlivějšímu přístupu k vlastní osobě ze strany povstalců.⁵⁹ V jejich prospěch byl také Ditrichšteinův apel na císaře, aby na Moravu nevysílal vojsko, nýbrž aby spor řešil diplomaticky.⁶⁰ Jako dobrý hospodář se obával obrovských škod, které by boje na Moravě napáchaly. Ferdinand II. se ale jasně přikláněl k vojenskému řešení, což od prvního překročení jižních hranic císařskými vojsky znamenalo proměnění Františkova zlého tušení v realitu. Vztah se stavy se následně zhoršil natolik, že Františka prohlásili za zrádce, zkonfiskovali mu majetek a vypověděli ho ze země. Tím se před Ditrichštejnem na konci léta 1619 Morava uzavřela, a proto se se svým dvorem přestěhoval do Vídně, kde ho velmi zatěžovaly starosti s vlastním finančním zaopatřením.⁶¹ Aby měl dokonalý přehled o neklidném dění, vedl korespondenci s několika svými zpravodaji z různých evropských dvorů. Jeho síť kontaktů byla obdivuhodná a mohl skrz ni provozovat potřebnou komunikaci s reprezentanty katolické strany. Zároveň byl včas zpravován o vojenských postupech a převažujících vítězstvích katolíků.⁶²

Když se Vídeň dozvěděla o vítězství císaře v bitvě na Bílé hoře, František vzdal díky katolickému vojsku slavnostním kázáním. Ve chvíli, kdy se Ferdinand II. mýnil rázně vypořádat se svými odpůrci, ukázal Františkův charakter svůj milosrdný rys, když na

⁵⁸ O Valdštejnově útěku do Vídně pojednává Josef JANÁČEK, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 2003, s. 184-190.

⁵⁹ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 109.

⁶⁰ Tamtéž, s. 111.

⁶¹ Informace o kardinálových finančních zdrojích lze najít v: Bohumil BAĎURA, Markýza de Mondejar, JM 40, 2004, s. 81-108; JM 41, 2005, s. 52-82.

⁶² O kardinálově komunikační síti široce pojednává Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011, s. 199-292. Pro orientaci v pramenech uložených v RAD: OBRŠLÍK, Jindřich – ŘEZNIČEK, Jan – VOLDÁN, Vladimír, *Rodinný archiv Dietrichšteinů (1097) 1222-1944 I-III*, Brno 1979.

císaři požadoval mírnější trest pro moravské stavy.⁶³ Jeho situace se v průběhu roku 1621 radikálně změnila. Císař ho jmenoval gubernátorem a nejvyšším císařským komisařem na Moravě. Směřoval k znovunabytí svých ztracených statků, nad něž se obohatil ještě konfiskacemi, které mu zajistily značné bohatství a vyřešily jeho akutní problém s dluhy.⁶⁴ Dosáhl císařovy milosti vůči moravským stavům v podobě generálního pardonu, kterým se Morava (až na výjimky) vyhnula trestům smrti. Tvrdě však František naložil se svou manskou šlechtou, která ho po jeho nucené emigraci zradila ve prospěch konfederace, a původní many zčásti nahradil cizinci.⁶⁵

V této době, kdy byla na Moravě horká půda, a vojenské konflikty neustávaly, spravoval František bez přičinění stavů císařovým jménem celou zemi. Pracoval podle vlastních idejí a představ o tom, co přinese Moravě prospěch, vždy však v souladu s představami katolické církve a císaře.⁶⁶ Mrzutosti mu způsoboval válečný stav, kvůli němuž Morava trpěla. Strádali zejména jeho poddaní, kteří museli v nevládném období bojů odvádět zvýšené daně, na což si František císaři často písemně stěžoval. Ferdinandovi byl důležitým rádcem a vypomáhal mu také s financemi na válečné výdaje. Za jeho služby byl císařem v roce 1624 pasován do knížecího stavu. O rok později byl ale zároveň změněn jeho oficiální titul gubernátora na zemského hejtmana.⁶⁷

O zastoupení katolických zájmů na císařském dvoře se dělil s novým papežským nunciem Carlem Caraffou, s kterým (podobně jako s předchozími nuncii) neměl bezproblémový vztah, byť se v zacílení na důslednou rekatolizaci shodovali. Oba měli z pověření svého úřadu pracovat na systematickém navrácení českých zemí pod kontrolu katolické církve, což zahrnovalo několikero kroků, v kterých si měli stát oporou, což se jim po překonání prvotních neshod v rámci možností dařilo.⁶⁸ Mezi

⁶³ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 117.

⁶⁴ Moravským konfiskacím se věnuje monografie Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.

⁶⁵ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 117.

⁶⁶ Tamtéž, s. 125.

⁶⁷ Zhodnocení Ditrichštejnovy činnosti po roce 1620 nabízí edice dochované korespondence František SNOPEK, *Akta kardinála z Dietrichštejna z let 1619-1635*, ČMM 39, 1915, s. 98-194. František HRUBÝ (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620-1636 I-II*, Brno 1934-1937.

⁶⁸ O nunciu Caraffovi a jeho vztahu k Moravě pojednává celá kapitola knihy Pavel BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války. Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*, České Budějovice 2011. Ve velké míře věnuje Caraffovi prostor i Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

nejpalčivější problémy patřilo vzdělání potřebného množství kněží, vypořádání se s nekatolíky, a také navrácení zcizených statků církvi.⁶⁹

Kvůli volbě nového papeže odcestoval v roce 1623 znovu do Říma, přičemž v tomto případě šlo o jeho poslední římskou cestu. Zvolen byl Urban VIII. z rodu Barberini, který postupně změnil mocenskou orientaci papežské kurie na Francii, což se promítlo do stávajícího politického rozpoložení.⁷⁰ V těchto letech byla Morava ve velmi neutěšeném stavu, který procesu rekatolizace nepomáhal. František z Ditrichštejna nicméně postupoval radikálně, i když zemí zmítala válka, a byl za to oceňován také římskou Kongregací de propaganda fide, zřízenou v roce 1622 za účelem šíření katolické víry.⁷¹ Její chválu obdržel za moudré počínání i zanícení pro věc. Nelítostný tlak vyvíjel proti novokřtěncům i Jednotě bratrské a obě skupiny heretiků vyhnal ze země. Zakázal nekatolická kázání, vydáváním dekretů postupoval proti nekatolickým městům a šlechtě a vyhovující aktivitu katolických pastýřů ve své olomoucké diecézi od roku 1625 kontroloval během vizitací.⁷² Svojí důsledností přispěl k mnohačetným konverzím ke katolictví, které mimo jiné podporovala také kardinálova kazatelská činnost a pořádání okázalých svátečních slavností.⁷³

Ferdinand II. zamýšlel své představy o pobělohorském pořádku zakotvit v nové zemské ústavě, která už v této době byla v procesu tvorby. Je možné, že chystanou reformu císař s Františkem diskutoval během jeho červnového pobytu v Mikulově v roce 1625.⁷⁴ Během následujícího roku byl František třikrát povolán do Vídně, aby se tam s pražským arcibiskupem Harrachem podílel na konečné úpravě obsahu Obnoveného zřízení zemského pro Čechy, které pak vešlo v platnost 10. května 1627 (na Moravě

⁶⁹ Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008, s. 76-77.

⁷⁰ Heslo k Urbanovi VIII. lze najít v Jan WIERUSZ-KOWALSKI, *Encyklopedie papežství*, Praha 1994, s. 138. Další informace v češtině o tomto papeži v Tomáš PARMA, *Papežství a státní rekatolizace českých zemí (1620-1740)*, in: Tomáš Černušák (ed.), *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Praha 2017, s. 236-259. Ze zahraničních publikací Irene FOSI – Alexander KOLLER (edd.), *Papato e impero nel pontificato di Urbano VIII. (1623-1644)*, Città del Vaticano 2013.

⁷¹ Ke Kongregaci de propaganda fide: Ignác KOLLMANN (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia I (1622-1623)*, Pragae 1923-1950; *II (1623-1624)*, Pragae 1954-1955. Informace o této instituci podává Pavel BALCÁREK, *Kongregace pro šíření víry v době třicetileté války. Její působnost, organizace, chod kanceláře a archiv*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*, řada C, č. 50, 2003, s. 131-141.

⁷² P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 135.

⁷³ Tamtéž, s. 153.

⁷⁴ Tamtéž, s. 144.

o rok později).⁷⁵ Ústavní reformou se tak mimo jiné uzákonilo katolictví jako jediné povolené vyznání, nebo prvenství stavu duchovenstva na zemském sněmu, kteréžto změny pak Františkovi usnadňovaly průběh jeho dalšího působení. Velká čest mu byla v témže roce prokázána císařem, když byl za jeho nepřítomnosti v hlavním městě kvůli pražské korunovaci Ferdinanda III. pověřen úřadem gubernátora Vídně.⁷⁶

Když v roce 1628 vešlo Obnovené zřízení zemské v platnost také na Moravě, vydal František patent proti nekatolické šlechtě, jejíž zástupci stále na Moravě drželi panství. Vybidl je, aby buď konvertovali, nebo v dané lhůtě odešli ze země.⁷⁷ Zároveň je toto doba, kdy se profilovala jeho nevraživost vůči jezuitům, zcela ovládajícím vzdělávání nejenom na Moravě, ačkoli to byli právě jezuitští misionáři, kteří se v Ditrichštejně diecézi zasloužili o četné konverze. Zápas o vzdělávání, kterému v Čechách dominoval spor o pražskou univerzitu, svědčí o nejednotě katolického tábora, která mezi jezuity, podporované světskou mocí, a papežskou stranou vedla až k rozporům ohledně podoby samotné protireformace.⁷⁸ Přílišný vzájemný tlak mezi Římem a císařským dvorem měl za následek změnu v úřadu nuncia, ve kterém byl v roce 1628 Caraffa nahrazen G. B. Pallottou.⁷⁹ Odstup, k němuž Ditrichštejn vůči Tovaryšstvu Ježíšovu dospěl, ho pak přiměl v roce 1631 povolát na Moravu za účelem vzdělávání italské piaristy. Těm se podařilo vytvořit z Mikulova centrum začínající barokní kultury.⁸⁰

František musel stále kromě církevních záležitostí řešit také těžkosti s válkou, na kterou bylo nutno finančně přispívat a během které se zároveň Morava stala „obilnicí armád“, což zemi značně vyčerpávalo.⁸¹ Františkův soucit s poddanými ho vedl k četným intervencím u Valdštejna a císaře, nebyly ale nic platné.⁸² Císař ovšem doceňoval

⁷⁵ K proměně státu, kterou přineslo vydání Obnoveného zřízení zemského Jiří MIKULEC, *České země v letech 1620-1705: od velké války k dlouhému míru*, Praha 2016, s. 73-83. Ze starších prací Josef KALOUSEK, *České státní právo*, Praha 1871.

⁷⁶ Ke korunovaci Ferdinanda III. více Jiří HRBEK, *České barokní korunovace*, Praha 2010.

⁷⁷ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 152. Dále také Jiří MIKULEC (ed.), *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 356-358. Nabízí se také Jiří DAVID, „Odvážní moravští stavové“ a jejich pokus o zásah do Obnoveného zřízení zemského, *ČMM* 125, 2006, s. 397-423.

⁷⁸ Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008, s. 126.

⁷⁹ Tamtéž, s. 145.

⁸⁰ Ze studií, jež pojednávají o piaristech na Moravě lze zmínit Rudolf ZUBER, *Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. století*, in: Jan Bombera (ed.), *Tři sta let piaristů v Jeseníkách*, Moravský Beroun 2001, s. 109-121.

⁸¹ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 166.

⁸² O Valdštejnově pozici v této době píše rovněž Pavel BALCÁREK, *Albrecht z Valdštejna, Španělsko a římská kurie*, in: Bronislav Chochooláč - Tomáš Knoz – Libor Jan, *Nový Mars Moravicus aneb*

Ditrichštejnovy úspěchy v rámci rekatolizace, které byly potvrzeny velkým počtem přestoupivších na katolickou víru. V roce 1634 jmenoval Františka protektorem Germánie. O prestižní úřad, který mu ukládal zprostředkovávat církevní problematiku celé Říše do Říma, měl zájem už dlouho a jeho dosažení, byť už v pokročilejším věku, bylo pro něj významným a satisfakcí. Když se v roce 1635 jednalo míru se Saskem, předsedal teologické radě, která měla posoudit náboženskou otázku. Byl zastáncem smířlivého přístupu k luteránství, což svědčí o značném názorovém vývoji, kterým si jako původně katolický fanatik s narůstajícím věkem prošel. Stihla ho za to kritika Říma a během posledních měsíců života došlo k ochlazení vztahů i ze strany císaře.⁸³

Ten Ditrichštejn v úřadu Protektora zamýšlel vyměnit a naléhal na jeho rezignaci. Kardinál se nejdříve ukřivděně bránil, ale nakonec mu nezbyvalo než uposlechnout a úřadu se vzdát. Jeho zklamání bylo zřejmě tak veliké, že mu zkrátilo život.⁸⁴ Zemřel necelý měsíc po svém odstoupení dne 19. září 1636 v Brně. Jeho ostatky byly uloženy v katedrálním kostele sv. Václava v Olomouci. Ačkoliv byl dlouholetým služebníkem papeže i Habsburků, jeho pohřbu se nezúčastnila žádná reprezentativní osobnost.⁸⁵

K úplnému vykreslení osobnosti Františka z Ditrichštejna by scházelo, kdybychom nedodali ještě pár slov o jeho uměleckém mecenátu. Jako kardinál a olomoucký biskup vynakládal značné prostředky na sebe prezentaci, byť se celý život potýkal s finanční tísň a dluhy. Jedním z důvodů jeho štědrých investic byla snaha společensky se vymezit vůči moravské nekatolické šlechtě a okázalou reprezentací poukázat na vážnost svého stavu a rodu. Dále tu byl i náboženský důvod, kdy finanční podporou, ať se týkala sakrálních staveb či umělecké předmětů, napomáhal tomu, aby katolická konfese ovládla Moravu.⁸⁶ Velkou roli v tomto úkolu hrály i knižní tisky, které se rychle šířily. Ditrichštejn sám kolem roku 1606 vydal německy psaný spis „*Zpovědní zrcadlo*“, který měl nevzdělané věřící poučit o hříších a zpovědi. Prosazováním kultů Krista, Panny Marie a všech svatých, které se v umění silně odrážely, kardinál podpořil nástup baroka. Rané baroko spolu s italskou kulturou mu v Mikulově přiblížili piaristé,

Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám, Brno 1999, s. 463-477.

⁸³ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 170-175.

⁸⁴ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 192-193.

⁸⁵ Ke kardinálově pohřbu Miloš KOUŘIL, *Pohřeb a hrob Františka kardinála Ditrichštejna*, in: Emil Kordiovský – Miroslav Svoboda (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006, Mikulov 2006*, s. 179-185. Nebo také Václav BURIAN, *Osudy tělesných pozůstatků olomouckého biskupa Františka kardinála z Ditrichštejna*, VVM 44, 1992, s. 330-343.

⁸⁶ Lucie BRÁZDOVÁ, *Hudba a kardinál Dietrichstein 1599-1636*, Olomouc 2012, s. 36.

kteří se tam kromě vzdělávání na nově zřízeném gymnáziu zabývali také hudbou. Ditrichštejn na Moravu povolal italské skladatele, zejména k tvorbě hudby chrámové, kterou pak při mších reprodukoval chlapecký sbor, sestavený často z chudých, ale hlasově nadaných dětí.⁸⁷

Mikulovský kulturní život byl na vysoké úrovni. V letech 1611-1619 si ve městě kardinál nechal stavebně upravit zámek, z něhož plánoval vytvořit rodinné sídlo. Součástí areálu byla i samostatná budova zámeckého divadla. Vlastnil také úctyhodně vybavenou knihovnu, jejíž součástí tvořily i tisky, které byly zkonfiskovány nekatolíkům. Nevyhýbal se knihám, které podléhaly tvrdé kritice katolické církve, a například díla Galilea Galileje sám zamýšlel vydat tiskem.⁸⁸

V Mikulově nechal vybudovat také Loretánskou kapli, která se pak díky pověstmi opředené černé Madoně stala vyhledávaným cílem poutníků. Ditrichštejnova stavební činnost se ale neomezovala jen na Mikulov, důležitými kardinálovými rezidencemi byly také Brno, Olomouc a Vyškov. Díky množství zahraničních umělců, které Ditrichštejn na Moravě zaměstnal, se během tohoto období v našich zemích značně rozvinula manýristická a barokní kultura.⁸⁹

⁸⁷ Lucie BRÁZDOVÁ, *Hudba a kardinál Dietrichstein 1599-1636*, Olomouc 2012, s. 46.

⁸⁸ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 163.

⁸⁹ K přínosu Ditrichštejna pro umělecký rozvoj Jiří KROUPA, „Moderni fiori“: kardinál z Ditrichsteina, protobarok, a umělecká funkce na Moravě po roce 1600, in: Emil Kordiovský – Miroslav Svoboda (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium*, 11.-12. října 2006, Mikulov 2006, s. 55-71.

Papežští nunciové na císařském dvoře

Carlo Caraffa

V době porážky českého stavovského povstání na Bílé hoře a počátku kompletní obnovy císařské autority a nekompromisní rekatolizace, držel úřad Svatého otce v rukou Alessandro Ludovisi, papež Řehoř XV. Během svého velmi krátkého pontifikátu (1621-1623) se soustředil na dění v římsko-německé říši a rovněž směrem k českým zemím měl zájem na tom vytvořit soudržný protireformační projekt. Jedním z kroků v rámci papežských záměrů vůči Českému království bylo vyslání schopného a odhodlaného nuncia k císařskému dvoru do Vídně. Tím se v dubnu 1621 stal Carlo Caraffa, sedmatřicetiletý biskup z Aversy.⁹⁰

O co se měl nuncius během své mise snažit, sdělil Caraffovi papežský sekretariát v podrobné instrukci z 12. dubna 1621.⁹¹ Obsahovala body týkající se evropských problémů a zároveň mnohem naléhavější body, které byly spojeny s interními záležitostmi římsko-německé říše. Hovořila o příležitosti prosadit v blízkosti císaře kroky vedoucí k znovuzavedení církevního soudnictví, navrácení zcizených církevních majetků a především k rozšíření katolické víry v českých zemích. Caraffa se měl zasazovat o obsazování far katolickým klérem, důsledně kontrolovat produkci nekatolických knihtiskařů, podporovat misie a kazatelskou činnost řeholníků a provádět kontrolní diecézní vizitace. Dále pak měl odstranit překážku v podobě nedostatku katolických duchovních tím, že dosáhne obnovení seminářů a kolejí a podpoří založení a financování nových.⁹²

Do konce roku 1621 se císařským vojskům podařilo z Moravy vypudit Gábora Bethlena. Císař Ferdinand II. měl poté volné ruce k tomu, aby mohl přistoupit k výkonu rekatolizace svých dědičných zemí. Bylo nutné najít kandidáta, kterému by byla svěřena kurfiřtská funkce, jež měla být odebrána Fridrichu Falckému. Svatý stolec i císař našli shodu v požadavku, aby se vybral kandidát katolický, který by v kurfiřtském kolegiu

⁹⁰ Tomáš PARMA, *Papežství a státní rekatolizace českých zemí (1620-1740)*, in: Tomáš Černušák (ed.), *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Praha 2017, s. 239-241.

⁹¹ Tato instrukce byla s komentářem vydána Klaus JAITNER, *Die Hauptinstruktionen Clemens' VIII. für die Nuntien und Legaten an den europäischen Fürstenhöfen 1592-1605*, Tübingen 1984, s. 602-642.

⁹² Pavel BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války. Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*, České Budějovice 2011, s. 320-321.

zajistil katolickou většinu.⁹³ Caraffa měl podle instrukce jasně trvat na Maxmiliánu Bavorském, kterého jako pevnou oporu katolictví a protireformace prosazoval papež. Narazil ale na odpor živený španělskou stranou, která prozatím chtěla nechat tuto otázku otevřenou a najít kandidáta jiného. V únoru 1623 se však přece podařilo prosadit udělení kurfiřtské hodnosti Maxmiliánovi a byla to z velké části Caraffova zásluha.⁹⁴ V jednom z prvních hlavních úkolů tak obstál.

Pro šíření katolické víry založil Řehoř XV. roku 1622 v Římě Kongregaci de Propaganda Fide, což bylo jeho dalším krokem směrem k posílení pozic církve v Evropě. Na tuto instituci se papežský nuncius od této chvíle obracel se svými relacemi a zároveň od ní přijímal úkoly.⁹⁵ S Kongregací v zádech Caraffa neúnavně působil na státní autority ve snaze ponouknout je k co nejrychlejšímu a nejrazantnějšímu postupu ve věci protireformace a rekatolizace. Hlavními oporami se mu v tomto projektu stali v Čechách pražský arcibiskup Harrach (od roku 1623) a kapucíni Valerian Magni a Basilius z Aire. Nepostradatelnými spolupracovníky na Moravě byli pro Caraffu kanovník Jan Arnošt Platejs a samozřejmě kardinál Ditrichštejn.⁹⁶

Caraffovi se podařilo vybudovat si na císařském dvoře dobré postavení.⁹⁷ Byť byla Říše ve válce a vojenská situace byla místy problematická, tvrdě postupoval uvnitř státu v rámci rekatolizačního projektu a dosahoval výsledků znatelných už roku 1622.⁹⁸ Byli vyhošťováni nekatoličtí kazatelé, zavíraly se nekatolické kostely, podařilo se mu prosadit rekatolizaci univerzity.⁹⁹ Přísnost císařských patentů ústila v masové konverze a také odchody do zahraničí. Emigrace se týkala i novokřtěnců, usazených v hojných počtech právě na Moravě. Caraffa se o sektě novokřtěnců vyjadřuje ve své relaci z roku 1623, v níž chválí rezolutní postup kardinála Ditrichštejna ve věci jejich suprese a vyhoštění. V této relaci se také zabývá moravskými městy a tím, jak rekatolizaci problematizují někteří páni, kteří v nich sídlí. Spíš než v Brně a Olomouci vidí špatnou situaci ve Znojmě a Jihlavě, které označuje za města převážně luteránská. V případě

⁹³ Georg LUTZ, *Caraffa Carlo*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 19, Roma 1976. Heslo ve slovníku dostupné rovněž na: <http://www.treccani.it/> [online]

⁹⁴ G. LUTZ, *Caraffa Carlo*.

⁹⁵ T. ČERNUŠÁK, *Papežství*, s. 242. Ke kongregaci KOLLMANN Hynek (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia I (1622-1623)*, Pragae 1923-1950; II (1623-1624), Pragae 1954-1955.

⁹⁶ T. ČERNUŠÁK, *Papežství*, s. 245.

⁹⁷ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 78.

⁹⁸ K rekatolizaci Jiří MIKULEC, *Rekatolizace šlechty v Čechách. 31. 7. 1627. Či je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005.

⁹⁹ G. LUTZ, *Caraffa Carlo*.

Jihlavy si Caraffa pochvaluje fakt, že tam kardinál Ditrichštejn luteránské bohoslužby jednoznačně zakázal a že městu nepomohlo ani odvolání se s umírněnými požadavky k dalším instancím.¹⁰⁰

Byť nunciiovi pořád stály v cestě překážky, z nichž hlavní starostí byl fatální nedostatek učených a schopných katolických kněží, kteří by se postarali o uvolněné fary, papež i císař byli s jeho dosavadním konáním spokojeni. Dokazuje to fakt, že byl i po změně na papežském stolci v roce 1623 ponechán v úřadě a nebyl povolán zpět do Říma, jak tomu bylo zvykem. Signálem toho, že si císař nunciiovy služby na diplomatickém poli cenil, byla pro Caraffu v srpnu roku 1622 odměna v podobě titulu knížete Svaté říše římské.¹⁰¹

Nový papež Urban VIII. z rodu Barberini nechal tedy Caraffu v započaté práci pokračovat.¹⁰² Když se na počátku jeho pontifikátu zdálo, že bude plynule navazovat na svého předchůdce, nebyl pro nuncia problém postupovat dál v prosazování reformy, na které svými nařízeními spolupracoval i císař. Světská i církevní moc se proluly v součinnosti, jejímž projevem byla v roce 1624 první velká vizitace Čech, při které se mělo zajistit uplatnění císařských dekretů.¹⁰³ Nunciiovi tím byla rovněž poskytnuta zpráva a doklad o tom, že farní síť je v Českém království ve velmi špatném stavu. Náprava nešla nijak rychle, protože spolupráce obzvláště s českými zemskými úředníky nebyla ideální. Váhavost pak kromě postupu v rekatolizaci projevovali hlavně v souvislosti s jednáním o restitucích církevních statků, které měl Caraffa rovněž v popisu práce. Nové úkoly byly nunciiovi z Říma doručeny v podobě další instrukce. Její obsah byl nicméně skryt před pražským arcibiskupem Harrachem, což dokresluje tendenci kurie vyzdvihovat autoritu nunciů nad biskupy, aby se tak limitovala jejich nezávislost.¹⁰⁴ Na Moravě se na rozdíl od Čech, kde byly církevní statky zabaveny už během husitské éry, problém navrácení majetků církvi nijak komplikovaně řešit nemusel, protože jejich celistvost narušilo pouze stavovské povstání, a to jen na krátkou dobu.¹⁰⁵ Situace byla rozdílná také kvůli dvojí roli kardinála Ditrichštejna, který byl

¹⁰⁰ Pavel BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války. Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*, České Budějovice 2011, s. 328-329.

¹⁰¹ G. LUTZ, *Caraffa Carlo*.

¹⁰² A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 86. O politice Urbana VIII. dále pojednává kniha FOSI IRENE – KOLLER ALEXANDER (edd.), *Papato e impero nel pontificato di Urbano VIII. (1623-1644)*, Città del Vaticano 2013.

¹⁰³ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 88.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 93.

¹⁰⁵ T. ČERNUŠÁK, *Papežství*, s. 239.

na Moravě po Bílé hoře nejen olomouckým biskupem, ale zastával rovněž panovníkem svěřený úřad gubernátora. Měl tedy kromě církevní moci i moc světskou.¹⁰⁶ Nuncius Caraffa v celé problematice zcizených katolických statků zastával názor, že je nutno dosáhnout restituce církevního majetku nehledě na to, zdali byl zabrán dávno či nedávno. Svoji tvrdostí vyhovoval záměrům papežské kurie, která proto jednání o církevních statcích svěřovala v této fázi výhradně do jeho rukou.¹⁰⁷

Náročné období v Caraffově kariéře započalo, když se začal vyhrocovat spor o pražskou univerzitu. Tento konflikt arcibiskupa Harracha a Tovaryšstva Ježíšova tkvěl ve vzájemné tahanici o jurisdikci a možnost vládnout.¹⁰⁸ Dospěl až do bodu, kdy se navzdory jednomyslně vytyčené metě v rámci českých zemí, kterou bylo provedení reformy, jednota katolického tábora rozspala. Problém byl pro Caraffu komplikovaný v celé jeho šíři, jelikož mu jeho řešení do značné míry odvádělo pozornost od výkonu toho, k čemu byl v Čechách pověřen. Stal se pak mediátorem vztahu znesvářených stran a dosáhl osobního setkání obou čelních osobností sporu, tj. Harracha a jezuitského císařova zpovědníka Lamormainiho, ve Vídni roku 1624. Caraffův zákrok, který měl vést k alespoň dočasnému vyřešení problému, přinesl úspěch, jelikož se v této věci nakonec podařilo uzavřít dohodu, a to Harrachovým ústupkem vůči požadavkům jezuitů.¹⁰⁹

Následující rok bylo Caraffovo působení poznamenáno ochlazením jeho vztahu s pražským arcibiskupem. Pokles důvěry a ochoty ke spolupráci přicházel zejména ze strany arcibiskupa, který vyvíjel takové snahy, aby se v rámci komunikace s papežskou kurií stal na nunciovi nezávislý.¹¹⁰ V této věci mu značně vypomáhal kapucín Valerián Magni. Právě zhoršení nunciových vztahů s arcibiskupem spolu s obnovením komplikovaného sporu o pražskou univerzitu a nedořešením ještě komplikovanější otázky církevních restitucí mohlo docela zhatit Caraffovy šance stát se kardinálem.¹¹¹ Od svízelné situace mu nepomáhaly ani spory mezi císařským dvorem

¹⁰⁶ Jiří MIKULEC (ed.), *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 355.

¹⁰⁷ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 92.

¹⁰⁸ Této problematice se věnuje studie Karel BERÁNEK, *Správa a kancelář pražské univerzity v době pobělohorské*, Sborník archivních prací 19(1), 1969, s. 189-240. K dějinám pražské univerzity pak vyšla souhrnná díla Ivana ČORNEJOVÁ – Michal SVATOŠ (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy 1347/48-1622*, Praha 1995. A pokračování Karel BERÁNEK – Ivana ČORNEJOVÁ (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy 1622-1802*, Praha 1995.

¹⁰⁹ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 107.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 113

¹¹¹ Tamtéž.

a kurií na evropské úrovni, které se nedařilo urovnat. Byly zapříčiněny papežovou profrancouzskou politikou, která vyvolala mezi oběma evropskými mocipány nepříjemnou tenzi.¹¹²

Caraffovy ambice dostat se do kardinálského úřadu byly do poslední chvíle císařem Ferdinandem II. podporovány a jméno nuncia se tak octlo na seznamu císařských kandidátů, který putoval k papeži.¹¹³ Urban VIII. však v otázce císařského kardinalátu navzdory Ferdinandově nevoli požadoval, aby mezi kandidáty nebyli cizinci, nýbrž pouze císařovi poddaní.¹¹⁴ Tím se nad nunciovy vyhlídkami definitivně začala stahovat mračna. Dne 19. ledna 1626, kdy se uveřejnil seznam nových kandidátů, vyšlo najevo, že Caraffa skutečně jmenován nebyl, a že se namísto něj kardinálského klobouku dostalo arcibiskupu Harrachovi. Vlivný úřad vložil papež do rukou tohoto muže spolu s nadějí, že se Harrach stane pilířem Urbanovy autority ve střední Evropě.¹¹⁵ Netřeba zdůrazňovat, že to pro Caraffu znamenalo velkou prohru a zklamání. V tomto období se tedy i vyjednávání o reformě a s ní souvisejícími církevními restitucemi začíná spíše vázat na Harracha (a jeho spolupracovníka Magniho), zatímco Caraffův hlas se v těchto jednáních následkem úplného otočení hierarchie vztahů poněkud ztenčil.¹¹⁶

V roce 1626 konzultoval nuncius ve Vídni náboženskou reformu českých zemí s jezuitou Lamormainem, což nezabránilo neshodám, které se táhly už od roku 1624 a které pramenily zejména z rozdílných představ stoupců státní a církevní verze projektu.¹¹⁷ Právní ukotvení výsledného znění reformy bylo dokončeno a uveřejněno v roce 1627. Na redakci Obnoveného zřízení zemského pro Čechy i pro Moravu měl podle Caraffy velký vliv kardinál Ditrichštejn.¹¹⁸

¹¹² G. LUTZ, *Caraffa Carlo*.

¹¹³ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 115.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 117.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 119.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 122.

¹¹⁷ Pavel BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války: politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*. České Budějovice 2011, s. 328. Lamormainiho působení je pak hojně zmapováno na stránkách monografie Robert BIRELEY, *The Jesuits and the Thirty Years War. Kings, Courts, and Confessors*, Cambridge 2003. Dále studie Johannes WRBA, *Die Rolle Wilhelm Lamormainis SJ in der Geschichte Böhmens im 17. Jahrhundert*, in: *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, sv. 1, Praha 2010 s. 277-291.

¹¹⁸ K tomuto existuje početná literatura, například Josef KALOUSEK, *České státní právo*, Praha 1892. V souvislosti s Moravou například František MATĚJEK, *Účinky Obnoveného zřízení zemského z roku 1628 na naše země*, *Vlastivědný věstník moravský* 42(3), 1990, s. 327-336.

Fatálním rokem pro nuncia byl rok 1628, kdy se situace v Evropě hlavně v záležitosti vztahu mezi Habsburky a papežem vyhrotila tzv. mantovskou krizí. Tento nedlouhý vojenský konflikt, odehrávajícího se na pozadí třicetileté války, se zrodil po papežsko-habsburské neshodě ohledně toho, kdo bude vhodnějším kandidátem na post mantovského vládce. Caraffa vznik tohoto sváru nesledoval s nadšením. Vyčítal Ferdinandovi jeho rozhodnutí se do mantovské záležitosti zapojit, protože za ním spatřoval spíše tlak císařova španělského příbuzenstva, které intenzivně protěžovalo Filipa IV. (na úkor kurií a Francií podporovaného Karla I. Gonzagy), nežli císařovo vlastní přání.¹¹⁹ V této době proto také vrcholily neshody nuncia se španělskými diplomaty na císařském dvoře, zejména pak se stálým španělským vyslancem, hrabětem de Oñate.¹²⁰

Během roku 1628 Caraffa na negativní vztahy se Španěly a na permanentní spory s jezuitou a otcem Lamormainem nakonec doplatil. V květnu vyslal papež k císařskému dvoru mimořádného nuncia Giovanni Battistu Pallotta, který měl být Caraffovi v krizové situaci posilou.¹²¹ Zprostředkovat mírové řešení mantovského konfliktu se ale nepodařilo. V této chvíli, kdy měl nuncius už mnoho dveří na svém diplomatickém působišti zavřených, se jeho vídeňská mise nutně chýlila ke konci. Velká redukce Caraffova vlivu a ztráta jeho důvěryhodnosti byly následkem jeho rivality s jezuitou, které v čele s Lamormainem neskrývaně očerňoval. Císařův zповědník u kurie kontroval vlastními výhradami vůči nunciovi, a tak následně přispěl k rozhodnutí papeže o Caraffově odvolání.¹²² K němu došlo 15. září 1628, kdy Urban VIII. jmenoval řádným nunciem G. B. Pallotta, jenž byl pro jezuitu o dost přijatelnější osobností. Caraffa byl tímto ve své funkci u dvora nahrazen a zároveň povolán zpět do Říma.¹²³ Znamenalo to konec jeho diplomatické kariéry.¹²⁴

¹¹⁹ Španělský král měl v oblasti své politické zájmy. O mantovském konfliktu Romolo QUAZZA, *La guerra per la successione di Mantova e del Monferrato 1628-1631*, Mantova 1926.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ G. LUTZ, *Caraffa Carlo*.

¹²² Robert BIRELEY, *The Jesuits and the Thirty Years War. Kings, Courts, and Confessors*, Cambridge 2003, s. 94.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Valerián Magni, pravá ruka arcibiskupa Harracha, komentoval Caraffův nevyhnutelný konec zapříčiněný fatální ranou, jež mu zasadilo Tovaryšstvo, v jednom svých dopisů s trochou nadsázky: „a karafa pak opravdu byla na kusy, a je mi líto toho ubohého preláta.“ Citováno v A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 158

Po návratu na Apeninský poloostrov se znovu ujmul biskupství v Averse, jehož správu v době své nepřítomnosti přenechal dvěma svým vikářům.¹²⁵ Vyznamenání od papeže v podobě kardinalátu se mu po vykonání diplomatické mise nedostalo, byť byla nunciatura u císařského dvora obvykle jeho jistým příslibem. Caraffa, který se nemohl na své cestě zpět do Itálie necítit zhrzen a deklasován, sepsal po návratu do Neapole stať „*Commentaria de Germania Sacra Restaurata*“. Spis publikoval nejdříve v Averse roku 1630, následovala latinská vydání v Kolíně nad Rýnem roku 1639 a ve Frankfurtu nad Mohanem roku 1641. Jde o Caraffův sdílný popis procesu rekatolizace a zároveň o obhajobu jeho konání v době, kdy se z pozice papežského nuncia na tomto procesu podílel. Dodnes je tento dokument studnicí cenných informací pro studium pobělohorského vývoje habsburské monarchie.¹²⁶

Giovanni Battista Pallotta

V době napjatých vztahů mezi Habsburky a papežskou kurií dorazil k císařskému dvoru v roce 1628 mimořádný nuncius Giovanni Battista Pallotta. K císaři Ferdinandovi II. byl z Říma vyslán s nelehkým úkolem urovnat spor o mantovské dědictví, v čemž měl být posilou ordinárnímu nunciovi Caraffovi.¹²⁷ Pro tuto misi papež Urban VIII. vybral tehdy čtyřiatřicetiletého muže, který už během své předešlé práce pro Svatý stolec dosáhl zkušeností s diplomacií a za jehož působením v rámci jeho církevní kariéry byly vidět konkrétní výsledky. V období mezi lety 1621-1623 byl z pověření Řehoře XV. místolegátem ve Ferrare. V roce 1626 ho Urban VIII. vyslal coby výběřčího papežských desátků do Portugalska, kde zůstal až do roku 1628.¹²⁸ Po svém návratu do Itálie se chopil úřadu gubernátora Říma („*governatore di Roma*“)¹²⁹, kde ale nesetřval dlouho, jelikož ho papež už 8. dubna 1628 pověřil nunciaturou u vídeňského dvora.¹³⁰

¹²⁵ G. LUTZ, *Caraffa Carlo*.

¹²⁶ P. BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války*, s. 335.

¹²⁷ Antonio D'AMICO, *Pallotta Giovanni Battista*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 80, Roma 2014. Heslo ve slovníku dostupné rovněž na: <http://www.treccani.it/> [online]

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Nejvýznamnější úředník mezi čtyřmi tzv. *prelati di fiocchetto* – hodnostáři, kteří spravovali město Řím. Měl v rukou soudní moc, jelikož byl hlavou trestního tribunálu. In: Gaetano MORONI. *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica*, vol. 32, Venezia 1845, s. 5.

¹³⁰ Vydané edice nunciatur Hans KIEWNING, *Nuntiaturreichte aus Deutschland. Nuntiaturreichte des Pallotto. 1628–1630. Bd. 1. 1628*, Berlin 1895; *Bd. 2. 1629*, Berlin 1897. A taktéž Rotraud BECKER, *Nuntiaturreichte aus Deutschland. Nuntiaturreichte des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631)*, Tübingen 2009.

Jako mimořádný nuncius se měl pokusit o narovnání zkrabacených vztahů mezi papežem a císařem, což v době, kdy mezi nimi panovalo vzájemné napětí vyvolané Urbanovou pro-francouzskou politikou, nebyl jednoduchý úkol. Papežský nepot Francesco Barberini žádal v korespondenci Pallottu, aby se ve Vídni snažil vlny nesouhlasu proti papeži tišit.¹³¹ Nicméně počet ožehavých otázek mezi Vídni a Římem narůstal. Když se k nim přidal ještě výčet sporných bodů týkajících se rekatolizačního procesu, bylo zjevné, že byl hned zpočátku Pallotta v dost nezáviděníhodné pozici. Nevyhnutelně musel řešit vícero problémů najednou.¹³²

V momentě, kdy se vztah nuncia Caraffy s císařovým zpovědníkem Lamormainem zhoršil natolik, že to nunciovi ve výkonu jeho úřadu prakticky svazovalo ruce, Pallotta pochopil, že se v zájmu rozšíření vlastního manévrovacího prostoru bude muset s tímto jezuitou sblížit.¹³³ Ve věci konfliktu mezi světskou a církevní jurisdikcí, který se v této době týkal například znovu započaté rozmíšky o pražskou univerzitu, volil oproti Caraffovi podstatně opatrnější postup. Tímto postojem si Pallotta jezuity naklonil natolik, že byl už v říjnu 1628 s definitivní platností vybrán jako náhrada Caraffy v úřadu řádného papežského nuncia u císařského dvora. Důvodů, které vedly ke Caraffově odvolání a potřebě najít vhodnějšího diplomata, existovalo několik. V této komplikované době se Caraffa zřejmě nedokázal dost dobře zorientovat ve všech narůstajících sporech, a tlačil na nevhodná východiska. Jeho nesouhlas s válkou o Mantovu mu zadělal na zásadní konflikt se zástupci španělské strany na císařském dvoře, zejména s vyslancem Oñatem, jehož vliv byl nepopíratelný.¹³⁴ Nepomohly mu ani jeho postoje ve věci pražské univerzity nebo církevních restitucí, kde se často dostával do konfliktu s jezuitou a císařským zpovědníkem Lamormainem. Když se všechna tato fakta sečtou, není překvapující, že se Giovanni Battista Pallotta se svým smířlivějším přístupem jevil pro císaře, Španěly i jezuity jako poněkud vhodnější osobnost.¹³⁵

¹³¹ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 144.

¹³² A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 144.

¹³³ Tamtéž, s. 138.

¹³⁴ Ke vlivu španělského vyslance Pavel MAREK, *La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013, s. 111-128. Role vyslance ve Vídni je také popsána na stránkách studie Rubén GONZÁLEZ-CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: the 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624-1629)*. Text vyjde v *Theatru Historiae* 23, 2018.

¹³⁵ P. BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války*, s. 334.

Pallottův postup v rámci jeho církevní kariéry byl během následujícího roku značně úspěšný. Už v září 1628 byla jeho prestiž jako apoštolského nuncia podpořena tím, že se stal titulárním arcibiskupem v Soluni. Daleko větším úspěchem byl nicméně zisk titulu kardinála, jímž byl jmenován dne 19. září 1629.¹³⁶

Na tomto místě si nelze nepovšimnout faktu, že nuncius Pallotta dosáhl purpurové „mety“ už po roce svého působení u císařského dvora, na rozdíl od svého předchůdce Caraffy, který jí i přes neoddiskutovatelné rekatolizační úspěchy, za nimiž osobně stál, nedosáhl ani po osmi letech služby. Důvodem byl zřejmě obrat ke vstřícnějšímu přístupu papežské strany vůči císaři, jenž nastal v souvislosti s mantovskou krizí.¹³⁷ Během roku 1626, kdy císař Ferdinand II. navrhoval jako kandidáta pro kardinálský úřad Caraffu, se naplno projevoval císařsko-papežský antagonismus, jehož příčina tkvěla mimo jiné právě v neochotě papeže udělit kardinálský klobouk určitým císařským kandidátům. Byli to zejména Italové, které Urban VIII. nechtěl mezi císařem navrženými jmény akceptovat, což se Caraffy k jeho smůle osobně týkalo.¹³⁸ O tři roky později se Urban VIII. projevil vlídněji a kandidáty císaře, i když nebyli jeho krajany, vzal v potaz. Právě Pallotta byl tehdy jednou z osobností, které plody papežské laskavosti ve formě kardinátu sklidily.¹³⁹

Svou roli v odlišnosti příběhu obou diplomatů bezpochyby hrál i fakt, že Caraffa jako papežský nuncius nebyl kreaturou Barberiniů, takže neměl na nejvyšších místech kurie takovou podporu jako Pallotta, který byl s papežským klanem pevně svázán klientským poutem.¹⁴⁰ Posílen důvěrou papežského stolce, se Pallotta na začátku své nunciatury snažil vydobýt co nejširší prostor pro své diplomatické působení.¹⁴¹ Úspěch jeho snah byl pochopitelně bytostně závislý na dobře vybudované síti kvalitních spojenců a informátorů. Mezi spolupracovníky, se kterými navázal styky, se nicméně neobjevily ty samé osobnosti, na něž spoléhal jeho předchůdce. Pallotta totiž účelně reagoval na změnu rozložení sil na císařském dvoře, k níž v posledních letech došlo.¹⁴² Zvrat nastal v souvislosti s krizí na poli mezinárodních vztahů a pro Pallottu znamenal značné

¹³⁶ A. D'AMICO, *Pallotta Giovanni Battista*.

¹³⁷ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 147.

¹³⁸ Tamtéž, s. 117.

¹³⁹ Tamtéž, s. 147.

¹⁴⁰ Carlo Caraffa byl do Vídně vyslán v období pontifikátu Řehoře XV., P. BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války*, s. 319.

¹⁴¹ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 148.

¹⁴² Tamtéž, s. 152.

komplikace, jelikož mimo jiné zapříčinil i pokles autority papeže ve Vídni. Klíčovou se pro něj při řešení ústředních bodů jeho agendy stala spolupráce s jezuitským řádem.¹⁴³

S otci jezuity a zejména pak s císařovým zpovědníkem Lamormainem řešil onen ústřední problém, za jehož účelem přijel do Vídně. Byla jím mantovská krize a otázka vstupu císařských vojsk do tohoto italského konfliktu, která rozdělovala příslušníky císařského dvora do dvou názorově protichůdných skupin. Na jedné straně tu existovali tací, kteří císařův vojenský zákrok a podporu Španělska prosazovali, mezi něž patřili španělský vyslanec Aytona, kníže Eggenberg nebo také kníže Rombaldo Collalto. Na druhé straně zase ti, kteří celý úmysl vehementně kritizovali, což se týkalo samotné císařovny Eleonory, papeže Urbana VIII. a pochopitelně i nuncia Pallotty.¹⁴⁴

Během jeho působení u císařského dvora přicházely na přetřes záležitosti, které byly v souvislosti s českými zeměmi několikrát diskutované už během předchozích let. Pallotta měl být tlumočnickem papežských zájmů například při jednáních o náhradách za církevní statky, která se vlekla už hodnou dobu, jelikož se mezi postoji světské a církevní strany jen s velkými obtížemi hledalo konsensuální východisko.¹⁴⁵ Dále se měl nuncius zasazovat o zřízení nových biskupství v Čechách. To byl rovněž záměr, jímž se v letech bezprostředně po Bílé hoře zabýval i jeho předchůdce. Jestliže původní podoba tohoto plánu počítala s čtyřmi novými biskupstvími, lze na postoji kurie v Pallotově období, kdy vyjádřila ochotu souhlasit i pouze se dvěma, jasně demonstrovat papežův názorový posun a větší schopnost kurie slevovat na požadavcích. Po oslabení papežských pozic ve střední Evropě už nebyl nekompromisní tlak nadále průchodný. Právě Pallotta se s tímto faktem musel vyrovnávat v první řadě.¹⁴⁶

Snahy o reorganizaci církevní správy Pallotta podnikal z pověření Propagandy a s návazností na Caraffův odkaz během celého roku 1629. V Čechách v této věci spolupracoval s pražským arcibiskupem Harrachem a také jeho akceschopným spolupracovníkem Valerianem Magnim.¹⁴⁷ Prioritním bodem v negociacích s Vídni bylo v tomto období jednání o podobě dohody, kterou by se císař zavázal nahradit církví

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Robert BIRELEY, *Ferdinand II, Counter-Reformation emperor, 1578-1637*, New York 2014, s. 190.

¹⁴⁵ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 159-161.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ O osobnosti tohoto kapucína pojednává Stanislav SOUSEDÍK, *Valerián Magni 1586-1661. Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. Praha 1983, s. 15-89. Zabývá se jím i italsky psaná studie Alessandro CATALANO, *La politica della curia romana in Boemia dalla strategia del nunzio Carlo Carafa a quella del cappuccino Valeriano Magni*, in: Richard Bösel – Grete Klingenstein – Alexander Koller (edd.), *Kaiserhof - Papsthof (16.- 18. Jahrhundert)*, Wien 2006, s. 105-121.

pozbytý majetek. Tato náročná jednání byla nanejvýš důležitá, jelikož měla z nich plynoucí restituce zajistit nezbytný příliv financí do rozpočtu, z kterého bylo třeba zmíněnou reorganizaci hradit. Velkou komplikací při sestavování tohoto světsko-církevního vyrovnání se ukázaly být dva konkrétní požadavky kurie, které měl nuncius do dohody prosadit. První sporný bod se týkal potřeby vypořádat se se zneužíváním patronátního práva, jelikož církve pochopitelně velmi nelibě nesla, když patroni kostelů zasahovali do církevních záležitostí nebo do jejich příjmů. Druhým kamenem úrazu se pak jevil požadavek na dotování far. V souvislosti s tímto bodem šlo církvi zejména o zajištění finančních prostředků, které by byly dostačující pro pokrytí výdajů na efektivizaci farní sítě. Bylo žádoucí, aby její kondice odpovídala duchu tridentských zásad, což do té doby rozhodně neplatilo.¹⁴⁸

Kurie nakonec kvůli silnému nesouhlasu císaře a otců jezuitů z těchto dvou požadavků slevila a z obav o ztroskotání celého jednání raději akceptovala fakt, že v dohodě začleněny nebudou.¹⁴⁹ Jde o očividný důkaz toho, že se pokusy o plodnou spolupráci mezi kurií a císařským dvorem v těchto kritických letech značně komplikovaly. Nepříjemně to dopadalo právě na papežskou diplomacii, která byla po nárazu na císařův odpor nucena pro dosažení aspoň částečných úspěchů udělat krok zpět. Nunciovi se nicméně i přes tento karambol podařilo zdárně vyřešit otázku vzniku nových českých diecézí, jež měla být rovněž součástí zmíněné dohody. Už v listopadu 1629 byla uveřejněna navrhovaná jména budoucích biskupů.¹⁵⁰ Ačkoli musel Pallotta čelit opozici formované českými politiky, shody nad čtyřmi novými biskupstvími, která měla vzniknout v Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové a Litoměřicích, nakonec bylo dosaženo. Na začátku následujícího roku 1630 se náročná jednání týkající se dohody o náhradách za církevní statky ještě více zintenzivňovala a kvůli četným obstrukcím i komplikovala. Pallottova diplomatická obratnost měla však velkou zásluhu na tom, že dne 22. března 1630 císař tuto dohodu ke spokojenosti Říma nakonec ratifikoval.¹⁵¹ Podstatou kompromisní dohody bylo, že se papež vzdá většiny zcizených církevních statků výměnou za císařem přiznanou tzv. solnou daň, což znamenalo, že mělo církvi patřit čtvrt zlatého z každé bečky soli.¹⁵²

¹⁴⁸ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 160 – 162.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tomáš PARMA, *Kardinál František Ditrichštejn*, Brno 2011, s. 338-339.

¹⁵¹ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 164.

¹⁵² Robert EVANS, *Vznik habsburské monarchie 1550-1700*, Praha 2003, s. 158. Zároveň zde upozorňuje, že původní postavení duchovenstva se ani po zřízení solní pokladny v Čechách

Poté, co zpráva o nových biskupstvích vyšla najevo, musel se však Pallotta vyrovnávat s rezolutním odporem kardinála Ditrichštejna. Třemi z navržených biskupů byli totiž členové olomoucké kapituly, kterým mělo být povoleno, aby si při výkonu své nové funkce ponechali i svá původní benefícia. S tím Ditrichštejn rozhodně nesouhlasil, a proto se v březnu 1630 se stížnostmi obrátil na císaře i na Propagandu. Měl obavy, že nastalá situace poškodí funkčnost olomoucké diecéze. Ditrichštejnovy výtky ale nedostaly jasnou odezvu až do saského vpádu roku 1631, který proces zřizování nových biskupství úplně přerušil.¹⁵³

Dalším vleklým sporem, kterým se nuncius musel během pobytu u císařského dvora zabývat, byla otázka pražské univerzity, kde arcibiskup a jezuité bojovali o to, kdo bude mít v gesci úřad jejího nejvyššího představeného. Jak poukazuje italský historik Alessandro Catalano, šlo o konflikt nad jurisdikcí, který se odehrával nejenom v Praze, ale i v jiných místech po Evropě. Problémem byla rivalita mezi církevním a světským soudnictvím a nejasně vymezené kompetence jednotlivých úřadů.¹⁵⁴ Spory se odehrávaly na pozadí hlubokého rozdělení katolického tábora, kdy se často císař a jezuité stavěli do opozice vůči stanoviskům papežskému bloku nunciů a mimo-jezuitských duchovních.¹⁵⁵ Za dané situace musel Pallotta, jenž jednal z pověření kurie v zájmu arcibiskupa, během vyjednávání opatrně kličkovat a vyhýbat se příliš radikálním postojům. Přesvědčit císaře, který do čela univerzity prosazoval Tovaryšstvo, se mu však až do konce jeho vídeňského nunciaturního pobytu, z nějž byl povolán nazpět v polovině roku 1630, nepodařilo.¹⁵⁶

Po návratu do Itálie se stal v následujících letech 1631-1633 legátem ve Ferrare.¹⁵⁷ Do konce pontifikátu Urbana VIII. využíval podpory, které se mu dostávalo díky úzkým

neobnovilo. Podrobný rozbor obsahu smlouvy, kterou v roce 1630 stvrdili podpisem císař i papež, v Petr HONČ, *Právněhistorické aspekty solní smlouvy*, in: *Revue církevního práva*, 23(2), 2017, s. 63-77. Další studií na toto téma také Petr HONČ, *Solní smlouva a správa cassa salis v letech 1630-1710*, in: *Folia historica Bohemica*, 31(2), 2016, s. 169-197.

¹⁵³ O nových biskupstvích a reakci Ditrichštejna píše T. PARMA, *Kardinál František Ditrichštejn*, Brno 2011, s. 337-343.

¹⁵⁴ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 144.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 153.

¹⁵⁶ Správa pražské univerzity byla po dlouhých sporech mezi jezuitou a arcibiskupem definitivně změněna až reskripty císaře Ferdinanda III. roku 1638, jimiž se z církevní instituce stala instituce státní. Píše o tom Karel BERÁNEK, *Správa a kancelář pražské university v době pobělohorské*, Sborník archivních prací 19(1), 1969, s. 209.

¹⁵⁷ A. D'AMICO, *Pallotta Giovanni Battista*.

vztahům na klan Barberiniů, mimo jiné i pro iniciování staveb a institucí.¹⁵⁸ Po smrti papeže se v roce 1644 konalo konkláve, kterého se Pallotta jako kardinál pochopitelně účastnil. Podle římských novin *Avvisi* byl dokonce považován za jednu z osobností, které mohly ve volbě dosáhnout úspěchu.¹⁵⁹ Jednoznačně nejvyšší počet hlasů ale dostal Giambattista Pamphilj, jenž se tak stal papežem Innocencem X., za což mohl být zčásti vděčný i pozdnímu příjezdu kardinála Mazarina, který zamýšlel z důvodu francouzských zájmů jeho volbu vetovat. V roce 1663 se Pallotta stal biskupem v Albanu a v roce 1666 ve Frascati. Zemřel 22. ledna 1668 v Římě, kde zanechal i velkou kolekci umění, kterou shromažďoval už od druhé poloviny třicátých let, a která se nicméně po jeho smrti rozptýlila do rukou několika dalších vlastníků.¹⁶⁰

Ciriaco Rocci

V době pontifikátu Urbana VIII., se službou rodině Barberini ve své církevní kariéře prosadil také Ciriaco Rocci, potomek drobného římského šlechtice. Do služeb kurie vstoupil po ukončení studií v roce 1608, kdy začal zastávat první úřad.¹⁶¹ Ve službě kurii se zřejmě osvědčil, a proto byl od roku 1624 papežem vyslán k plnění různých diplomatických úkolů mimo Řím. Stal se tak například místolegátem ve Viterbu a ve Ferraře. V roce 1628 byl poprvé pověřen nunciaturou a vydal se do Švýcarska, na jehož území probíhaly už od počátku třicetileté války mnohé vojenské střety. Měl zde řešit problematiku severní Itálie, kde se v tento moment schylovalo ke konfliktu o Mantovu a komunikovat celou věc s Římem.¹⁶² Aby mu ve Švýcarsku nechyběl vliv a církevní imunita, byl s podporou kardinála-nepota jmenován titulárním arcibiskupem řecké

¹⁵⁸ Během působení ve ferrarské provincii nechal v městě Comacchio vybudovat kanál dodnes nesoucí jeho jméno. Co se týče institucí, založil v Římě asociaci *Confraternita dei Marchigiani* a v Albano, která měla sdružovat krajanů z jeho rodné provincie Marche. V A. D'AMICO, *Pallotta Giovanni Battista*.

¹⁵⁹ Antonio d'Amico zde odkazuje na práci Marie Antonietty Laganà, která tyto Pallottovy aspirace zmiňuje ve své práci M. A. LAGANÀ, *Un cardinale del Seicento. Giovanni Battista Pallotta fondatore del Pio Sodalizio dei Piceni*, Roma 2005.

¹⁶⁰ Uměleckými sbírkami Pallotty se zabývá historik umění Antonio d'Amico, který v souvislosti s tímto tématem nabízí dosud zřejmě nejsystematičtější příspěvky zabývající se osobností kardinála.

¹⁶¹ Silvano GIORDANO, *Rocci Ciriaco*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 88, Roma 2017. Heslo ve slovníku dostupné rovněž na: <http://www.treccani.it/> [online] Jednou z prvních Rocciho funkcí u kurie byla funkce abreviátora „di Parco maggiore“, kterou vykonával až do roku 1624. Šlo o asistenci papežskému mistokancléři a práci s apoštolskými listinami, které abreviátor kontroloval, popřípadě upravoval, a poté expedoval dále ke zpečetění. Viz P. M. J. ROCK, *Abbreviators*, in: Charles George Herbermann (ed.), *The Catholic Encyclopedia*, vol. 13, New York 1913. s. 29.

¹⁶² S. GIORDANO, *Rocci Ciriaco*.

arcidiecéze Patras.¹⁶³ Urban VIII. navíc v roce 1629 stvrdil svůj záměr udělit Roccimu kardinálát, ale než bylo jeho jméno o čtyři roky později uveřejněno, zůstal Rocci tzv. kardinálem „in petto“.¹⁶⁴ V roce 1630 byl vyslán coby papežský nuncius k císařskému dvoru do Vídně, kde měl v diplomatické misi nahradit Giovanni Battistu Pallottu.¹⁶⁵

Z Luzernu přešel přímo do Vídně, kam mu také nepot Francesco Barberini adresoval breve s obecnými instrukcemi, datované dne 4. května. Během léta 1630, hned v prvních týdnech svého působení v úřadu nuncia, byl Rocci nucen přejíždět mezi Vídní a Řeznem, kde tehdy probíhal kurfiřtý sněm svolaný císařem, který chtěl pro svého syna získat titul římského krále.¹⁶⁶ Vzhledem k tomu, že by v Pallottově případě bylo nutné řešit svízelné problémy s precedencí, jelikož byl oficiálně jmenovaným kardinálem, zdálo se být výhodnější k řezenskému sněmu vyslat právě Rocciho.¹⁶⁷ Bylo to také v Řezně, kde mu císař udělil první audienci, při níž během promluvy o italských záležitostech obhajoval stanovisko, jež mířilo v neprospěch Španělů, tedy ukončení války a podepsání míru. Po této audienci zaslal dopis kardinálu-nepotovi do Říma, kde vyjadřoval naději, že mír nakonec dojednán bude.¹⁶⁸ Byl to koneckonců jeden z ústředních bodů sněmovních jednání. Císaře Ferdinanda II., který nedbal námitek a do mantovského konfliktu během roku 1629 nakonec přece vstoupil, potřebovali kurfiřti na sněmu přesvědčit, aby v tomto okamžiku, kdy se na severu objevila švédská hrozba, stáhl své vojenské jednotky z Itálie nazpět.¹⁶⁹ Obavy z Gustava Adolfa nakonec ministry a císaře přesvědčily k mírovému ujednání s Francií, kterou na sněmu zastupovali vyslanci Brûlart a otec Joseph du Tremblay, a i přes španělský nesouhlas bylo 13. října 1630 podepsáno tzv. Řezenské příměří.¹⁷⁰

¹⁶³Angelo TAVAZZA, *Some notes on the life of Cardinal Ciriaco Rocci*. Publikováno na <https://www.academia.edu/> [online]

¹⁶⁴Týkalo se kardinálů, jejichž jmenování papež prozatím držel v tajnosti. Viz Auguste BOUDINHON, *In Petto*, in: Charles George Herbermann (ed.), *The Catholic Encyclopedia*, vol. 8, New York 1913, s. 25-26.

¹⁶⁵S. GIORDANO, *Rocci Ciriaco*.

¹⁶⁶Edice Rocciho nunciaturní korespondence Rotraud BECKER, *Nuntiaturberichte aus Deutschland. Nuntiatoren des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631)*, Tübingen 2009.

¹⁶⁷Robert BIRELEY, *Ferdinand II, Counter-Reformation emperor, 1578-1637*, New York 2014, s. 203.

¹⁶⁸Tamtéž, s. 207.

¹⁶⁹Tamtéž.

¹⁷⁰Tamtéž, s. 210. O Řezenském míru píše například Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006, s. 465-475.

Dalšími body, které se v Řezně projednávaly, byly požadavky na odvolání Valdštejna, jenž byl pro mnohé kurfiřty trnem v oku, z úřadu císařského generalissima.¹⁷¹ Rocciho se však jako apoštolského nuncia ve větší míře dotýkaly záležitosti, jež souvisely s rekatolizačním projektem. V Řezně se z tohoto „soudku“ řešilo ožehavé téma říšského restitučního ediktu, s nímž se mnoho knížat odmítalo smířit, a vedle toho také otázky reformy v Čechách.¹⁷² Co se týče restitučního ediktu, Rocciho značně znepokojovalo, že se v Řezně objevovaly a braly v úvahu návrhy na jeho zmírnění.¹⁷³ O tlacích, které určití aktéři vytvářeli na zvýšení flexibility ediktu, jehož církev po vydání 6. března 1629 kvitovala s nadšením, informoval kurii do Říma. Nemohl však tehdy tušit, že je v této otázce (stejně jako při řezenském sněmu jako celku) tajná taktika Barberiniů, jíž osnovali bez nunciova zapojení, až příliš komplexní a nejednoznačná.¹⁷⁴

Jasný problém v Rocciho postavení v této otázce bylo jeho odhodlání jako služebníka kurie bojovat proti jakémukoli ústupku od ediktu, zatímco se však Urban VIII. jako mocenský stratég skrytě od ediktu odkláněl. Rocci byl tak paradoxně nabádán, aby se vyhnul jakémukoli explicitnímu souhlasu ať už s ediktem či Ausburgským mírem, poněvadž obě tyto písemnosti uznávaly v Říši práva heretikům.¹⁷⁵ Úkolem nuncia tedy bylo spíše nežli přílišně dbát na ochranu stávajícího znění ediktu, vyvíjet co největší snahu, aby bylo zajištěno co nejvíce výhod pro katolíky.¹⁷⁶ Celá tato záležitost může sloužit jako pěkný příklad pro posouzení pozice nunciů v rámci Urbanovy politiky, která se tak vehementně soustředila na jeho vlastní mocenský profit, že téměř ignorovala potřebu citlivějšího postupu, a to i v těchto časech, kdy se katolictví v Říši ocitalo na šikmé ploše.¹⁷⁷

Působení Rocciho v roli nuncia na císařském dvoře tak hned od počátku komplikovaly nepřijemnosti, které s sebou nesly složité vztahy mezi císařem a Urbanem VIII. Pramenily ze zmíněné papežské mocenské politiky, která inklinovala k pokusům omezit

¹⁷¹ Této epizodě se věnuje nejnověji Peter FABER, *Valdštejn. Vojevůdce a mírotvůrce. Vizionář v třicetileté válce*, Praha 2019, s. 159-161. Popřípadě také Josef KOLLMANN, *Valdštejn a evropská politika 1625-1630. Historie I. generalátu*, Praha 1999, s. 371-384.

¹⁷² O restitučním ediktu se zmiňuje Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006, s. 467-472. Další literaturou je Michael FRISCH, *Das Restitutionsedikt Kaiser Ferdinands II. vom 6. März 1629. Eine rechtsgeschichtliche Untersuchung*, Tübingen 1993.

¹⁷³ R. BIRELEY, *Ferdinand II.*, s. 208.

¹⁷⁴ R. BIRELEY, *Ferdinand II.*, s. 211-212.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 230.

moc obou větví habsburského rodu na Apeninském poloostrově.¹⁷⁸ Po propuknutí války se Švédy se navíc přidal další důvod, jenž vedl k eskalaci císařovy nevraživosti vůči Římu, a tím bylo papežovo zdráhání poskytnout císaři finanční výpomoc na rozsáhlé válečné výdaje. Nunciova pozice při vyjednáváních ve Vídni z těchto důvodů pochopitelně nemohla být nejsilnější. Projevilo se to i při řešení dalšího navazujícího problému, který se vyskytl v roce 1631, a jemuž se Rocci ve své nunciaturní korespondenci do Říma často věnoval.¹⁷⁹ Velice rozporuplným se ukázalo být udělení titulu římského prefekta Taddeo Barberinimu, jednomu z protěžovaných papežových synovců, po vymření rodu della Rovere, jimž tato čistě symbolická funkce tradičně náležela. Jelikož novému prefektovi papež zároveň přiřkl ceremoniální nadřazenost nad vyslanci, což bylo do té doby bezprecedentní, vyvolala celá záležitost mnohé mezinárodní problémy a císařovu nevoli.¹⁸⁰ Rocci měl nelehký úkol tento krok před císařem obhájit. Jakkoliv se však snažil, ať už to bylo hledáním právní podpory v archivech nebo žádostmi o projednání u tajné rady, všechny jeho pokusy až do konce nunciatury skončily nezdarem.¹⁸¹

Jelikož byl z Říma často v podobném duchu instruován k tomu, aby na císařském dvoře prosazoval takto konfliktní záležitosti, nemohl se ke své smůle ve Vídni těšit nijak velké vážnosti. Z písemných svědectví, která předkládá Rotraud Becker, vyplývá, že byl vnímán jako horká hlava, a ještě navíc jako mocnitel papežských piklů. Modenský vyslanec, tehdy pobývajícím ve Vídni, Rocciho v jedné ze svých zpráv popisoval jako muže bez úrovně, který svými hrubými chybami zasívá jen nedůvěru, a dokonce ho obviňoval z podpory švédského krále.¹⁸²

Co se týče českých problémů, kterým nuncius musel čelit, patřily mezi ně například obstrukce, které vytvářely císařské úřady při vydávání peněz ze solní dávky, jež církvi

¹⁷⁸ O Urbanově politice pojednává Irene FOSI – Alexander KOLLER (edd.), *Papato e impero nel pontificato di Urbano VIII. (1623-1644)*, Città del Vaticano 2013.

¹⁷⁹ Rotraud BECKER, *Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken, Nuntiatur des Ciriaco Rocci. Ausserordentliche Nuntiatur des Girolamo Grimaldi (1631-1633)*, Berlin 2013, str. 23.

¹⁸⁰ Laurie NUSSDORFER, *Civic Politics in the Rome of Urban VIII.*, Princeton 2019, str. 37. Z dalších zahraničních prací, které se zabývají tímto problémem například PECHIAI, Pio. *I Barberini*. 1959, Roma., nebo konkrétní studie PISANO, Giulio. *L'Ultimo Prefetto dell'urbe, Don Taddeo Barberini, e le relazioni tra la corte di Roma e la Repubblica Veneta sotto il pontificato di Urbano VIII.* In: *Roma* (9/1931), s. 103-120, 155-164.

¹⁸¹ R. BECKER, *Nuntiaturberichte*, s. 24.

¹⁸² V edici je uvedena celá italská citace: „...é un uomo di facile levatura, accresce le gelosie e le diffidenze con mille spropositi, a segno che il conte Ernesto m'ha detto che da tutti viene tenuto per parziale del re di Svezia, contristandosi pubblicamente de buoni successi dell'imperatore et applaudendo all'imprese del nemico.“ R. BECKER, *Nuntiaturberichte*, s. 25.

náležely dle platné solní smlouvy. Bez těchto financí bylo těžké pokračovat v tridentské reformě a rovněž v ustavení nových biskupství. Nuncius, ponoukaný Propagandou, se snažil přesvědčit císaře o vyplacení sta tisíce zlatých, které se měly stát jakýmsi příplatkem.¹⁸³ Pozitivní výsledek ale Rocciho naléhání nepřineslo, což vzhledem ke špatnému stavu císařské pokladny a komplikující se válečné situaci, která vyžadovala další výdaje, nebylo překvapivé. Nespokojenost tedy vřela nejen v řadách českých církevních hodnostářů, kteří zdaleka nebyli potěšeni stavem církevní reformy, ale také v řadách českých zemských hodnostářů, kteří jen neradi sledovali, jak se vliv zemských institucí marginalizuje, zatímco církevní hierarchie sílí.¹⁸⁴ Mimo jiné je také iritovala nefunkčnost univerzity, kde se kvůli neblahému, vleklému sporu, který byl už několikrát zmíněn výše, pozastavily promoce, což se mladých šlechticů přímo dotýkalo.¹⁸⁵

V listopadu 1631 nuncius oznamoval z Vídně kardinálu-nepotovi Barberinimu neblahou informaci o tom, že se švédská a saská vojska ocitla v Praze, což vyvolalo takovou vlnu obav, že se mnohé osobnosti přesunuly do emigrace.¹⁸⁶ Během saské okupace Prahy se navíc opět přihlásil o slovo protestantismus, což vrhlo na katolickou reformu stín, poněvadž nebylo dost dobře možné v ní během války v Čechách pokračovat. Církev se ale hlásila o podporu světské síly alespoň v těch oblastech spolupráce, ke kterým císař svolil při podpisu smlouvy o církevních restitucích. Trvalo nicméně tři roky, než tuto smlouvu ratifikoval i papež, což opět vedlo k císařově podrážděnosti a nutnosti Rocciho do dubna 1633, kdy byla smlouva vyexpedována z Itálie, zpoždění omlouvat.¹⁸⁷ Obnovení reformy v plném rozsahu se v Čechách k nespokojenosti českých prelátů nepodařilo až do uzavření míru se Sasy v roce 1635.¹⁸⁸

Závěr Rocciho diplomatické mise se nachýlil 28. listopadu 1633, když bylo papežem uveřejněno jeho jmenování kardinálem. I poté ale nadále přetrvával ve Vídni, jelikož se jednání o novém papežském nunciu u císařského dvora protahovala. Nebylo snadné nalézt vhodného kandidáta. Mužem, který nakonec převzal Rocciho mrzutostmi

¹⁸³ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 170-172.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 170-172.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 182.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 198.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 216.

napěchovanou agendu, se stal Malatesta Baglioni,¹⁸⁹ jenž do Vídně dorazil až v listopadu 1634. Půl roku poté se Rocci přestěhoval zpět na jih, kde od roku 1637 zastával úřad legáta ve Ferrare. Ačkoliv byl jako kardinál kreaturou Barberiniů, začleňoval se po ukončení nunciatury do španělské frakce kardinálů.¹⁹⁰ Během konkláve, které se konalo v Římě roku 1644, byl považován za jednoho z „papabilí“, byť s mizivými šancemi ve volbě zvítězit. Jako kardinál nicméně našel působiště v mnoha zajímavých úřadech, mezi lety 1646 a 1647 to byl například úřad kardinála-komořího. Zemřel v Římě 25. září 1651.¹⁹¹

¹⁸⁹ Catalano podotýká, že nunciatura Baglioniho byla vzhledem k dalšímu zhoršení postavení kurie na mezinárodním poli ještě komplikovanější. Nunciův okleštěný manévrovací prostor se ještě více redukoval, jelikož bylo velmi obtížné vybudovat si stabilní a spolehlivou síť kontaktů u dvora. A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 218.

¹⁹⁰ Angelo TAVAZZA, *Some notes on the life of Cardinal Ciriaco Rocci*. Publikováno na <https://www.academia.edu/> [online]

¹⁹¹ S. GIORDANO, *Rocci Ciriaco*.

Korespondence apoštolských nunciů Ditrichštejnovi

Caraffovy dopisy

Hned v prvním dopise, který se s podpisem Carla Caraffy dochoval, najdeme zmínku o budoucím osobním setkání mezi ním a kardinálem Ditrichštejnem. Nuncius v něm avizuje, že přijede na přehlídku papežských vojsk najatých Pietrem Aldobrandinim, vévodou z Carpineta, která v roce 1621 operovala na Moravě kvůli uherské hrozbě představované Gáborem Bethlenem.¹⁹² Tento pobyt Caraffy u kardinála pak skutečně proběhl, a to konkrétně během září 1621, kdy Ditrichštejn nuncia hostil ve své brněnské rezidenci.¹⁹³ Bylo to setkání, které následovalo po Caraffově pobouřené stížnosti, jež putovala do Říma, ohledně nejmenované mladé ženy, která údajně s kardinálem po určitou dobu žila. Nunciův pobyt v Brně však nesvár, který tato aféra zasela do jeho vztahu s Ditrichštejnem, zřejmě urovnal. Hned v dalším dopise si lze totiž povšimnout nunciových pokusů o projevy přízně, kdy kardinálu děkuje za vlídnost, kterou mu projevil skrze svého zpovědníka, s ujištěním, že mu náklonnost nezůstane dlužen.¹⁹⁴

Pokud jde o papežská vojska, kardinála se hned po jeho návratu z Vídně v březnu roku 1621 týkalo mnoho problémů vyplývajících z jejich pobytu na Moravě. Excesy spojené s těmito regimenty a jejich minimální aktivita při vojenských operacích ho definitivně nenechávaly klidným.¹⁹⁵ Záležitost, kterou komunikoval právě s nunciem Caraffou, s nímž také společně vyvíjel snahu opatřit pro vojsko finance, prosakuje v Caraffově dopise z 25. prosince 1621.¹⁹⁶ Nuncius však sám o sobě se svízelemi, jež tyto vojenské jednotky na Moravě způsobovaly, nic nezmohl, pročež kardinálovi pouze sděloval, že na základě jeho zmínky zkontaktoval výše uvedeného Pietra Aldobrandiniho, kterému správa těchto vojsk na rozdíl od něj náleží. Je známo, že se po utišení válečného stavu na Moravě, kterého bylo dosaženo díky Valdštejnovým oddílům, podařilo Aldobrandiniho regimenty přesunout z Moravy do Alsaska.¹⁹⁷ Pro kardinála

¹⁹² O vojenských operacích: Radek FUKALA, *Sen o odplatě: dramata třicetileté války*. Praha 2016.

¹⁹³ Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636*, České Budějovice 2007, s. 122.

¹⁹⁴ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 25. prosince 1621, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 3r. (v edici dopis č.2)

¹⁹⁵ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 131.

¹⁹⁶ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 25. prosince 1621, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 3r. (v edici dopis č.2)

¹⁹⁷ Obširnější informace k této věci v samostatném článku: Pavel, BALCÁREK. *Papežské vojsko na Moravě v letech 1621-1623*, in: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Historica. Váženému panu doc. PhDr. Miloši Kouřilovi k sedmdesátinám, Olomouc 2003(31), s. 127-142.

to znamenalo prozatímní vyřešení problémů s vojsky, které ho nicméně v budoucnu ještě několikrát znovu potkaly.

V pozdějších dopisech z roku 1622 vyplývá další téma, jež spolu Caraffa a Ditrichštejn diskutovali, a tím byly moravské kláštery. Během doby, kdy Ditrichštejn spravoval olomouckou diecézi coby její biskup, se podařilo několik řeholních domů pozdvihnout, o což se kardinál osobně zasazoval. Musel však na této cestě překonat určité problémy. Stejně jako se v této době projevoval chronický nedostatek katolických farářů, nebyl na Moravě ani náležitý počet řeholníků a řeholnic. Kardinál se proto snažil dosáhnout toho, aby bylo na Moravu přeloženo alespoň nějaké množství řádových bratrů a sester z jiných klášterů. Nunciův dopis z 15. prosince 1622 reaguje na Ditrichštejnův zájem získat v tomto smyslu jeptišky z Vídně, které kardinál požadoval pro klášter vznikající v této době při kostele sv. Josefa v Brně.¹⁹⁸ Caraffa v listu vyřizuje souhlas hlavy církve s přesunem celkem dvou řeholnic, při čemž naznačuje papežovu preferenci, aby tyto jeptišky byly příslušnicemi františkánského řádu. Klášter, který Ditrichštejn sám založil v roce 1613, se na počátku dvacátých let stále postupně formoval. Kardinál se zabýval sestavením jeho vnitřních pravidel, které nejspíš zamýšlel ustavit dle kapucínské řehole a klášter tak určit řádu kapucínských klarisek.¹⁹⁹ Tento obrat se však nikdy nepodařilo zrealizovat a klášter u sv. Josefa tak i dle papežova přání zůstal řeholním domem františkánek.²⁰⁰

V korespondenci je také zmíněna problematika sekty novokřtěnců, jejíž členy Ditrichštejn perzekvoval a už v roce 1621 vykázal ze země. V Caraffově dopise z 12. října 1622 zaznívá na kardinála a jeho odhodlání při řešení této věci samá chvála, byť je v něm uvedeno, že se určití novokřtěnci stále pod ochranou nejmenovaných osob zdržují v okolí Skalice a Halíče.²⁰¹ Po tom, co byl novokřtěncům stanoven jeden měsíc na to, aby přestoupili ke katolictví, se většina z nich uchýlila právě do moravsko-uherského pohraničí, odkud se s pomocí určitých pánů, kteří si novokřtěnců vážili zpravidla kvůli jejich nesmírné pracovitosti, z níž pro ně plynul značný profit, chtěli

¹⁹⁸ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 5. října 1622, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 10r (v edici dopis č. 7)

¹⁹⁹ Domněnka je založena na korespondenci Ditrichštejnova agenta Olivieriho, který byl v Římě pověřen získat konstituce kapucínek a jejich řeholi. Tomáš PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*, Brno 2011, s. 347.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 12 října 1622, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 12r (v edici dopis č. 8)

vrátit nazpět.²⁰² Nuncius ve zmíněném listu kardinálovi sděluje, že kvůli tomuto problému podstoupil jednání s císařem, jehož výsledkem je memoriál, který jakékoliv prodlévání příslušníků této nekatolické sekty v zemích habsburské monarchie zakazuje. Návrat určitých novokřtěnců na Moravu se však přesto uskutečnil. Caraffa v dopise z 12. března 1624 zmiňuje, že kvůli znovu nastalým obtížím obdržel kardinálovu stížnost, načež opět informoval císaře.²⁰³ Při vyřizování této věci se však Ditrichštejn nakonec spíše vyhnul nunciovu zprostředkování a s Ferdinandem II. problém řešil sám. Nunciovi tak nezbylo než v závěru dopisu kardinála „*snažně poprosit, aby si i do budoucna uchoval svůj obvyklý zápal a zbožnost při uplatňování své autority v podobných záležitostech,*“²⁰⁴ a vyzdvihnout právě Ditrichštejnovu autoritu, v níž věřil, že předčí veškeré obtíže, kterým by on sám dle vlastních slov nestačil. Těchto vstřícných obrátů se v Caraffových dopisech nachází mnoho. Můžeme se domnívat, že vzájemný vztah těchto dvou mužů, byť neměl šťastný začátek, byl nakonec společným úsilím doveden na takovou úroveň, kdy byla jejich spolupráce, již rekatolizační projekt vyžadoval, skrze vzájemnou vlídnou zdvořilost přeci jen umožněna. Pravděpodobnější je ale varianta, že byly tyto zdvořilostní fráze součástí tzv. *dissimulatio*, které bylo ostatně v raném novověku běžnou součástí dvorského života.²⁰⁵

Jediný obsáhlejší a Caraffou osobně psaný dopis, který se v současné době v RAD v Brně nachází, je dopis psaný 4. ledna 1623 z Řezna.²⁰⁶ Tam od roku 1622 zasedal říšský sněm, jenž měl přenést kurfiřtskou hodnost na Maxmiliána Bavorského. Nuncius v dopise podává kardinálovi informace o vnitřním průběhu sněmu, jelikož byl při jeho konání v Řezně osobně přítomen. Jedna z těchto zpráv se týká španělského vyslance Oñateho, se kterým se Caraffa během sněmu dostal do sporu. Vyslanec se totiž snažil zabránit přenesení kurfiřtské funkce z Fridricha Falckého na bavorského vévodu Maxmiliána, což Caraffu, jelikož bylo zdárné završení této věci jeho hlavním úkolem, nutně popuzovalo. V době, kdy tento dopis vznikl, se už však i přes Onatovy Oñatovy obstrukce podařilo změnu v držení kurfiřtské hodnosti provést, a tak Caraffa s jistým

²⁰² P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 129.

²⁰³ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 12. března 1624, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 17r (v edici dopis č. 11)

²⁰⁴ „...et ancora la supplico in avvenire col suo solito santo zelo, e pietà interpone la sua autorità in simili negotii,“

²⁰⁵ Italskou studii o dissimulační technice napsal Rosario VILLARI, *Elogio della dissimulazione. La lotta politica nel Seicento*, Roma-Bari 2003.

²⁰⁶ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 4. ledna 1623, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 14rv – 15r (v edici dopis č. 9)

zlehčením Ditrichštejnovi líčí, že je vyslanec už dlouhé týdny zdravotně indisponován („*non si sente bene con una febbretta*“) a zatížen melancholií.²⁰⁷ Dále kardinála zpravuje o tom, kam se dvůr po ukončení sněmu bude přesouvat, a slibuje, že se při cestě z Prahy do Vídně zastaví osobně v Mikulově. Posledním, čeho se dopis týká, jsou vizitace, které Caraffa plánoval ze své pozice nuncia při cestování skrz Moravu uskutečnit. Ditrichštejna v této věci prosí o vyřízení všech náležitostí.

Další dochované dopisy nám svědčí o vzájemné spolupráci Caraffy a Ditrichštejna spíše při řešení záležitostí, jež spadaly do kategorie běžné agendy. Šlo například o výpomoc ve snaze dopadnout uprchlé delikventy z řad katolických duchovních, o kterou nuncius kardinála prosil z Vídně 30. dubna 1622.²⁰⁸ Nunciovým prostřednictvím se také řešil poplatek za kardinálský prsten, jenž kurie po Ditrichštejnovi požadovala poté, co papež Řehoř XV. začal vymáhat tento finanční příspěvek nejen po nových, ale také po stávajících kardinálech. Caraffa, který tuto věc kardinálovi připomíná v dopise z 13. prosince 1625, byl pověřen rolí příjemce celkové částky, která byla kurií stanovena na pět set komorních dukátů.²⁰⁹ Přestože kardinálova finanční situace nebyla v nejlepším stavu, poplatek, jenž putoval do Říma, během roku 1626 uhradil.²¹⁰

Poslední Caraffovo psaní je ze 14. července 1628.²¹¹ Jde o další z malého počtu dopisů, které jsou psané přímo nunciovou rukou. Byl odeslán ne dlouho před tím, co jeho původce opustil úřad řádného apoštolského nuncia u císařského dvora. Caraffova pozice ve Vídni už v této době nebyla nejsilnější, jelikož se před ním kvůli jeho nevhodným postojům v několika důležitých otázkách uzavřely mnohé informační zdroje. Odpovídá tomu i zmíněný dopis. Nuncius se v něm Ditrichštejnovi omlouvá, že ho nezastihl před jeho odjezdem z Vídně do Mikulova, a se vši pokorou ho prosí o informace týkající se kardinálova jednání s císařem a císařskými ministry. Zajímavou pasáží tohoto dopisu je rovněž Caraffův dotaz ohledně možnosti dosažení kardinalátu.²¹² Může se jednat

²⁰⁷ O španělském postoji k záležitosti přenesení kurfiřtské hodnosti Pavel MAREK, *La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II*, *Studia historica. Historia moderna* 30, 2008, s. 109-143. A v českém jazyce Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinandu II.*, ČMM 126, 2007, s. 285-318.

²⁰⁸ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 30. dubna 1622, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 5r (v edici dopis č. 3)

²⁰⁹ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 13. prosince 1625, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 26r (v edici dopis č. 16)

²¹⁰ T. PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*, s. 284-286.

²¹¹ Carlo Caraffa kardinálu Ditrichštejnovi, 14. července 1628, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 32r (v edici dopis č. 19)

²¹² „oltre quello si degnerà significarmi in questo negotio e di più di superarmi il suo prudentissimo parere di quel che si doverà fare per il honor dovuto alla Sacra dignità del Cardinalato“

o doklad Caraffových stále živých nadějí, že bude po zakončení diplomatické mise ve Vídni odměněn kardinálským kloboukem. To se k jeho velkému zklamání nakonec nestalo.

Pallottovy dopisy

Pallotta zaslal svůj první dopis Ditrichštejnovi na Moravu v listopadu 1628, tedy v době, kdy už ve Vídni působil jako řádný nuncius u císařského dvora.²¹³ Bylo to zhruba měsíc poté, co ho kardinál Ditrichštejn v Mikulově vysvětlil na kněze. Z toho lze tedy vyvodit, že během října 1628 proběhlo v kardinálově rezidenčním městě jejich osobní setkání. Zmíněný dopis je odpovědí na Ditrichštejnův požadavek ve věci sv. Cyrila a Metoděje, který velmi pravděpodobně souvisel s kardinálovou snahou získat ostatky těchto dvou svatých mužů z Říma do Olomouce. O přenesení ostatků se pokoušel v období ještě před Bílou horou, pravděpodobně už od roku 1617. Kurie mu v tomto úsilí však nebyla ochotna vyjít vstříc, zejména z důvodu obavy o osud vzácných ostatků v zemi, kde v té době stále sídlili heretikové a kde se navíc střídavě válčilo. Kardinál své pokusy nevzdával a nejspíše v této věci zkontaktoval i nového nuncia Pallotta, který v dopise z 19. listopadu 1628 vyjadřuje naději, že bude s přispěním „vřelého rozpoložení Našeho Pána“²¹⁴ a skrze úctu kardinála Barberiniho vůči Ditrichštejnově osobě záležitost vyřízena k jeho spokojenosti. Byť mohla tato Pallottova slova působit slibně, Ditrichštejn se translace svatých ostatků ve skutečnosti nikdy nedomohl, ačkoliv se o ni ještě během třicátých let znovu s vytrvalostí snažil.²¹⁵

Tématem, které se objevuje ve dvou následujících dopisech Pallotty Ditrichštejnovi, je mincovna Urbana VIII. V dopise z 29. listopadu 1628²¹⁶ nuncius papežovým jménem děkuje Ditrichštejnovi za péči, kterou věnoval záležitosti týkající se „mistrů mincovního stroje“ pro papežem požadovanou mincovnu.²¹⁷ Uvedenými „maestri“ mohli být mívání muži této profese pracující v kardinálových mincovnách na Moravě, které fungovaly už od roku 1608, kdy kardinál získal právo razit mince od císaře Rudolfa II.

²¹³ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 19. listopadu 1628, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 3r (v edici dopis č. 21)

²¹⁴ „l'affettuosa disposizione di Nostro Signore“

²¹⁵ T. PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*, s. 372-375.

²¹⁶ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 29. listopadu 1628, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 5rv (v edici dopis č. 22)

²¹⁷ K výrobě stříbrných mincí v římské mincovně během pontifikátu Urbana VIII. Petr VOREL, *La storia della piastra d'argento di Urbano VIII. L'attività della zecca romana sul finire del pontificato di Urbano VIII. e il catalogo dettagliato delle piastre d'argento pontificie degli anni 1634-1644*, Roma-Praha 2013.

Odtud pocházející mince byly po technické stránce velmi kvalitní.²¹⁸ Dle dopisu lze soudit, že měli být tito mistři vysláni do Říma zřejmě proto, aby participovali při činnosti papežské mincovny. Pallotta však zároveň souhlasí s kardinálem, že bude výhodnější, aby byla jejich dovednost nejdříve předvedena ve Vídni, k čemuž se vrací i v dopise z 16. prosince téhož roku.²¹⁹ O tom, jaká byla míra pomoci kardinála Ditrichštejna ve věci římské papežské mincovny, dále v dopisech nejsou žádné zmínky.²²⁰

Několik dopisů z následujícího roku 1629 svědčí o tom, že se kardinál Ditrichštejn prostřednictvím nuncia Pallotty snažil řešit také určité úřední záležitosti, jejichž vyřízení bylo potřeba obdržet z Říma. V dopise z 13. září 1629²²¹ je zmíněno jméno „Prainer“, při čemž se lze domnívat, že jde o člena olomoucké kapituly Filipa Fridricha Breunera.²²² Pro tohoto muže se kardinál už od roku 1628 snažil vyřídit jmenování světicím biskupem, jelikož sufragány s touto funkcí ve své diecézi nutně potřeboval. Mohli totiž převzít část agendy olomouckého biskupa na svá bedra, a tím Ditrichštejnovi v mnoha záležitostech ulehčit práci. Aby bylo jmenování dosaženo, musela nicméně Ditrichštejnova žádost projít složitým byrokratickým procesem, o němž svědčí i Pallottova slova v dalších dopisech ze září a také listopadu 1629.²²³ Figurovali v něm kromě nuncia, jenž hrál roli prostředníka, a Ditrichštejnova římského agenta Olivieriho, kardinál-nepot Barberini a celá Svatá Kongregace. O závěru této kauzy, která se ke kardinálově nevoli dlouhou dobu nepříjemně protahovala, Pallotta už v dalších svých dopisech nepíše. Breuner byl každopádně jmenován světicím biskupem až v září následujícího roku 1630.²²⁴

Předmětem korespondence byly také jurisdikční záležitosti. Soudní pravomoci byly sférou, kde teoreticky mohlo mezi nunciem a biskupem dojít ke střetu, poněvadž vedle

²¹⁸ O moravském mincovnictví za Ditrichštejna píše Jiří SEJBAL, *Dějiny peněz na Moravě*. Brno 1979, s. 68-75.

²¹⁹ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 16. prosince 1628, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 7rv (v edici dopis č. 23)

²²⁰ Petr VOREL, *La storia della piastra d'argento di Urbano VIII. L'attività della zecca romana sul finire del pontificato di Urbano VIII. e il catalogo dettagliato delle piastre d'argento pontificie degli anni 1634-1644*, Roma-Praha 2013.

²²¹ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 13. září 1629, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 15r (v edici dopis č. 27)

²²² Krátký medailonek o této osobnosti v T. PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*, s. 272-273.

²²³ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 16. září 1629, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 17rv (v edici dopis č. 28) a 29. listopadu 1629, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 21r (v edici dopis č. 30)

²²⁴ Ke světicím biskupům olomoucké diecéze a procesu jejich jmenování T. PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*, s. 328-329.

instancí podléhajících Ditrichštejnově dohledu existoval také tribunál nunciatury ve Vídni, k němuž bylo možné se odvolat.²²⁵ O mírné kolizi ve věci soudních kompetencí svědčí Pallottou vlastnoručně psaný dopis z 30. července 1630, jenž se týká problematického faráře z farnosti Hrádek u Znojma, který měl být souzen.²²⁶ Zmíněná farnost však přináležela ke komendě rytířského řádu sídlící v nedalekém Mailbergu, což znamenalo, jak sám Pallotta v dopisu uvádí, že byla vyjmuta z ordinární jurisdikce. Ordinárního soudu se také farář odmítl zúčastnit, načež byl přesměrován k nunciovu tribunálu. Poněvadž si byl této kolize kardinál Ditrichštejn zřejmě vědom, zaslal Pallottovi memoriál, na který nuncius v tomto dopise odpovídá. Obhajuje se tím, že jako apoštolský nuncius musel dostát svým povinnostem, při čemž rozhodně nechtěl kardinála nijak poškodit. V závěru svého dopisu Pallotta Ditrichštejna ujišťuje o tom, že rozhodně nehodlá narušovat jeho ordinární jurisdikci, ba naopak mu bude vždy projevovat náležitou úctu.

Z dopisu odeslaného Pallottou 5. února 1630 lze soudit, že nuncius a Ditrichštejn spolupracovali také v otázce přímluv u císaře.²²⁷ V tomto konkrétním psaní Pallotta zmiňuje pány z Althannu a uvádí, že v jejich prospěch provedl intervenci u Ferdinanda II. a sklidil úspěch. Zároveň Ditrichštejna zpravuje o tom, že tímto císař ponouká barona Quintina Althanna, aby dále neodkládal svůj návrat do Jaroslavic. Jihomoravské panství náleželo Althannům od roku 1609, kdy je zakoupil Wolfgang Dietrich. Ten se však jako protestant zapojil do stavovské vzpoury, po jejímž potlačení o mnohé své statky kvůli konfiskacím přišel. Jeho bratrům Quintinovi a Michaelu Adolfovi se díky věrnosti, kterou zachovali Habsburkům, podařilo poté část majetku získat nazpět. Dopis, kde nuncius kardinála žádá o dořešení zmíněné záležitosti, svědčí o Ditrichštejnově podpoře Althannů, na kterou tento rod i v případě Františkových následovníků během 17. století spoléhal.²²⁸

²²⁵ A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 176. Catalano zde popisuje, že nejasný předěl mezi běžnými a mimořádnými kompetencemi způsoboval neshody mezi biskupy a řeholními řády, což mohlo vést k tomu, že se řeholníci při řešení podobného sporu odvolali k nunciovu vídeňskému tribunálu. Italská studie na toto téma: Elena BRAMBILLA, *Giuristi, teologi e giustizia e giustizia ecclesiastica dall'500 alla fine del '700*, in: M. L. Beltri - A. Pastore (edd.), *Avvocati, medici, ingegneri. Alle origini delle professioni moderne (secoli XVI-XIX)*, Milano 1997, s. 179-183.

²²⁶ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 30. července 1630, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 35rv (v edici dopis č. 38)

²²⁷ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 5. února 1630, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 28r (v edici dopis č. 34)

²²⁸ Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Dietrichsteinů a Schwarzenbergů za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009. K Althannům ale hlavně Tomáš KNOZ, *Althannové v Sále*

V Pallottově složce se také dochovaly dopisy, ve kterých nuncius kardinálu Ditrichštejnovi referuje o nově dosažených úspěších v rámci své církevní kariéry. Objevuje se zde nunciova zpráva z 16. prosince 1628 o tom, že byl ve Vídni kardinálem Kleslem za přítomnosti císaře, císařovny i uherského krále konsekrován na biskupa, v níž nuncius zároveň vyjadřuje naději, že Ditrichštejna každý jeho dobrý úspěch potěší. O Pallottově povýšení na kardinála, které proběhlo v listopadu 1629, se však zmiňuje až nunciův dopis z 2. ledna 1630, kdy Ditrichštejnovi oznamuje, že mu byl do Vídně doručen kardinálský klobouk. Připomíná zde také fakt, že to byl právě Ditrichštejn, který mu umožnil zařadit se mezi kněze, pročež ho zároveň zve do Vídně, kde mělo nejspíše pár dní poté v císařské kapli proběhnout slavnostní předávání zmíněného kardinálského klobouku. Skrze tento dopis, v němž Pallotta vyjadřuje zájem o Ditrichštejnovu přítomnost při tak důležitém okamžiku jeho života, se nám nabízí domněnka, že k sobě měli Pallotta s Ditrichštejnem přeci jen o něco blíže, než jak tomu bylo v případě kardinálova vztahu s Caraffou.

Poslední Pallottův dopis pochází z Říma. Ditrichštejna v něm obeznamuje s tím, že se s přispěním papežovy dobré vůle stal legátem ve Ferrare, při čemž se také zavazuje být kardinálovi i po změně funkce nadále k službám.²²⁹

Rocciho dopisy

Dopisy, které Ditrichštejnovi adresoval papežský nuncius Ciriaco Rocci, se v brněnském Rodinném archivu Ditrichštejnův nacházejí pouze čtyři. Z tohoto důvodu je následující shrnutí obsahu nunciovy korespondence velmi stručné. Pouze jeden z těchto čtyř uvedených dopisů byl navíc odeslán v době, kdy Rocci vykonával funkci nuncia u císařského dvora. Nuncius spolu s ním zaslal dne 28. ledna 1631 do Mikulova přiložený dopis kardinála-nepota Barberiniho, který se dnes však v Moravském zemském archivu nenachází, a v druhé polovině dopisu jen ve stručnosti Ditrichštejnovi oznamuje, že byl papežem pověřen legací.²³⁰ Legátem a latere měl Rocci být při svatbě

předků - mezi legendou a skutečností, in: Eva Dvořáková – Bohumil Samek (edd.), *Sál předků na zámku ve Vranově nad Dyjí*, Brno 2003, s. 7-24.

²²⁹ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 21. června 1631, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 39r (v edici dopis č. 40)

²³⁰ Ciriaco Rocci kardinálu Ditrichštejnovi, 28. ledna 1631, RAD, kart. 441, i. č. 1908/94, fol. 7r (v edici dopis č. 44)

uherského krále Ferdinanda se španělskou infantkou Marií Annou, která se pak konala v březnu 1631 ve Vídni.

Zbylé dopisy byly Roccim odeslány v letech před jeho nástupem do funkce nuncia a o vztahu k Ditrichštejnovi rovněž nijak zvlášť nevypovídají. V nejstarším z nich, který pochází už z roku 1616, Rocci podává Ditrichštejnovi zvěst o úmrtí kardinála Arrigoneho. V případě dvou posledních dopisů jde o pouze o přání k Vánocům a zdvořilostní nabídnutí být Ditrichštejnovi k službám.

V souvislosti s takto skrovným počtem dopisů se lze domnívat, že je další korespondence uchována v jiném archivu, což potvrzuje i Tomáš Parma na stránkách své publikace o Ditrichštejnovi, kde je nepřímo zmíněna existence dalších Rocciho dopisů ve vídeňském archivu nunciatur.²³¹

²³¹ T. PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*, s. 360.

Ditrichštejn ve víru vícenásobné loajality

František z Ditrichštejna byl coby kardinál a vrcholný představitel církve na Moravě přímo napojen na papežskou kurii. Nebyl to však pouze vztah s Římem, který Ditrichštejnovu aktivitu, jež zanechala na Moravě v pobělohorském období hluboké stopy, mohl ovlivňovat. V této části práce se naskytuje příležitost vyličit problematiku kardinálovy vícenásobné loajality, jíž byl kromě papeže vázán i k císaři a rovněž také ke španělskému králi. Trojí loajalita Ditrichštejnovu působení ve velké míře ovlivňovala. Mohla pro něj při tom být stejně výhodná, jako omezující. Tyto protichůdné možnosti se během jeho života proměňovaly v souvislosti s vývojem evropských událostí a změnami politických strategií tří zmíněných mocenských činitelů. Následující řádky nastiňují Ditrichštejnovu postavení ve sledovaném horizontu let 1621-1634 s přihlédnutím k tomu, jaký efekt na něj měl spletenec tehdejších mezinárodněpolitických vztahů. Akcentován je pak zejména Ditrichštejnův vztah ke kurii a způsob, jakým se jeho postoje odrazily na komunikaci s papežskými nuncií.

Ve službách císaře

Když se kardinál v březnu roku 1621 vrátil z Vídně, kde setrval poté, co pro něj pobyt v českých zemích přestal být z důvodu stavovské vzpoury bezpečný, začal z titulu zemského gubernátora se stabilizací poměrů, již doprovázela jasná ambice utužit katolictví a vydobýt z nastalé situace pro katolíky co nejvíce výhod. Místodržitelská funkce, kterou byl pověřen císařem Ferdinandem II., značně multiplikovala Ditrichštejnův vliv na pobělohorské dění na Moravě. Kardinálovu nově nabytou moc navíc podtrhoval majetek, který se mu pro jeho rod podařilo úspěšně rozmnožit, a to zejména díky konfiskacím, jež proběhly po potlačení povstání.²³² V Ditrichštejnově postavení tak oproti předbělohorským poměrům proběhl velký obrat k lepšímu, jelikož se nadále nemusel vymezovat proti tlaku nekatolických moravských politiků, s nimiž měl zejména v počátcích své kariéry jako mladý, ambiciózní a Římem vychovaný muž mnohé střety.²³³

²³² Ke konfiskacím na Moravě Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.

²³³ Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, České Budějovice 2007, s. 47-52. Popisuje, jak náročné bylo pro Ditrichštejna vydobýt si své místo mezi moravskými pány při tzv. svatojánském soudu roku 1600 a jak osamocený byl z počátku ve svých snahách rezolutně prosazovat katolictví.

Císařský patent, kterým Ferdinand II. učinil z Ditrichštejna zemského gubernátora, dal jasně na srozuměnou, že se kardinálovy pravomoci při nastolování nového pořádku na Moravě značně rozšířily.²³⁴ Stal se tak určující osobností při řešení nejen církevních, ale i politických otázek. Díky zjevné císařově důvěře mohl v první polovině dvacátých let zcela upozadit moravské stavy a soustředit ve svých rukou veškerou exekutivu. Kardinálova moc navíc v časovém horizontu, během kterého zastával úřad místodržícího, prostupovala i do soudní a zákonodárné oblasti.²³⁵ Veškerý posun věcí při správě Moravy i při uskutečňování všech rekatolizačních zásahů šel proto z důvodu Ditrichštejnovy silné mocenské pozice poměrně hladce. Usnadňovaly je také dva další faktory. Jedním bylo rychlé a frekventované poštovní spojení mezi Vídní a Mikulovem, které umožňovalo informační výměnu, vzájemnou konzultaci a doručení normativních instrukcí gubernátorovi.²³⁶ Avšak nejdůležitější vnější okolností, která Ditrichštejnovi (a nejen jemu) ulehčovala snahy upevnit katolictví v zemi, byla funkčnost vzájemné spolupráce mezi císařem a papežskou kurií.²³⁷ Partnerství hrálo roli i během války, při níž se v tomto období podařilo katolické straně přemoci ve střední Evropě většinu nepřátelských sil.²³⁸ Hladká spolupráce netrvala příliš dlouho, jelikož se už v polovině dvacátých let 17. století partnerské sepětí vídeňského a římského dvora začalo prolamovat, ale dokud byly vztahy v dobré kondici, podařilo se v českých zemích dosáhnout četných úspěchů. Všechny kroky směřovaly k vytvoření nového vnitrostátního uspořádání, které dle přání kurie stálo na požadavku plošného vyznávání katolické víry, jež bylo nadále vnímáno jako výraz loajality vůči panovníkovi.²³⁹

Úspěchů dosahoval i moravský místodržící Ditrichštejn, protože mu v letech bezprostředně po bitvě na Bílé hoře téměř nic nestálo v cestě. A nejednalo se pouze o pozitivní výsledky na poli rekatolizace, jakými bylo například vytlačení nekatolíků

Prvním létům kardinála na Moravě se také věnuje Rudolf ZUBER, *Mladá léta kardinála Ditrichštejna*, Praha 1946.

²³⁴ Jiří MIKULEC a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 355.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace na Moravě jako komunikace na ose císař – zemský gubernátor*, ČMM 113, 1994, s. 102.

Ordinární císařská pošta mezi Mikulovem a Vídní byla zřízena už v roce 1618, jak píše P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 106.

²³⁷ Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí*, Praha 2008, s. 69.

²³⁸ Robert John Weston EVANS, *Vznik habsburské monarchie 1550-1700*, Praha 2003, s. 85. Jediným, koho se na počátku dvacátých let nepodařilo úplně zastrašit, byl sedmihradský kníže Gábor Bethlen, s nímž však v lednu 1622 uzavřel mír (byť neměl dlouhého trvání) v Mikulově právě Ditrichštejn. K tomu P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 130-131.

²³⁹ Tamtéž.

z městských rad nebo vydání patentů namířených proti nekatolickým sektám. Ditrichštejn se v tomto čase, který mu byl tak příznivě nakloněn, rovněž zasazoval o zlepšení postavení vlastního duchovenského stavu na Moravě, zejména při jeho působení na zemském sněmu.²⁴⁰ Toto Ditrichštejnovo úsilí pak dosáhlo vrcholu při sestavování Obnoveného zřízení zemského, v němž se díky kardinálovi podařilo ukotvit prvenství duchovního stavu při moravských zemských sněmech, čímž si olomoucký biskup definitivně pojistil vlastní pozici. To, že se Ditrichštejnovi tento právní zvrat povedlo prosadit, svědčí o velké míře a významu jeho vlivu. Svým mocenským postavením tak na Moravě dočista zastiňoval ostatní vysoké zemské úředníky.²⁴¹

Gubernátorem byl Ditrichštejn až do prosince 1624, poté ho císař jmenoval zemským hejtmanem. Tento titul, který zanechával velkou míru politické moci v jeho rukou, mu byl znovu potvrzen v roce 1626 a 1628, a Ditrichštejnovi pak zůstal až do konce jeho života.²⁴² Zároveň byl císařovým tajným radou, z čehož mu byl přislíben měsíční plat.²⁴³ Vše svědčí o velmi dobrém vztahu mezi ním a císařem Ferdinandem II., z kterého mohl kardinál těžit, a postupně se tak přibližovat k dosažení svého vytouženého úřadu, jímž byla funkce protektora Germánie. Osobnosti, které dosáhly tohoto lukrativního postu, byly pověřeny vyřizováním a tlumočením všech problémů říše spadajících do církevní sféry přímo v Římě.²⁴⁴ Skrze tento úřad by se Ditrichštejn, který už tak hrál církevně-politickou roli, dostal v oblasti, kde se prolínal náboženská a světská sféra, na jednu z nejvyšších úrovní, jelikož by mu bylo umožněno reprezentovat osobu císaře na papežském dvoře, kde by tak rovněž mohl dlouhodobě rezidovat.²⁴⁵ Je známo, že tento úřad Ditrichštejn získal, ale až během dvou posledních let svého života. Do té doby byl protektorem dědičných habsburských zemí (od roku 1604 do 1634), což nebyla tak výnosná pozice jako úřad protektora Germánie, nicméně určitý vliv Ditrichštejnovi, který tak svou osobou zaštiťoval biskupství v českých zemích, Rakousích a Uhrách, přesto poskytoval.²⁴⁶

²⁴⁰ J. MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 355.

²⁴¹ František MATĚJEK, *Morava za třicetileté války*, Praha 1992, s. 61-62.

²⁴² J. MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 356.

²⁴³ Tamtéž. Ditrichštejn měl za výkon této funkce každý měsíc pobírat 1000 zlatých.

²⁴⁴ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 104.

²⁴⁵ Tomáš PARMA, *Kardinál František Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurií*, Brno 2011, s. 185. Ditrichštejn se o získání titulu protektora Germánie snažil už v letech 1602-1604, a znovu v roce 1611, ale neúspěšně. Tamtéž, s. 189.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 190.

Klientem španělského krále

František z Ditrichštejna byl především klientem španělského krále. K této roli ho předurčoval jeho španělský původ, pokrevní spřízněnost s významnými španělskými rody i vlastnictví rozlehlých panství na Pyrenejském poloostrově, která Ditrichštejnům od dob Adama, Františkova otce, připadala.²⁴⁷ Jelikož se kardinál narodil v Madridu, formovalo ho během dětství právě Španělsko. Po dobu dospívání na něj navíc působil kosmopolitní Řím. Z tohoto důvodu neměl Ditrichštejn ani poté, co se definitivně usadil na Moravě, k zemím Koruny české a jejich tradicím nijak hluboký vztah.²⁴⁸ K podpoře španělského krále a jeho politiky, o kterou se ze svého vlivného postavení a díky úzkému kontaktu s císařským dvorem mohl zasazovat, ho jako spoustu jiných motivoval příslib odměny, kterou Filip III. a po něm i Filip IV. za takové služby poskytovali. Ať už Ditrichštejnové sklidili benefit ve formě peněží, nebo v podobě nových statků, šlo jednoznačně o slušný zisk, jelikož na ně katoličtí králové svojí štědrostí nešetřili. Kardinál Ditrichštejn tak ochotně požíval výhod této klientelistické vazby a svou oddanost španělským Habsburkům spolu s vůlí podporovat velmocenské zájmy hlavní větve habsburského rodu nikterak neskrýval.²⁴⁹

Byl proto okolními císařovými dvořany ve své době označován za Španěla a ze stejného důvodu je i moderní historiografii, jež studuje zájmové skupiny u tehdejšího císařského dvora, Ditrichštejnovi přisuzována příslušnost k tzv. španělské frakci. O validitě a pravém významu tohoto termínu, který se v historických pracích často objevuje, je vedena polemika. Nejnovější práce, zabývající se problematikou španělského politického vlivu ve Vídni, tento pojem vymezují jako označení pro skupinu osob, jež se názorově stavěla za ideu pan-habsburského dynastického projektu vedeného španělským králem. Druhým dechem však dodávají, že síť stoupenců této nadnárodní vize byla zároveň značně vnitřně nesourodá. Příslušníci zmíněné skupiny, která ve střední Evropě kooperovala se španělskými vyslanci, navzájem spojovalo snad jenom

²⁴⁷ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, ČMM 126, 2007, s. 308.

²⁴⁸ Pavel MAREK, *La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013, s. 120-121.

²⁴⁹ Tamtéž. Pavel Marek přináší svědectví o tom, že se František v dopisech Filipu III. sám označoval za králova vazala.

katolické vyznání a práce ve službách rakouského domu.²⁵⁰ Ve společenském postavení nebo dílčích politických názorech se mohly osobnosti dočista lišit.²⁵¹

Ditrichštejn se španělskými vyslanci spolupracoval hned od počátku svého působení na Moravě, už v době císaře Rudolfa II., kdy vztahy mezi oběma větvemi habsburského rodu nebyly nejlepší.²⁵² Vztahy se španělskými příbuznými se ostatně ve větší či menší míře komplikovaly nejenom v období vlády Rudolfa, ale i v časech jeho následovatelů.²⁵³ V námi sledovaném období, tedy na počátku dvacátých let 17. století, Španělé ve střední Evropě podporovali císařův protireformační kurz. Kardinála Ditrichštejna v této době nalezneme ve výkonu vrcholných funkcí, jakými byly post moravského místodržícího a císařova tajného rady. Zejména naposled zmíněná instituce skýtala Ditrichštejnovi dostatek prostoru pro propagaci španělských zájmů, v čemž mezi ostatními císařovými rádci rozhodně nebyl osamocen. Svědectví o tom, jaký dopad měla španělská zájmová skupina při jednáních v tajné radě, kde se během první poloviny dvacátých mnozí snažili pod vedením vyslance Oñateho zmařit přenesení kurfiřtské hodnosti na Maxmiliána Bavorského, přináší papežský nuncius Caraffa. Ten si na Ferdinandovy rádce, které si získalo Španělsko, přímo stěžoval ve své korespondenci.²⁵⁴

Mezi stoupence španělské monarchie, s kterými Ditrichštejn komunikoval, byli například členové lobkovického a pernštejnského domu, mezi něž patřil mimo jiné i nejvyšší kancléř Zdeněk Popel z Lobkovic a jeho manželka Polyxena.²⁵⁵ Vedle těchto osobností však zejména spolupracoval s okruhem okolo císařova favorita, hraběte Eggenberka. Jelikož se vlivu tohoto muže u císařského dvora těžko kdo mohl vyrovnat, byl Ditrichštejn, se svými možnostmi působit na císaře za hrabětem Eggenberkem spíše v závěsu. V centru španělského království byli však oba muži považováni za stejně

²⁵⁰ Rubén GONZÁLEZ CUERVA – Pavel MAREK, *Vienna/Prague. The Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts (1556–1619)*, in: Rubén González Cuerva – Alexander Koller (edd.), *A Europe of Courts, a Europe of Factions, Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550–1700)*, Lieden – Boston 2017, s. 133.

Pochyby ohledně existence španělské strany jsou popsány také ve studii Pavel MAREK, *"Španělská strana" na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, ČČH 113, 2015, s. 965-990.

²⁵¹ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 301.

²⁵² Pavel MAREK, *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des böhmischen und mährischen Adels bei der Lösung des Bruderzwistes*, in: Václav Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2010, (= Opera historica 14), s. 179-209.

²⁵³ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 288.

²⁵⁴ Rubén GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: the 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624-1629)*. Text vyjde v *Theatru Historiae* 23, 2018.

²⁵⁵ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 309-310.

hodnotné klienty a milostí se Ditrichštejnovi od katolického krále dostávalo dokonce ve větší míře.²⁵⁶ Španělská koruna Ditrichštejnovi kromě jednorázových odměn (v různých formách) vyplácela pravidelnou rentu. Od roku 1620 šlo o částku 500 escudos za měsíc, což z ní činilo jednu z vůbec nejštědřejších rent, které do rukou císařských dvořanů ze Španělska v té době putovaly.²⁵⁷

Ditrichštejnovo významné postavení se neodvozovalo pouze z členství v císařově tajné radě a z místodržitelského úřadu na Moravě. Velkou hodnotu měl také fakt, že byl Ditrichštejn kardinálem, při čemž se z tohoto postu rovněž nepokrytě prezentoval jako stoupenec Španělska a v kardinálském kolegiu tedy jednoznačně připadal ke španělské frakci.²⁵⁸ Proto se v rozhodujících momentech volby papeže spoléhalo, že Ditrichštejnův hlas podpoří Španělskem protěžovaného kandidáta. Zde je však pro úplnost nutné dodat, že své privilegium aktivní účasti na volbě papeže mohl Ditrichštejn v reálu využít pouze jednou, a to při dvojím konkláve roku 1605, při kterém zachoval naprostou věrnost španělskému králi i habsburskému císaři. V případě dalších dvou voleb hlavního církevního představitele, které za Ditrichštejnova života proběhly, se pro vysokou náročnost cestování konkláve nestihl zúčastnit.²⁵⁹

Vztah k papeži

Ditrichštejn patřil k několika málo osobnostem, které se v letech před Bílou horou i po ní vázaly loajalitou ke španělskému králi i k papeži zároveň. Papežská kurie měla samozřejmě také zájem vytvořit si u císařského dvora síť věrných služebníků a zpravodajců. Nedisponovala však takovými finančními možnostmi, aby ve snahách naklonit si císařské dvořany mohla španělské koruně konkurovat.²⁶⁰ Ditrichštejn, byť štedře zásoben milostmi od katolického krále i důvěrou císaře, se jako vysoký církevní

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ Pavel MAREK, *La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013, s. 164.

²⁵⁸ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 309.

²⁵⁹ Tomáš PARMA, *Kardinál František Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, Brno 2011, s. 159-173. Autor na těchto stranách popisuje detaily Ditrichštejnovy přítomnosti na konkláve, popřípadě důvody jeho neúčasti. Popř. celá kapitola o kardinálově účasti na konkláve roku 1605 v P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 90-96.

O cestě Ditrichštejna na dvojí konkláve roku 1605 vypovídá studie Tomáš PARMA, „*In habitu itinerario quasi laicali*“. *Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene*, ČMM 124, 2005, s. 203-226.

²⁶⁰ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 313. Dále také studie Tomáš ČERNUŠÁK – Pavel MAREK, *Vztahové sítě španělských a papežských diplomatů u císařského dvora na pozadí krize z let 1608-1609*, ČCH 115, 2017, s. 1075-1097.

hodnostář musel ohlížet i na zájmy papežské kurie. Po dobu, kdy šly papežské i španělské záměry ruku v ruce, se tato vícenásobná loajalita nejevila jako problém. Na počátku námi sledovaného období, konkrétně mezi lety 1621 až 1623, byl papežem Řehoř XV., který se z pozice hlavy církve obratně snažil šířit katolické vyznání, zejména ve střední Evropě, čímž zájmům katolického krále nijak neodporoval. Zemřel nicméně příliš brzy, aby se středoevropské poměry i přes tak mimořádně efektivní spolupráci papežského stolce s Habsburky stačily ve prospěch katolíků upevnit.²⁶¹

Jasný zlom však přišel v době pontifikátu nového papeže Urbana VIII., který se od svého předchůdce nelišil pouze v délce výkonu své funkce, již zastával dlouhých jednadvacet let, ale zejména směřováním vlastní politiky. Většinu času se Urban VIII. skrze své působení snažil spíše znásobit prestiž papežského stolce a vlastního rodu Barberini, než aby podnikal systémové kroky v rámci protireformačního projektu, jak se očekávalo. Dokonce během tehdy probíhající Třicetileté války zastavil proud papežských subsidií na podporu císařských vojenských operací. Postupem času se na mezinárodněpolitickém poli vyprofiloval jako přítel Francie, což se naplno projevilo během sporu o mantovské dědictví, při kterém jeho aktivita směřovala přímo proti habsburským zájmům.²⁶² Vztahy papežské kurie s císařem i španělským králem se tak jeho zásluhou od konce dvacátých let 17. století značně ochladily. Během zjevného rozkolu ve směřování těchto mocenských činitelů se i vlivné osobnosti na císařském dvoře nutně musely názorově vyhranit, přičemž většina z nich se pod vlivem finanční motivace od této chvíle rozhodla přiklonit ke španělské straně.²⁶³

Jak ochotné byly tyto osobnosti z řad císařových dvořanů, včetně Ditrichštejna, napomáhat papežským zájmům, se projevovalo zejména na míře jejich spolupráce s papežskými nuncií. Nuncius byl mužem vybraným přímo papežskou stolicí, byť bylo nutné, aby ho ve funkci diplomatického zástupce potvrdil i císař. Jelikož se u císařského

²⁶¹ Tomáš PARMA, *Kardinál František Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, Brno 2011, s. 166.

²⁶² Tomáš ČERNUŠÁK (a kol.), *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Praha 2017, s. 248

O vztahu mezi Urbanem VIII. a Ferdinandem II. pojednává italská monografie Irene FOSI – Alexander KOLLER (edd.), *Papato e impero nel pontificato di Urbano VIII. (1623-1644)*, Vatikán 2013. Hned v úvodu autoři popisují tři směry, jimiž papež mířil proti císařským zájmům. Byly jimi obrana církevní jurisdikce a autority církve v císařových zemích, přátelský přístup k Francii plnící anti-habsburskou úlohu, a přesměrování toku papežských peněz od podpory katolické ligy k podpoře Urbanova nepotismu.

Monografií k mantovské válce je pak Romolo QUAZZA, *La guerra per la successione di Mantova e del Monferrato 1628-1631*, Mantova 1926. Popřípadě anglická studie David PARROTT, *The Mantuan Succession: A Sovereignty Dispute in Early Modern Europe*, *English Historical Review* 112, 1997, s. 20–65.

²⁶³ Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 313.

dvora z výše zmíněných důvodů netěšil takové podpoře jako španělský vyslanec, byla jeho pozice ve srovnání s diplomatem prosazujícím španělské zájmy o dost komplikovanější. Postupný odsun nunciů z císařovy blízkosti a minimalizace jejich vlivu se přímo projevovaly v případech apoštolských vyslanců, kteří následovali po Carlu Caraffovi. Diplomatické mise Giovanni Battisty Pallotty i Ciriaca Rocciho byly sporem Říma a Vídně poznamenány tím tvrději, čím více se vzájemná odluka těchto mocenských center prohlubovala.²⁶⁴ Aby legáti vůbec mohli vykonávat práci, jež jim barberiniovská kurie předepsala, bylo pro ně nutné spojit se s jezuity a zejména s císařským zpovědníkem Lamormainem.²⁶⁵

Stejný vývoj lze sledovat i při hodnocení vztahů jednotlivých nunciů, jež se na císařském dvoře vystřídali v průběhu sledovaných let 1621 – 1634, s kardinálem Ditrichštejnem. Ještě během Caraffovy nunciatury, kdy zejména na počátku pobělohorského období obě větve habsburského rodu rozvíjeli protireformační projekt ve vzájemné součinnosti s papežskou kurií, byl vztah nuncia s Ditrichštejnem alespoň na této úrovni prospěšný. Dokud se kurie z vedení boje o šíření katolicismu víceméně nestáhla, byla tohle koneckonců hlavní oblast, kde Ditrichštejn spolu s apoštolským legátem vzájemně spolupracovali. Pallotta a Rocci nemohli kvůli zvětšující se animozitě habsbursko-papežských vztahů prostoru pro spolupráci využívat tolik, jako již zmíněný nuncius Caraffa, který se ve Vídni ocitl nejdříve. Vyslán Řehořem XV. do střední Evropy s úkolem, aby se zasazoval o navrácení českých zemí do lůna katolické církve, si Caraffa spolupráci s kardinálem v několika písemnostech chválil. V rámci rekatolizace mu byl Ditrichštejn se svým pro-katolickým západem, jímž radikálně minimalizoval zastoupení nekatolických vyznání na Moravě, důležitým spojencem. Ve svém autorském díle „*Commentaria de Germania Sacra Restaurata*“, které vzniklo po Caraffově návratu do Itálie, Ditrichštejna přímo zmiňuje a chválí výsledky jeho rekatolizačního postupu na Moravě.²⁶⁶ Je však nutné dodat, že jde o spis propagandistického charakteru, kde je množství informací vykresleno v lepších barvách, než v jakých se s největší pravděpodobností rýsovala skutečnost.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 299.

Rocci byl k této kooperaci přímo instruován z Říma. Viz Robert BIRELEY, *The Jesuits and the Thirty Years War. Kings, Courts, and Confessors*, Cambridge 2003, s. 123.

²⁶⁶ Spis vyšel v Aversze roku 1630, v Kolíně nad Rýnem roku 1639, ve Frankfurtu roku 1641, a poté ještě roku 1748 ve Vídni. Je založen na Caraffově závěrečné relaci do Říma, kterou sepsal po ukončení své mise. Relace byla vydána: Joseph Godehard MÜLLER (ed.), *Carlo Caraffa vescovo d'Aversa, Relatione dello stato dell'Imperio e della Germania fatta dopo il ritorno della sua nuntiatura appresso l'imperatore 1628*, Vídeň 1859.

V realitě na sebe totiž pravomoci biskupa a nuncia při „práci v terénu“ výrazně narážely. Důvod tkvěl v užším napojení nuncia na papežskou kurii. Ve většině případů sloužil apoštolský legát tomu papeži, který ho do funkce jmenoval, a během výkonu své funkce byl hlavně církve přímo podřízen. Biskupovi naproti tomu jeho post zajišťoval větší míru nezávislosti, pročež bylo v zájmu kurie tyto hodnostáře podřídit nunciově kontrole. Není tedy divu, že se v této době často vyskytovaly kompetenční spory mezi osobou biskupa (popřípadě arcibiskupa) a nuncia, a to nejen v českých zemích, ale i na mnoha dalších místech ve středoevropském prostoru.²⁶⁷ Určité nástroje církevní správy měli totiž nuncius i biskup v rukou oba zároveň. Jednalo se například o možnost provést vizitace, tedy kontrolu duchovenstva a jimi obhospodařovaných institucí,²⁶⁸ nebo o podíl na soudní moci skrze sobě podřízený soud. O tom, že se jurisdikční střety mezi Ditrichštejnem a nunciem opravdu odehrávaly, svědčí konkrétní Pallottův dopis, které je přiložen v edici.²⁶⁹ Tyto spory jasně odhalují nejednotu katolické církve a její vnitřní disharmonii. Problémy zapříčiňovala suma těchto konfliktů zejména při jednáních se světskou mocí, což značně komplikovalo situaci, jelikož právě na těchto jednáních spočívalo úspěšné završení protireformace.²⁷⁰

František z Ditrichštejna byl těžko ochoten přistoupit na nunciův dohled. Velice lpěl na vážnosti a významu svého postavení, což se koneckonců projevilo už během prvních chvil, které po nastoupení do funkce biskupa strávil na Moravě.²⁷¹ Díky své kardinálské hodnosti stál na církevním hierarchickém žebříku velmi vysoko. Nunciové, kteří byli povoláni k císařskému dvoru, se povětšinou stali kardinály až na konci své diplomatické mise, což znamená, že byli i přes své přímé napojení na papeže vůči Ditrichštejnovi většinu času v inferiorní pozici. Tu měli projevovat mimo jiné při symbolické komunikaci, na které kardinál, jak dosvědčují ceremoniální spory, které vedl pro příklad s nunciem Spinellim,²⁷² velice bázil. Během dvacátých let 17. století se navíc

²⁶⁷ Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí*, Praha 2008, s. 93.

²⁶⁸ Dušan FOLTÝN - Petr SOMMER – Pavel VLČEK (a kol.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

²⁶⁹ G. B. Pallotta kardinálu Ditrichštejnovi, 30. července 1630, RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 35rv (v edici dopis č. 38)

²⁷⁰ J. MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 77.

²⁷¹ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 43.

Kardinál se nemínil podřizovat ani pražskému arcibiskupovi Harrachovi, což v druhé polovině dvacátých let způsobilo jejich vzájemné neshody: A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 84.

²⁷² Odkazuje na ně P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 70-75. O těchto ceremoniálních sporech pojednává ve studii Tomáš ČERNUŠÁK, *Forme e conflitti dei cerimoniali come comunicazione simbolica nella corrispondenza del nunzio apostolico a Praga Antonio Caetani (1607–1611)*, *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* 10, 2016, s. 33-50. K tématu obecně Václav

Ditrichštejn stával jedním ze služebně nejstarších členů kardinálského kolegia, čímž jeho vážnost rovněž strmě stoupala.²⁷³ Když se k tomu přidá ještě nebývalé rozšíření moci, jehož se mu v pobělohorských letech dostalo, je nasnadě, že se Ditrichštejn apoštolskými nuncii, kteří navíc od roku 1623 reprezentovali tak konfliktního papeže, jakým byl Urban VIII., nemínil nechat limitovat.

BŮŽEK (a kol.), *Společnost českých zemí v raném novověku: Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 488-519.

²⁷³ Tomáš PARMA, *Olomoucký biskup František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, Brno 2010, s. 143. (disertační práce) Podle doby, která dané osobnosti uplynula od její kardinálské kreace (=ancienita), byla mezi kardinály určována přednost.

Ediční poznámka

Všechny dopisy, které tato edice představuje, jsou uchovány ve fondu Rodinného archivu Ditrichštejnů, který je uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Jsou psány v italském jazyce humanistickou kurzívou. Jelikož se podařilo všechny dopisy datovat, jsou v edici řazeny chronologicky. Zprostředkovány jsou čtenářům v transkribované podobě. Zkratky, které byly v dopisech použity, jsou většinou rozepsány. Ty, které v textu zůstaly, lze nalézt v příloženém seznamu zkratk.

Při obecném zhodnocení tří souborů korespondencí si lze povšimnout několika společných trendů. V první řadě je to fakt, že dopisy, které směřovaly ke kardinálovi od výše zmíněných nunciů, jsou z většiny poměrně stručné. Výjimečně se vyskytují vícestránková sdělení. V daleko větší četnosti se za to objevují listy popsané pouze z jedné strany, kterou navíc častokrát psaný text zcela nezaplňuje. Nejsdílnejším se ze jmenovaných nunciů jeví Giovanni Battista Pallotta, v jehož složce se v porovnání se zbylými dvěma muži nachází nejvíce dopisů, v nichž text pokrývá i revers folia. Naopak velmi strohé vzkazy kardinálu Ditrichštejnovi adresoval Ciriaco Rocci, u něhož je ve třech z celkových čtyř dopisů veškeré sdělení rozepsáno v pouhých pěti až šesti řádcích. Možným odůvodněním takto kusé korespondence se zabývají následující části této práce.

Zpravidla existují mezi datacemi jednotlivých dopisů, které nunciové odeslali na Moravu, rozmezí v délce několika měsíců. V případě Caraffy a Pallotty, kde má toto časové posouzení větší smysl než u Rocciho, lze ovšem v korespondenci vysledovat určité momenty, kdy byly pauzy mezi odesláním dopisů dlouhé pouze v řádu týdnů nebo dokonce dnů. Nejrychleji po sobě bylo odesláno celkem pět listů od nuncia Pallotty, které všechny z Vídně putovaly během září 1629. Při posuzování toho, kolik poštovních psaní bylo z rukou jednotlivých nunciů vyexpedováno za jeden rok, si lze také všimnout určitých rozdílů. Nejvíce se tyto roční součty mění u Caraffy, v jehož souboru dopisů je nejvíce z nich datováno roku 1622, což působí velmi kontrastně ve srovnání s následujícím rokem 1623, ze kterého pochází jen jeden jediný. Vedle datací se lze zaměřit ještě na místo odeslání, kterým je z valné většiny císařské rezidenční město Vídeň. Ve všech třech složkách nunciaturních korespondencí se ale v brněnském archivu dochovaly také dopisy z míst, kde tito muži přebývali před

nastoupením ke dvoru. Zastoupené jsou také případy, kdy se nunciové podepisovali z Prahy nebo Řezna, ale je jich minimum.²⁷⁴

Při vnější analýze si lze zaměřit také na rukopis, který je obvykle precizní. Jeho styl a vzhled se ale často v dopisech jednotlivých odesílatelů mění. Znamená to, že drtivá většina byla napsána rukou písařů, což pro současného badatele představuje výhodu spočívající v bezproblémové čitelnosti, zároveň však tento fakt implikuje (podobně jako stručnost některých dopisů) určitou formálnost vztahů. V několika dopisech se objevují ještě krátké doplněné pasáže, které už pravděpodobně psalo pero konkrétního nuncia. V malé míře jsou u Caraffy a Pallotty také zastoupeny dopisy, které nejspíš Ditrichštejnovi psali bez využití služeb písaře. Oproti většině ostatních jsou sice hůře čitelné, ale na druhou stranu obsahově zajímavější, což nejspíše dokládá, že v těchto několika listech šlo nunciům spíše o pointu sdělení než o jeho formu.²⁷⁵

Shodné rysy je často možné najít i při zkoumání struktury jednotlivých dopisů. Všechny v horní části otevírá tzv. salutatio, jež je obvykle napsané ve zkrácené formě: „Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo“.²⁷⁶ Následuje samotný text, v němž se obvykle vyskytují formální obraty, které se napříč korespondencí všech tří nunciů opakují. Mnohokrát se v dopisech nacházejí pasáže, kde papežští vyslanci kardinála ujišťují o tom, že jsou jeho oddanými služebníky (např. „raccordandomi humilissimo servitore“), nebo kde vyjadřují, že jsou mu dlužní (např. „all'obligationi infinite che devo a Vostra Signoria Illustrissima“). S těmito diplomatickými projevy náklonnosti se v dopisech nunciové i loučí, a to povětšinou větou „le bacio humilissimamente le mani“, což v překladu znamená „co nejponíženěji Vám líbám ruce“, nebo „le fo humilissima reverenza“, tedy „pokorně se klaním“.

Většinou jsou tyto ustálené diplomatické fráze zjednodušovány pomocí zkratk, zejména pokud šlo o dlouhé superlativní výrazy. Při oslovování kardinála nunciové pak nejčastěji používali zkratku „V. S. Ill.“ (Vostra Signoria Illustrissima) či „V. E.“ (Vostra Eminenza), na papeže odkazovali skrze „N. S.“ (Nostro Signore) a na císaře skrze „S. M.“ (Sua Maestà).²⁷⁷ Povětšinou se v dopisech objevují i zkratkovité zápisy názvu

²⁷⁴ Caraffův dopis z Prahy, 27. října 1627, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 30r (v edici dopis č. 18)

²⁷⁵ Pro příklad dopis Carla Caraffy, 4. ledna 1623, RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 14rv – 15r (v edici dopis č. 9)

²⁷⁶ V nezkrácené podobě: „Illustrissimo et Reverendissimo Signor mio Padrone Colendissimo“

²⁷⁷ Velice užitečný přehled zkratk v Tomáš PARMA. *Kardinál František Dietrichstein*. s. 412-413. Pro zorientování se ve zkratkách italských textů se dá využít také Adriano CAPPELLI. *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*. Milano 1929.

institucí, o kterých nunciové referují, z nichž jsou zmiňovány například Sede Apostolica nebo Sacra Congregazione. Podobně dlouhé výrazy jsou v dopisech zkracovány za využití horního indexu. Dále jsou běžně zastoupeny kontraxe výrazu „lettera“ a hojně se rovněž vyskytuje stylizované písmeno „p“ ve významu „per“.

Pod pasáží hlavního textu, která je vždy zakončena uvedením data a místa odeslání, je nunciovou rukou připojen podpis. Ten obvykle začíná zkracovanou frází „Di V. Ill.ma et R.ma Humil.mo et devot.mo s.re“²⁷⁸, již následuje funkce a jméno daného odesílatele. Caraffa se při pravé straně dolního okraje podepisoval jako Don Carlo, biskup z Aversy („D. C. Vescovo di Aversa“), Pallotta jako arcibiskup ze Soluně („G. B. Arcivescovo di Tessalonica“), později jako kardinál (G. B. Cardinale Pallotta) a Rocci jako arcibiskup z Patrasu („Ciriaco Arcivescovo di Patrasso“). V levém dolním rohu dopisu je většinou uvedené jméno adresáta, a sice tedy „S. Cardinale Dietrichstein“. U některých listů je kardinálovo jméno uvedeno ještě na druhé straně, při čemž se jedná o nadepsání dopisu, jenž byl před odesláním složen.

Část dopisů, které doputovaly od nunciů do rukou kardinála Ditrichštejna, byla iniciována z důvodu určitých vnějších okolností, spíše nežli z potřeby daného nuncia předat kardinálovi vlastní sdělení. Dosvědčuje to jejich samotný text. Tato psaní, která obvykle uvádí fráze „con l’occasione“, tedy „u příležitosti“, se týkaly například velikonočních a vánočních přání, které nunciové Ditrichštejnovi zasílali, byť ne zcela pravidelně. Další z dopisů bez větší informační hodnoty, jsou ty, které jen avizují přílohu, jež k nim byla připojena. Tu mohly představovat kopie jiných dopisů či římské Avvisi. V brněnském archivu se nicméně tyto připojované písemné materiály u originálních dopisů nenacházejí.²⁷⁹

²⁷⁸ Di Vostra Illustrissima et Reverendissima Humilissimo et Devotissimo Servitore“

²⁷⁹ Podrobná odpověď na otázku, proč se Avvisi v RAD nevyskytují, je podána zde: T. PARMA, *Kardinál František Dietrichstein*. s. 218-220. Jako první důvod autor uvádí, že se Avvisi mohly ztratit poté, co část kardinálova archivu odvezlo švédské vojsko roku 1646. Druhým důvodem, proč se nedochovaly, je možnost, že tyto noviny po doručení kolovaly mezi dalšími osobami a nebyly pak vráceny k původnímu dopisu.

Edice dopisů

1. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

19. července 1621, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 1r.

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Con l'occasione del passaggio per costà di Monsignor Arcivescovo di Handrinopoli²⁸⁰, che và Nunzio alla Maestà del Re di Pollonia²⁸¹, vengo a far reverenza à V. S. Ill.ma col mezzo della presente, se bene spero trà breve tempo essere in persona a pagar questo debito, dovendomi transferir costà a veder la mostra delle Genti Pontificie, che assolda il S.r D. Pietro Aldobrandino²⁸², il cui merito conosciuto benissimo da V. S. Ill.ma non hà bisogno appresso di lei d'intercessione per ottenere il benigno favor di V. S. Ill.ma intorno a questa levata, tuttavia facendosi essa à nome di N. S. devo ancora io, come fò con ogni maggior efficacia, supplicarla intorno a ciò della sua protezione, persuadendomi ch'ella per farne cosa grata alla Stà S. sia per compiacessi di far sì che io con la benignità di V. S. Ill.ma non spenda i miei preghi in vano, e le fò humilissima reverenza. Di Vienna li 19. di Luglio 1621.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

2. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

25. prosince 1621, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 3r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Colen.mo

Sopra quello, che V. S. Ill.ma mi accenna delle soldatesche di S. Stà io hò risentitamente scritto al Sig.r D. Pietro Aldobrandino, il quale spero che prese le necessarie informazioni ne farà la dovuta dimostrazione, appartenendosi ad esso e non à me la cura, e buon Governo di questi Reggimenti. Rendo humilissime grazie à V. S.

²⁸⁰ Cosimo de Torres, titulární arcibiskup v Hadrianopoli (lat. Hadrianopolis in Haemimonto), ve funkci od 17. března 1621 do 5. září 1622, kdy byl jmenován kardinálem. Nunciem v Polsku od 21. května 1621 do 2. prosince 1622.

²⁸¹ Zikmund III., z dynastie Vasovců

²⁸² I přes shodu jmen se nejedná o kardinála Pietra Aldobrandiniho (synovec papeže Klementa VIII., zemřel 10. února 1621), ale o vévodu z Carpineta, generála ve službách papeže Řehoře XV.

Ill.ma della sua soprabondante benignità verso di me espostami dal suo Padre Confessore²⁸³, e conosciuta da me per l'adietro con effetti di somma Cortesia, che mi astringono à viverle indissolubilmente obligato.

Con tale occasione fò noto à V. S. Ill.ma che io le hò pregato dal S.re Dio il colmo di ogni piú perfetta felicità, e contento nel Santissimo Natale di N. S., e principio del nuovo anno, il quale la Mtà Divina le conceda accompagnato da infiniti appresso, come merita la somma pietà, e valore di V. S. Ill.ma, dalla grandezza del quale io la supplico à misurar la mia devozione verso di lei, et à V. S. Ill.ma fò humilissima reverenza. Di Vienna li 25. di Dicembre 1621.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

3. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

30. dubna 1622, Vídeň

Original: *RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 5r*

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Io havevo chiamato a me fra Bartolomeo Buonincontri fiorentino sacerdote dell ordine del Beato Giovanni de Dio incolpato di qualche eccesso commesso in cotesta Provincia, e di molti altri defetti, per la cognizione de quali era necessario qualche spazio di tempo, e perciò li havevo assegnato per Carcere la sua propria cella, ma egli aggravato forse dalla coscienza sen'è fuggito insieme con un suo compagno chiamato frà Massimiliano Wott eunuco, il quale è creduto consapevole de' suoi misfatti; onde sentendo che ambedue si siano ritirati à Filitzburg luogo del signor Principe di Liectstein²⁸⁴ prego V. S. Ill.ma à voler dar' ordine che o quivi o in qualsivoglia altra parte, che siano capitati, di cotesta Provincia, vengano fatti Prigioni, et assicuratasi delle Persone loro, riceverò per grazia da V. S. Ill.ma che'ella me ne faccia dare un' motto d'avviso, acciò io possa commetter' quello che deva farsene, e riducendo con tale occasione à memoria à V. S. Ill.ma la mia devotissima osservanza, humilissimamente me le inchino. Di Vienna li 30. di Aprile 1622.

Di V. Ill.ma et R.ma

²⁸³ Zpovědníkem Františka z Ditrichštejna byl jezuita Jiří Dingenauer, který žil mezi lety 1571 a 1631.

²⁸⁴ Kniže Karel I. z Lichtenštejna

Humil.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

4. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

12. června 1622, Edenburg²⁸⁵

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 7r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Se la translatione delle Monache di Portaceli²⁸⁶, che V. S. Ill.ma desidera fosse stata rimessa à me liberamente, già V. S. Ill.ma saria servita, perch'ella sopra di me hà autorità assoluta, et ciò che da me dipende deve esser regolato co'l'gusto di lei, mà perche, come V. S. Ill.ma medesima havrà veduto, la translatione sodetta non mi si rimette se non in caso, che in Vienna, ò ne luoghi circonvicini non siano Monache dell'ordine di S. Francesco, però essendovi quelle della Regina le quali se bene vivono con strettezza, nondimeno sono Francescane mi è parso di non poter di meno di non scrivere di nuovo, per haver sopra di ciò la mente di N. S., dalla cui benignità spero che mi restarà campo di poter servire à V. S. Ill.ma et testificarle con effetti la gran stima, che tengo de suoi commandamenti, di quali supplicandola à continuarmi la grazia in ogni occorenza, con ogni humiltà le bacio le mani, augurandorle compimento d'ogni prosperità, et consolatione d'Edenburg à 12. Giugno 1622.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

5. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

14. června 1622, Naistadt²⁸⁷

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 8r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Quelli milli fiorini che per ordine di V. S. Ill.ma ho fatto pagar qui al suo Agente per servizio della S.ra Donna Principessa di Stigliano²⁸⁸ V. Ill.ma mi farà favore di ordinare chi li paghino al S.re Matheo Sini chi serviranno per la soldatescha che S. Stà mantiene

²⁸⁵ Edenburg, dnes Šoproň

²⁸⁶ Klášter Porta coeli, Tišnov

²⁸⁷ Vídeňské Nové Město

²⁸⁸ Isabella Gonzaga, kněžna ze Stigliana, bohatá neapolská šlechtična, která byla příbuzensky spřízněná s kardinálem Ditrichštejnem.

in questi parti e non essendo questa per altro li fò humilissima reverenza da Naistadt li 14. di Giugno 1622.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

6. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

2. srpna 1622, Edenburg

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 9r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Il padre mio Gio Batista da Bologna dei Minori Conventuali hà servito per Cappellano nel Reggimento di Cavalleria di S. Stà con intera sodisfazione, la qual cagione, oltre all' affetto

che sò essergli portato dal suo Generale, non mi permette che lo lasci comparir' davanti à V. S. Ill.ma senza mie lettere nelle quali la supplico a compiacersi di repartirli nelle sue occorenze ogni conveniente aiuto e favore, assicurando V. S. Ill.ma che l'impiegherà in Persona meritevole et accrescerà insieme le mie obbligazioni verso la benignità di V. S. Ill.ma, alla quale fò humilissima reverenza. Da Edenburg li 2. d'Agosto 1622.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

7. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

5. října 1622, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 10r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Intorno al desiderio di V. S. Ill.ma di aver Monache di questa Città per l'instituzione del suo monastero di Bruna hò havuto il consenso di S. Stà che possano venirvine due di questo di S. Lorenzo di Porta Coeli con far però prima nuova richiesta a questo della Regina, se volessero venirvi, le quali, come della Regola di S. Francesco aggradirebbono più a S. Bne, il che hò voluto significare à V. S. Ill.ma per sua notizia,

et perchè possa restar servita di comandare intorno a ciò il suo senso.
Et humilissimamente me le inchino. Di Vienna li 15. di Ottobre 1622

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

8. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

12. října 1622, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 12r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

La somma pietà di V. S. Ill.ma non lasciava sperare altro che così pronta, et buona spedizione, qual' ella hà eseguito nel negozio delli Anabatisti, i quali non è da comportare che si fermino ne' Contorni di Scalicz²⁸⁹, et Holicz²⁹⁰ come V. S. Ill.ma accenna haver preinteso, onde io n' hò fatto ufizio con S. Mtà, e portoli memoriale acciò sia lor' vietato il fermarsi negli stati della Mtà sua; come anco mi sono opposto à medesimi Anabatisti, i quali protetti da qualcuno hanno havuto quà ricorso per ottener più delazione di tempo a sfrattare il Paese, ma S. Mtà hà rigittato ogni loro istanza, et riportatasi all ordinazione di V. S. Ill.ma, alla quale humilissimamente m'inchino. Di Vienna li 12. di Ottobre 1622.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

9. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

4. ledna 1623, Řezno

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 14rv – 15r

Ill.mo et r.mo s.r mio P.rone Col.mo

Essendo V. S. Ill.ma tanto mio padrone e vivendo io sotto la protettione di V. S. Ill.ma mi è porto debito mio mandarli le qui incluse copie di lettere di Sig. Card. Ludovisi²⁹¹ chi mi hà scritto di ordine di N. S. in doi negotii delli quali per essersi parlato direttamente nella corte et ancor fosse stato scritto a V. S. Ill.ma acciò sappia la mente di

²⁸⁹ Skalice, dnes slovenské město ležící u hranice s Moravou

²⁹⁰ Holíč, sousední slovenské město

²⁹¹ Kardinál Ludovico Ludovisi, synovec papeže Řehoře XV.

S. Sta e che io non procuro pigliarmi brigha senza fondamento. Il proposito d'Closterneuburg²⁹² gia mi hà fatto parlar' di voler obbedir' et io li ho risposto che voglio la sua petitione formata e cosí questo negotio sarà finito. Arcivescovo di Salzburg²⁹³ con adito stà con la sua sebene da alcuni giorni in quà perchè si vadi ammolendo spero di non partir dal Convento senza haver il consento sebene non ho ragione io d'poter pretender' troppo mentre detto Monsignor Arcivescovo celebrando vigilia e giorno Di Natale in presenza di S. M. ed tutta la corte si fare mettere il baldacchino quel che sia accaduto circa questo credo che V. S. Ill.ma lo sappia però nonglelo replico.

Circa poi al convento sebene non viene Sassonia²⁹⁴ speramo di finirlo fra quindici giorni e bene e con gusto di tutti li Boni, poi si onde si andrà a Monaco per alcuni giorni e poi a Praga per doi mesi e di là a Vienna. Però il vino che V. S. Ill.ma mi fece gratia me lo piglerò quando passerò per Moravia per andar a Vienna. Il Sig. Conte d'Ognat²⁹⁵ con molte e molte settimane che non si sente bene con una febretta che potra dar in etticho o fisico con malenconia grande non si è caggionata dall' infermità o di altro. Devo ancor suppliar V. S. Ill.ma se come li supplicai in Vienna che comandando V. S. Ill.ma e contentandoli che io faccio far la visita in nome mio come d'Nunzio in Moravia mi facci graziea di mandarmi il nome di che V. S. Ill. comanderà a ch'io la commetterò. Accio da Pragma potrà mandar la patente per poter cominciar ad effeuar quel che si è cominciato in altre parti nella quale le finirà piacendo a Dio secondo li comandamenti di Padroni. Con che facendo a V. S. Ill.ma humilissima reverenza li bacio reverentemente le vesti da Ratisbona li 4. di Gennaio 1623.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

²⁹²Klosterneuburg je klášter augustiniánských kanovníků poblíž Vídně. Od roku 1616 do 1629 byl jeho proboštem Andreas Mosmiller von Landsberg.

²⁹³Salzburským arcibiskupem byl v této době Paris von Lodron (ve funkci od 1619 do 1653)

²⁹⁴Saský kurfiřt Jan Jiří I.

²⁹⁵Španělský diplomat Íñigo Vélez de Guevara y Tassis, hrabě de Oñate a de Villamediana

10. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

23. února 1624, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 16r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Il signor Conte della Torre²⁹⁶ sapendo quanto io sia divoto servitore di V. S. Ill.ma mi hà pregato che io nella sua venuta costi l'havessi voluto accompagnare con una mia lettera acciò V. S. Ill.ma avesse per raccomandati li suoi interessi. Però con quel maggior affetto che posso lo raccomando à V. S. Ill. per esser persona di merito da se stessa, e della ch'ella ne pigli la sua protezione: et io qualunque dimostrazione che lui riceverà dalla benignità di V. S. Ill.ma lo riceverò per favor singolare, e gli ne resterò perpetuamente oblig.mo e con tal fine facendo à V. S. Ill.ma humilissima riverenza le prego da Dio ogni compita felicità.

Di Vienna li 23. di Febbraio 1624

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

11. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

12. března 1624, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 17r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Non prima delli sette di marzo hò ricevuta la lettera di V. S. Ill.ma del primo di detto mese in materia del ritorno, che'han fatto gli Anabattisti in cotesta Provincia di Moravia protetti da alcuni Principali, e subito fui da S. M. à farne querela, et impetrare circa ciò ordini opportuni à V. S. Ill. ma S. M. si degnò dirmi d'haver sopra ciò già ordinato à V. S. Ill.ma quanto io desideravo con occasione che V. S. Ill.ma gli havea scritto questo particolare: tuttavia volse ch'io gli lasciassi il memoriale acciò di nuovo s'ordinasse. Rendo però a V. S. Ill. humilissime gratie dell'aviso che s'è degnata darmi, et ancora la supplico in avvenire col suo solito santo zelo, e pietà interporre la sua autorità in simile negotii, perche l'ombra di quella supererà tutte le difficoltà, alla quale

²⁹⁶ Zřejmě Jindřich Matyáš Thurn

non potrà arrivare la mia debolezza, e di nuovo rendendoli in fit. me gratie le prego dal sig.r Dio ogni compita felicità. Di Vienna li 12. di Marzo 1624.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

12. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

22. října 1624, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 19r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Li Padroni da Roma mi comandano, ch'io debba procurar di far publicar per tutto l'Imperio l'Inditione dell'Anno santo, e la sospensione dell'Indulgenze: et io stimarei di far torto alla devot.ne et osservanza che porto à V. S. Ill.ma se mancassi al mio debito di non fargline parte: E però per sodisfare al comandamento de Padroni, et all'obbligo mio, mando à V. S. Ill.ma qui incluse le lettere Apostoliche intorno questa materia, e con lettere riceverà anco il vivo affetto

che tengo di servirla, e con raccordarmela hum.mo serv.re la supplico à volermi favorir dell'honor de'suoi comandam.ti e le prego dal Sig.r ogni compita felicità. Di Vienna li 22. d'Ottobre 1624.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

13. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

29. října 1624, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 21r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Con la posta di questa settimana son venute nel mio piego le due qui incluse letterè di V. S. Ill.ma e perche una di esse è del nuovo sig.r Cardinal Magalotti²⁹⁷ uno di tre Cardinali nuovamente agguinti al Sacro Collegio vengo doppiamente à rallegrarmene con V.S.Ill.ma non solo per la promotione de' nuovi fratelli ma anco perche

²⁹⁷ Kardinál Lorenzo Magalotti, mezi lety 1623 – 1628 kardinál státní sekretář

continuatemi mi si porge occas.ne di servir V.S.Ill.ma e raccordarme hum.mo
servitore cosa ch'io sempre sommamente ambisco, mentre con tal fine le fò humilissima
riverenza. Di Vienna li 29. d'Ottobre 1624

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

14. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

26. března 1625, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 23r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

La S.ra Principessa di Stigliano mi scrive d'haver scritte molte lettere a V. S. Ill.ma
e che mai hà ricevuto alcuna risposta, e però ha mandato à me l'inclusa lettera che la
debba ricapitare à V. S. Ill.ma pregandola se vorrà rispondere alla sudetta S.ra
Principessa, à volermi favorire di mandar à me le lettere che haveranno fido recapito,
che in un tempo haverò occasione di servir à V. S. Ill.ma e sodisfarò in parte alle infinite
obblig.ni che le devo, et anco servirò à quella signora che stà tanto ansiosa delle lettere
di V. S. Ill.ma alla quale raccordandomi hum.mo serv.re con augurarle felicissime
queste sante feste paschali le fò humillissima riverenza.

Di Vienna li 26. di Marzo 1625.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

15. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

30. dubna 1625, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 24r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

La presente occasione di dover inviar à V. S. Ill.ma l'incluse lettere Pastoralì venutemi
dà Padroni di Roma m'è stata carissima, poiche mi porge occas.ne di dovermi raccordar
per hum.mo serv.re di V. S. Ill.ma. Spero che questa servirà in testimonianza anche del
mio humilissimo afetto verso la persona di V. S. Ill.ma la quale supplicandola

dell'honore de suoi comandamenti di quà riverisco humilmente e dal signore li prego ogni compita felicità.

Di Vienna li 30. d'Aprile 1625.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

16. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

13. prosince 1625, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 26r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

La Sacra Congregatione de Propaganda Fide m'hà mandata l'inclusa lettera colla nota di quello che importa l'Anello Cardinalitio di V. S. Ill.ma et io tanto della lettera come della nota gli ne mando copia. Vengo dunque à far humillissima riverenza à V. S. Ill.ma supplicandola à degnarsi di comandarmi quello che sopra questo fatto doverò eseguire che ne starò i suoi benignissimi comandamenti per poterne poi dar parte alla Sacra Congregatione et augurandoli felicissime l'imminenti feste del Santissimo Natale li fò humilissima riverenza.

Di Vienna li 13. di Decembre 1625

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

17. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

31. prosince 1625, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 28r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Se bene con una altra mia hò sodisfatto all'oblig.ni infinite che devo à V. S. Ill.ma coll'annuntiarli le feste del Santissimo Natale di N. S. colme di ogni felicità, non dimeno dovendoli inviare (come fò effettivamente) il Breve congiunto di N.S. non potendomi contenere ne'termini ordinarii come serv.re hum.mo che li sono più d'ogni altro, mi avvaloro di quest'occasione e di nuovo vengo ad augurar à V. S. Ill.ma questo Capo d'anno pieno di tutte quelle prosperità ch'io suo affettuosissimo servitore li posso

posso desiderare, con molti altri anco tutti felici, et à V. S. Ill.ma fò humilissima riverenza.

Vienna li 31. di Decembre 1625

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

18. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

27. října 1627, Praha

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 30r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Con questa vengo à far hum.ma riverenza à V. S. Ill.ma et à darli parte d'ordine dell' Ill.mo Sig.r Cardinal Barberino²⁹⁸ Padrone della conclusione del Parentado per il matrimonio fatto tra l'Eccellentissimo signor. D. Taddeo Nipote²⁹⁹ di N. S. e l'Eccellentissima Sig.ra D. Anna Colonna³⁰⁰, et à supplicar di più V. S. Ill.ma d'haver scusato detto Sig.r Ill.mo Padrone se non hà potuto per la brevità del tempo con sue lettere particolari significarglielo, perche supplirà con le seguenti, che forse all'arrivo di questa V. S. Ill.ma l'haverà ricevute, et in tanto li ratifico la mia hum.ma servitù, e li fò hum.ma riv.a.

Praga li 27. d'Ottobre 1627

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

19. Nuncius Carlo Caraffa kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

14. července 1628, Vídeň

Originál: RAD, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 32r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Non possi haver fortuna ancor che ci fosse stato alcune volte, di far riverenza a V. S. Ill.ma avanti che pasasse da questa corte per Nichilsburg³⁰¹ però prendo ordine

²⁹⁸ Kardinál Francesco Barberini, synovec papeže Urbana VIII.

²⁹⁹ Taddeo Barberini, synovec papeže Urbana VIII. (1603–1647)

³⁰⁰ Anna Colonna, kněžna z Paliana, dcera Filippa Colonna a Lucrezie Tomacelli (1601–1658)

³⁰¹ Mikulov

d' inviarmi la qui inclusa che è in proposito di quel negozio del quale a tener ne feci molto a V. Ill.ma supplicandola reverentemente a farmi favor (se così parerà alla somma prudenza di V. S. Ill.ma) d'informarmi se avesse passato qualche altro uffizio con S. M. o con suoi ministri oltre quello si degnerà significarmi in questo negotio e di più di superarmi il suo prudentissimo parere di quel che si doverà fare per il honor dovuto alla Sacra dignità del Cardinalato. Con che a V. Ill.ma facendo humilissima reverenza bacio reverentemente le vesti da Vienna li 14 di Luglio 1628.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo obl.mo et devot.mo s.re

D. C. Vescovo di Aversa

20. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

26. listopadu 1626, Lisabon

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 1r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Poiche la lontananza mi priva dell'occasioni di servir a V. S. Ill.ma come devo, hò tanto maggior desiderio di certificarla che mi sta sempre presente l'obligatione che le professo. Con questo intento fò hora quest' offitio di augurare à V. S. Ill. colme di ogni prosperità le feste del Santissimo Natale supplicandola insieme riverentemente che si degni experimentar la devotissima servitù mia con farmi gratia de suoi comandamenti et a V. S. Ill.ma faccio humilissima riverenza.

Lisbona 26. Nov.re 1626

Di S. S. Ill.ma et R.ma

Devot.mo et hum.mo ser.re

G. B. Pallotto

21. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

19. listopadu 1628, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 3r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Riconosco singolarmente honorata dalla benignità di V. S. Ill.ma la mia servitù col commandamento che si compiace farmi con la sua de 15. Ste circa la confirmationi degli'offitii di S. Cirillo e Metodio, sicome ne riconosco altrettanto accresciuto il

numero degl'obblighi, che professo à V. S. Ill.ma. Non mancarò pertanto sodisfar' al mio debito in quel che può nascer dalla mia debolezza, assicurandomi nel resto che l'affettuosa disposit.ne di N. S. e l'osservanza dell Ill.mo S.r Card.l Barberino³⁰² verso V. S. Ill.ma concorreranno in questo negotio all'adempimento della sodisfatione e gusto di V. S. Ill.ma come confido saranno anche per fare gl'Ill.mi S.ri della Sacra Congregatione e chi parteciperà nel negotio sud. Io poi di quel che seguirà darò à suo tempo conto à V. S. Ill.ma qual supplicando humilissimamente di favorirmi del continuo d'altri suoi commandamenti per fine riverentemente me le inchino. Di Vienna 19. Novembre 1628.

Di V. S. Ill.ma e R.ma

Devot.mo et oblig.mo ser.re

G. B. Pallotto Arc. Di Tess.ca

22. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

29. listopadu 1628, Vídeň

Original: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 5rv

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Dalla benignissima di V. S. Ill.ma di 23. del corrente riconosco il cortese pensiero, che si compiace havere del negotio de maestri della machina per la Zecca desiderata da N. S. et in nome di S. Bne le ne rendo affettuosissime grazie. Di certo io non mi sarò saputo dichiarare nella mia lettera intorno alla missione de maestri suddetti à Roma, poichè à me ancora par bonnissimo il parere di V. S. Ill.ma che sia espediente far più tosto venir quà le mostre dell'impronte, accio siano lavorate in queste parti, che voler procurar, che gl'artifici delle medesime vadano à Roma, e mi confermo che in questa conformità sarà necessario di fare, quando là non si trovino maestri che se n'intendano, e sappiano ben lavorar gl'istessi instrumenti, come crederei, che ci potesse essere. Intanto aspetto ricever da V. S. Ill.ma favor con la notitia di quel che haverà riportato dalle persone della professione si come di sentire quel che mi verrà ordinato di Roma dopo la relatione ch'io diedi di tutto quel che si offeriva in questo particolare. E supplicando affettuosissimamente V. S. Ill.ma dell'honor de suoi commandamenti e della continuata sua grazia e protettione. Le auguro prosperità maggiore e le faccio per fine humilissima riverenza. Di Vienna 29. Novembre 1628.

³⁰² Kardinál Francesco Barberini, synovec papeže Urbana VIII.

Di V. S. Ill.ma e R.ma
Devot.mo et oblig.mo ser.re
G. B. Pallotto Arc. Di Tess.ca

23. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

16. prosince 1628, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 7rv

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Tengo la benignissima di V. S. Ill.ma de 10. Ste, dalla quale vedo l'obbligo, che hò di render hora, come faccio, molte grazie alla sua cortesissima humanità non solo per la memoria, che si compiace tener del particolar de mri della machina per la zecca, mà anche per l'honor che mi fà commandandomi ch'io la serva in Roma col far sborsar ducento zecchini all S.r Oliviero³⁰³ Agento di V. S. Ill.ma. In conformità però con questo medesimo ordinario scrivo là al mio Agente, che lo faccia subito, et intanto non lascio di supplicar V. S. Ill.ma a rendersi certa, che io più d'ogni altro suo obligatissimo servitore desidero ch'ella esserciti l'autorità, che sà d'havere sopra la persona, e cose mie.

Dò conto à V. S. Ill.ma che Domenica passata seguí la mia consecratione per mano del Sig.r Card.l Clesselio³⁰⁴ nella cappella di Palazzo, dove con le presenze loro le Maestà dell'Imperatore Imperatrice e Rè d'Ungheria³⁰⁵, e l'A. S. Serenissime si compiacquero honorar quell' a.ne e perchè confido che V. S. Ill.ma per la sua benigna volontà si compiaccia sodisfarsi d'ogni mio buon successo, così spero sia per sentir volentieri, e gradir la parte, che l'invio

di questo, al quale V. S. Ill.ma si è degnata habilitarmi. Intanto attendendo quel che V. S. Ill.ma mi favorirà comunicarmi dopo la relatione che haverà riportata nel suddetto particolar de maestri, resto pregandole dal S.re Dio maggior felicità, e le faccio humilissima riverenza. Di Vienna 16. Decembre 1628.

Di V. S. Ill.ma e R.ma
Devot.mo et oblig.mo ser.re
G. B. Pallotto Arc. Di Tess.ca

³⁰³ Ditrichštejnův agent Jacomo Olivieri

³⁰⁴ Melchior Klesl, vídeňský biskup a kardinál (1552 – 1630)

³⁰⁵ Císař Ferdinand II., císařovna Eleonora Gonzaga a uherský král Ferdinand III.

24. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

17. ledna 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 9r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Nell'inviar' à V. S. Ill.ma l'accluse lettere venute nel mio piego di Roma non hò voluto lasciar di riverirla come faccio, affettuosissimamente con questa, che sarà a V. S. Ill.ma contrasegno della mia humilissima et obligatissima devotione già che i suoi commandamenti non m'abilitano à darglielo con maggiori atti di servitù. Di quelli supplico V. S. Ill.ma honorarmi del continuo et int.r augurandoli vera felicità per fine profondamente me le inchino. Di Vienna 17. Gennaio 1629.

Spero che il ritorno del S. Principe di Schembergh seguito hieri con buona salute di S. S. mi sia per portar in breve occasion di riverir personalmente V. S. Ill.ma e la sua presenza sia per sostener che le cose d'Italia anzi della Christianità non trabocchino a quelle rotture, alle quali sento che si vanno incaminando, e che non potranno seguire senza grandissimo disservizio di Dio e pregiudizio della Religione Cattolica et a V. S. Ill.ma mi confermo

Devot.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Pallotto Arc. di Tess.ca

25. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

7. dubna 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 11r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Dall'acclusa copia d'un memoriale, dato in Roma per parte dell'Abbate di Santa Croce, si dengerà V. S. Ill.ma di vedere quello, di che vien supplicato dall'Abbate medesimo, et essendomi perciò stato rimesso affine di prender sopra del contenuto piena informatione. Ne potend' io haverla più certa, che col mezzo dell'avvenuta di V. S. Ill.ma. La supplico riverentemente a restar servita di farmen' haver tanta notizia, quanta basti per poter sodisfar all' ordine che me n'è stato dato, che si come per il favore ch'io riceverò dalla benignità di V. S. Ill.ma s'acresceranno notabilmente le mie obligationi così l'accerto che non resterò d'adempierle in qualche parte, s'ella si compiacerà di somministrarmene il modo con l'honor dei suoi comandamenti et à V. S. Ill.ma faccio per fine profondissima riverenza di Vienna 7. Aprile 1629.

Di V. S. Ill.ma et R.ma
Devot.mo et Hum.mo Ser.re
G. B. Arc. di Tess.ca

26. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

3. zàří 1629. Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 13r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Con la lettera di V. S. Ill.ma de 30. caduto hò ricevuto le carte annesse, che concernono il negotio della stampa di monete per via d'acqua desiderata da N. S.. Sabato appunto, che mi guinsero le inviai all'Ill.mo Sig.r Card.l Barberino³⁰⁶ significandole, che l'indispositione dell Maestro haveva impedito non li fusse fatto prima, e non dubito che è S. S. Ill.ma e S. Bne vi riconoscerà l'affettuosa humanità di lei, si come io non posso lasciar di confissarmi molto favorito dalla medesima in questa occasione dalla qual mentre piglio maggior confidenza di supplicarla come faccio de suoi commandamenti a V. S. Ill.ma resto riverentemente inchinandomi di Vienna 3. Settembre 1629.

Di V. S. Ill.ma e R.ma
Devot.mo et Oblig.mo Ser.re
G. B. Arc. di Tess.ca

27. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

13. zàří 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 15r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Haverei Sabato medesimo che mi giunse la professione della fede del Sig. Prainer³⁰⁷ con la lettera di V. S. Ill.ma, inviato à Roma il suo processo. Se si fusse trovato qui il mio Cancelliere che per negotio preciso era uscito i giorni avanti, mentre del resto il processo era spedito, e non mi mancava se non la detta professione senza quale non si poteva mandare. Saria già ciò seguito, se il signor Prainer avanti di partir havesse professato in mia mano, sicome l'haverei procurato quando havessi havuto à tempo notitia della sua partenza.

³⁰⁶ Kardinál Francesco Barberini, synovec papeže Urbana VIII.

³⁰⁷ Zřejmě Filip Friedrich Breuner, člen olomoucké kapituly

Si mandarà tuttavia con l'ordinario prossimo senza fallo spremendomi al pari della conservatione della buona grazia di V. S. Ill.ma che ella veda tutti que' segni, ch'io voglia darle della mia

obligatissima devotione e le faccio humilissima riverenza di Vienna 13. Settembre 1629.

Di V. S. Ill.ma e R.ma

Devot.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Arc. di Tess.ca

28. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

16. zàří 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 17rv

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Godo d'haver sodisfatto il commandamento che V. S. Ill.ma si degnò farmi di procurar l'approbatione delli offitii, che si contenevano nel libretto già mandatimi, inviandole con questa il dispaccio dell'Ill.mo Sig. Card.l Barberino³⁰⁸, che porta la grazia ottenutane da N. S. con l'eccettuationi è correzioni che V. S. Ill.ma vi vederà. Io secondo il mio strettissimo debito non hò lasciato di tenerlo sollecitato di quà, et il S.r Gio. Batt. Bottini in Roma non hà pretermesso applicatione ò diligenza possibile, acciò il negotio venisse presto all'espeditiione. Nondimeno se per esser stato discusso nella Sacra Congregatione e per essersi dovuto trattar con persone deputate, come molto più per haver convenuto prima superar molte, e gravissimi difficoltà da principio offertesi, hà ricevuto necessariamente alcuna dilatione. Confido però che tuttavia V. S. Ill.ma si compiacerà riconoscervi il mio ardentissimo desiderio di servirla si come può restar tanto più certificata dell'affettuosissima osservanza del S. Card. Barberino verso la persona di lei, quanto S. S. Ill.ma nel promover con ogni efficacia e calore il buon esito di questo negotio ne hà havuro principalissimo scopo. E pregando il S.re Dio per la continuata felicità di V. S. Ill.ma le faccio per fine hum.ma riverenza di Vienna 16. Settembre 1629.

Alla quale invio con questa la stessa lettera che mi scrive in questa occasione l'Ill.mo S. Card. Barberino acciò veda la stima che fa N. S. della persona di V. S. Ill.ma e quanto il medesimo S. Cardinale desidera servirla mentr'io me le ricordo.

³⁰⁸ Kardinál Francesco Barberini, synovec papeže Urbana VIII.

Devot.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Arc. di Tess.ca

29. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

28. října 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 19r

Ill.mo et R.mo S.r mio P.rone Col.mo

Ho ricevuto con mio particolarissimo gusto la minuta della lettera che devo scrivere à Monsignor Nuntio di Polonia³⁰⁹, la qual V. S. Ill.ma si è compiaciuta rimandarmi con la sua de 24. corrente. Posdomani, che il corriere ordinario si spedisce à quella volta, non lascierò con essa servir puntualmente come devo alla sodisfattione e commandamento di V. S. Ill.ma alla qual augurando continuata felicità facciole per fine hummilissima riverenza di Vienna 28. Ottobre 1624.

Di V. S. Ill.ma e R.ma

Devot.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Arc. di Tess.ca

30. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

29. listopadu 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 21r

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

Dopo haver scritto a V. S. Ill.ma ho trovato in alcuni miei pieghi giunti mi di Roma l'accluse sue lettere, le quali non hò voluto lasciar d'accompagnar con la presente per valerme di qualsivoglia occasione di confirmarle il mio particolare desiderio di servirla. Dal S. Gio. Battista Bottini con lettere de 17. corr.te tengo avviso del processo per Mons. Prainer³¹⁰, e della consegna fattane da lui all'Agente di V. S. Ill.ma alla quale confidando che giugnera grata la nota del resto della Promotione le ne invio l'aggiunta copia, e le bacio per fine humilissimamente le mani di Vienna 29. Novembre 1629.

Di V. S. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

³⁰⁹ Antonio Santacroce, nuncius v Polsku od 16. dubna 1627 do 10. března 1631

³¹⁰ Zřejmě Filip Friedrich Breuner, člen olomoucké kapituly

31. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

7. prosince 1629, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 22r

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

Per l'assenza di V. S. Ill.ma da Nichilspurgh³¹¹ le sarà giunta tardi la mia lettera, con la qual le diedi parte della promotione per occasione dell' istesso corriero che ne recò la nuova di Roma, e seguitò il viaggio verso Polonia per portarla al Sig.r Card.l Santa Croce³¹². Con tutto ciò confido, che V. S. Ill.ma vi haverà riconosciuta non meno la mia affettuosissima osservanza. Si come io riconosco hora nella sua de 2. Ste la singolare humanità e bontà di V. S. Ill.ma che l'hà messa à sentir con gusto il mio avanzamento, è darmene segno con si cortese offitio. Ne rendo à V. S. Ill.ma cordialissime grazie alla quali conguignendo mio testimonio di sentirne accresciute le mie obligationi con lei, la prego de suoi commandamenti e le bacio per fine humilmente le mani di Vienna 7. Decembre 1629.

D. V. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

32. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

2. ledna 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 24rv

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

Giunse hiersera quà il Sig.r Guglielmo Mormanno Cameriere d' honore di N. S. con la berretta Cardinalitia, che all infinita benignità di S. Bne è piaciuto inviarmi. Ne dò parte à V. S. Ill.ma per debito della mia devotissima osservanza, e desiderando nella funtione del riceverla restar maggiormente honorato da V. S. Ill.ma e confidando, che à lei potrà esser di gusto, come quella, che compiaciutasi già di haver parte in habilitarmi collocandomi nel posto sacerdotale, mi fà sperar, che si compiacerà anche haverla in quest' honore, che mi s'accresce. La supplico humilissimamente con la confidenza di suo obligatissimo servitore che quando possa senza molto suo incomodo, si degni farmi quest' honore. Non lasciando d'accennarle, che havendo io dato di questo mio

³¹¹ Mikulov

³¹² Kardinál Gaspar de Borja y Velasco

desiderio parte alla M.tà dell'Imperatore questa sera, e domandando quando si compiaceria, che si facene detta funtione, la M.tà S. ne hà mostrato gusto, e si è compiaciuta di lasciar per la venuta di V. S. Ill.ma il resolver presente lei il modo, e'l giorno della funtione medesima che pare potrebbe essere nella prossima Domenica futura, e nella cappella nuova di S. M.tà e mentre auguro à V. S. Ill.ma maggiori prosperità, le bacio per fine humilissimamente le mani di Vienna 1. Gennaio 1630.

D. V. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

33. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

3. února 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 26rv

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

È affatto contro l'intentione e desiderio mio che a V. S. Ill.ma habbia portato il minimo disturbo quel che da me le fù risposto in occasione dell Padre Provinciale de Padri Conventuali, e quel che a tocca dal medesimo. Se fù detto, havendo il contrario preteso et havuto per fine servire a V. S. Ill.ma e sodisfare al suo ardentissimo zelo. Al Padre Provinciale circa il negotio che di ordine di V. S. Ill.ma mi communicò dissi quel tanto che mi si offeriva hinc inde senza alcuna resolutione o dichiarazione di quel che giudicassi doversi fare, anzi rimettendolo totalmente all'eminenza del sapere e prudenza di V. S. Ill.ma et alla sua determinatione. Onde resto maravigliato anche le habbia insinuato come mio sento, che non si debba attendere alli publici scandali, e delitti di santa conseguenza com'ella dice massime che dalle parole di lui potevo raccogliere, che avanti la deputazione de Comisarii il preteso eccesso cosi per ragione della qualità principesca come di altre circostanze di persone e luoghi fusse di maniera secreto, che ne meno le publiche dimostrationsi delle diligenze fatte poi da Comisarii fussero state bastanti a cagionarne forse prova la bastanti che publicita, ancor che per altro ne risultasse occasione di parlare. Et io non dissento punto dal parer di V. S. Ill.ma e dal suo zelo che scandali publici e delitti di conseguenza non si lascino impuniti ancor che non vi fusse publico accusatore, se pero con fondamento non si potessero per ventura temer conseguenze de scandali e delitti maggiori, il che però se militi nel presente caso non lo sò, e non posso se non lasciarlo alla prudentissima e vigilantissima mente di

V. S. Ill.ma. Quanto poi all'accennatole nella mia lettera circa li suoi ministri in materia della clausura, e de Monasteri soggetti immediatamente alla Sede Apostolica, volsi a punto intendere per il seguito nel caso presente nel quale si tratta di Monastero di tal qualità per esser di ordine regolare che gode per concessioni. Apliche di simile privilegio e ne gode anche il possesso per qualche me ne attesta il presente Padre Provinciale et altri che han per molti anni governato la medesima Provincia, e la qualita del caso medesimo non dava luogo d'introdurre persona secolare in Monasterio senza violatione della clausura. Confido che V. S. Ill.ma riconoscerà di nuovo la mia singolare osservanza verso la sua persona, e desideroso di darlene più chiari segni col servirla, anche per sodisfare alle obligatione che le professo, la supplico quanto posso affettuosissimamente a porgermene le occassioni col favor di suoi comandamenti e le bacio humilissimamente le mani di Vienna 3. Febratio 1630.

Di V. S. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

34. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

5. února 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 28r

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

Si è compiaciuta S. Mtà Cesarea a mia intercessione concedere a questi Signori di Althan³¹³ la gratia che per hora vedrà V. S. Ill.ma dall'aggiunta copia di lettera diretta a V. S. Ill.ma medesima. E non essedosi hoggi potuta sottoscrivere da S. Mtà per le occupationi del tempo e convedendo al Baron Quintino³¹⁴ non differir più il suo ritorno verso Iosloviz³¹⁵, ha dar a me occassione di restar con nuova obligatione alla singolare bontà di V. S. Ill.ma con la confidenza che dando credenza a questo mio testimonio come ne la supplico si compiacerà non solo far eseguir in quella conformità, ma di far anche sperimentare li effetti dell'efficace e benigna sua protettione e favore nelle occorrenze che si offerivano nell'avvenire, con certezza di obligarne principalmente me stesso, che per tanti altri titoli a V. S. Ill.ma nessuna cosa maggiormente desidero che le occassioni di darle segni della mia gratitudine onde pregandola dell'honor de suoi

³¹³ Althanové – šlechtický rod

³¹⁴ Quintin Leo z Althannu, říšský hrabě (1577 – 1634)

³¹⁵ Jaroslavice, ve vlastnictví rodu Althannů od roku 1609

commandamenti resto baciandole humilissimamente le mani di Vienna 5. di Febbraio 1630.

Di V. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

35. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

4. března 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 29r

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

L'obligatissima osservanza che per ragioni hereditarie e proprie devo alla persona di V. S. Ill.ma possono renderla pienamente persuata che'io sia a parte di tutto cio che le tocchi. Non ho pero potuto lasciar di darlene rincontro nell'occasione che le significherà il renditor della presente, alla cui voce rimettendomi, e pregandola a creder qualche le saprà esprimer della vera e sincerissima mia devotione verso V. S. Ill.ma resto baciandole humilissimamente le mani. Di Vienna 4. Marzo 1630.

Di V. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

36. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

15. března 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 31r

Ill.mo et R.mo S.r mio Oss.mo

Con questa vengono le copie delle lettere da me scritte al S. Card.l Santa Croce³¹⁶ vi proposito della rinuntia del Vescovado di V. S. Ill.ma la qual da esse vederà, che non mi sono allontanato da quel che ella mi hà commandato. E supplicando V. S. Ill.ma di continuarmi l'honor d'altre occassioni di servirla le bacio senza più hummilissimamente le mani.

Di Vienna 15. Marzo 1630.

Di V. Ill.ma e R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

³¹⁶ Kardinál Gaspar de Borja y Velasco

37. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

22. července 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 33r

Eminent.mo et Rev.mo Sig.r mio Oss.mo

Pensavo d'esser in Italia a quest'hora, e già havevo le robbe sopra i carri per incaminarmi a quella volta, quando mi sopragiunse di Roma avviso, che per secondar' il senso, e gusto di N. S. mi conveniva aspettar l'arrivo di Monsignor Nuntio per abboccarmi seco. Godo grandemente che questo trattenimento sia stato cagione, ch'io senta in queste parti il prospero ritorno d'Italia di V. Eminenza, ma molto più goderei, se l'aspettativa di Monsignore medesimo non m'impedisce di venir a riverir presentalmente V. Eminenza. Mentre però non è concesso a me stesso, hò voluto almeno farne espressione à V. Eminenza col mezzo del presente mio gentil huomo, il qual dovendole col rallegrarsi seco in mio nome della buona salute di V. Eminenza testificar insieme la mia obligatissima osservanza e desiderio, conche vivo di partir per Italia honorato de suoi commandamenti. Supplico V. Eminenza à prestarle piena fede, e consolando il mio desiderio assicurarmi insieme della continuatione della sua grazia. Et à V. Eminenza bacio humilissimamente le mani.

Di Vienna 22. Luglio 1630.

Di V. Emin.za Rev.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

38. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

30. července 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 35rv

Eminent.mo et Rev.mo Sig.r mio Oss.mo

Hoggi m'è stata resa la lettera di V. Eminenza de 27 stè assieme col memoriale incluso toccante la persona del Paroco di Ertberg³¹⁷. Devo però dire in risposta a V. Eminenza, che essendosi li mesi pasati per alcuni delitti, che si pretendono contro del sudetto Paroco, havuto ricorso al sig.r. Commendatore di Meilperg³¹⁸ dell'ordine Hierosolymitano, al quale si asserisce spettare la Parochiale di Ertberg, perche vi

³¹⁷ Hrádek u Znojma

³¹⁸ Mailberg v Dolních Rakousích

pigliasse provisione, hà il medesimo Commendatore non ostante il ricorso tralasciato di provedervi. Et perche la Parochiale medesima come spettante all'Ordine Hiensolymitano è notoriamente esente dalla giurisditione ordinaria, perciò si è havuto ricorso da me con m.ta istanza, perche volessi provedervi con l'avvenuta Aplica. Havendovi dunque con questo presupposto messo le mani, e commetto al Decano di Retz che sopra i medesimi pretesi delitti pigliasse informatione, come hà fatto, m'è parso necessario stè la detta informatione di far venir quà il Paroco per giustificarli di quello, che resulta contro di lui, et havendolo fatto citare à comparire, hà ricusato di obedire, e fatto poco conto della giurisditione Apostolica, e perciò è stato dal medesimo Decano rimesso à questo tribunale. Da questo, ch'io accenno à V. Eminenza puol' ella conoscer i fondamenti per li quali mi son mosso à per le mani in questo negotio. Et si come con l'essermi io valsuto dell'avvenuta, che mi compete come Nunzio della Sede Apostolica non hò preteso di protar pregiudizio alcuno à quella di V. Eminenza, così se all'Eminenza Vostra ò à suoi ufficiali si offerirà qualche cosa in contrario la prego a farmelo sapere, un sicurezza che non solo non sarò per pregiudicar in modo alcuno alla giurisditione ordinaria di V. Eminenza, mà per quello, che spetta, e si deve alla persona di V. Eminenza, sarò per darle sempre segno della particolar osservanza et obligatione che le professo. Et à V. E. bacio humilissimamente le mani. Vienna 30. Luglio 1630.

Di V. Eminenza R.ma

Hummil.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.e Pallotto

39. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

25. zàří 1630, Vídeň

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 37r

Eminent.mo et Rev.mo Sig.r mio Oss.mo

Hò ricevuto la lettera di V. Eminenza delle 16. corrente col commandamento che si compiace inviarmi circa il contenuto del memoriale di Tobia Francesco Casner suo suddito. Hò considerato quello ch'egli desiderava riportar da me, e perche vedo di non poter consolarlo, e sodisfar insieme al gusto di V. Eminenza mi è forza ringratiar l'Eminenza V. dell honor, che mi fà, senza darle in quest' occasione maggior segno dell'ardente, et obligata mia volontà di servirla che una nuova sincerissima ratificatione

che le ne faccio con la presente. La supplico per tanto di non diminuir la certezza della mia divotione, mà compensarmi più tosto questa, che perdo, con molte altre opportunità, dove vaglia incontrar la sodisfattione di V. Eminenza e le bacio per fine humilissimamente le mani. Di Vienna 25. Settembre 1630.

Il non poter sodisfar alla domanda del ranovamento da V. E. e per difesso di potestà perche nelle mie facolta si esclude il poter dispensar nell'irregolarità et bigamia, e per le medesime non mi è concesso ingerirmi nelle speditioni di Roma che concernono materie non comprese nelle medesime facolta. Io sto pigliando le [?] con buon successo et il miglior che potro avere sarà tener molte occasioni di servir a V. E. alla qle resto

Hum.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.l Pallotto

40. Nuncius Giovanni Battista Pallotto kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

21. června 1631, Řím

Originál: RAD, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 39r

Emin.mo et Rev.mo Sig.r mio Oss.mo

Mi persuado che ogni prospero avvenimento, che il S.re Dio si compiace concedermi dia à V. Eminenza materia di piacere, onde tanto più devo sodisfar al mio debito in parteciparglili. Vengo però a dar conto all'Emnenza V. che N. S. per nuovo eccesso della sua bontà hà voluto dichiararmi Legato di Ferrara, la qual carica potendomi talvolta maggiormente habilitar a servir V. Eminenza mi fò lecito di rinovarle affettuosamente instante per l'honor de suoi commandamenti. È stata incomparabile la consolatione che hò rucevuto dall'altra grazia fattami nel medesimo tempo da S. Bne che mi honoro del titolo di S. Silvestro, perche havendo goduto quella Chiesa a gloria del nome, e protettione di V. Eminenza si è trovata vacante sino che l'Eminenza Vostra si habbia formato il successore con le sue mani nella persona del più certo, et obligato servitore che habbia. Questo successo mi terrà tanto più viva la memoria delle mie infinite obligationi verso l'Eminenza Vostra, alla qual per fine bacio humilis. le mani, e prego dal S.re Dio compite felicità. Di Roma 21. Giugno 1631.

Di V. Em.za Rev.ma

Hum.mo et Oblig.mo Ser.re

G. B. Card.l Pallotto

41. Nuncius Ciriaco Rocci kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

30. dubna 1616, Řím

Originál: RAD, kart. 441, i. č. 1908/94, fol. 1r

Ill.mo et R.mo S.re P.ron mio Oss.mo

Essendo piaciuto à Dio benedettissimo di chiamare à se il S. Cardinale Arrigone³¹⁹ fel. me.³²⁰ ho stimato esser mio debito il darne conto con la presentte à V. S. Ill.ma, sapendo che per sua bontà sentirà dispiacere di questa grandissima perdita, poiche anco V. S. Ill.ma ce n'ha molta parte per la professione che detto Sig.r Card.le faceva di eserle divotissimo servitore. Supplico però V. S. Ill.ma che s'io potrò in qualche parte supplire alla manzanza di esso col servirla in questa corte, si degni favorirmi de suoi comandamenti, che sarò sempre per riceverli, et eseguirli con ogni prontezza. Et à V. S. Ill.ma bacio humilissimamente le mani.

Di Roma 30. di Aprile 1616

Di V. S. Ill.ma et R.ma

Humilis.mo et Devotis.mo Ser.re

Ciriaco Rocci

42. Nuncius Ciriaco Rocci kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

6. října 1628, Altorf

Originál: RAD, kart. 441, i. č. 1908/94, fol. 3r

Ill.mo et R.mo S.re mio P.ron Col.mo

Poichè non ho altra occasione di ricordar à V. S. Ill.ma la mia servitù, incontro volentieri questa d'annunciarle felicissime le feste prossime di Natale. Sarà affetto della somma benignità di V. S. Ill.ma il gradire il mio ufficio, e l'honorarmi tal hora de suoi comandamenti, come vi la supplico instantissimamente. E le fò humilissima riverenza. D'Altorf li 6. Ottobre 1628.

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo et Divot.mo Ser.re

Cir.co Arciv.o di Patrasso

³¹⁹ Kardinál Pompeo Arrigoni (1552–1616)

³²⁰ Felice memoria

43. Nuncius Ciriaco Rocci kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

1. prosince 1629, Lucern

Originál: RAD, kart. 441, i. č. 1908/94, fol. 5r

Ill.mo et R.mo S.re mio P.ron Col.mo

Vorrei havere spesse occasioni di ricordare a V. S. Ill.ma la mia vera divotione, ma à pena mi trovo questa semplice et ordinaria, d'annunciarle, come fò con tutto l'animo, felicissime le feste prossime di Natale. V. S. Ill.ma può porgermene molte mediante l'honorè de suoi comandamenti. Onde d'essi resto supplicandola metre senza più le fò humilissima riverenza.

Di Lucerna il 1. Decembre 1629

Di V. Ill.ma et R.ma

Humil.mo et Obligat.mo Ser.re

Cir.co Arciv.o di Patrasso

44. Nuncius Ciriaco Rocci kardinálu Františkovi z Ditrichštejna

28. ledna 1631, Vídeň

Originál: RAD, kart. 441, i. č. 1908/94, fol. 7r

Eminent.mo e R.mo Sig.r mio P.ron Col.mo

Con l'occasione d'inviar à Vra Eminenza l'acclusa dell'Eminentissimo Signor Card.le Barberino vengo à rallegrarmi con esso lei della legatione, conferitale dalla S.tà di N. S., per le nozze della M.tà del Re d'Ongheria³²¹. E mentre la supplico à degnarsi d'honorarmi

de suoi comandamenti, per poter esercitare con Vostra Eminenza la mia divota servitù, le fò humilissima riverenza. Di Vienna li 28. Gennaio 1631.

Di Vostra Eminenza

Humil.mo et Obligat.mo Ser.re

Cir.co Arciv.o di Patrasso

³²¹ Ferdinand III. Habsburský

Seznam zkratek:

A. S.	Altezza sua/Altezze Sue
Mtà	Maestà
N. S.	Nostro Signore
S. Bne	Sua Beatitudine
S. M.	Sua Maestà
S. Stà	Sua Santità
Ste	presente
V. E.	Vostra Eminenza
V. S. Ill.ma	Vostra Signora Illustrissima

Závěr

Kardinál František z Ditrichštejna je dozajista jednou z nejsignifikantnějších osobností pobělohorského období. Pro badatele je obzvlášť zajímavý jako muž, který po potlačení stavovského povstání představoval vůdčí osobnost církevní i politické sféry na Moravě. Z této pozice měl naprosto zásadní vliv na formování nového společenského a politického řádu a zejména jeho rekatolizační úsilí Moravu trvale poznamenalo. Ve spojení s protireformačním projektem je také kardinálovo jméno v pracích historiků skloňováno nejčastěji.

Bakalářská práce přidala k bádání o Ditrichštejnově pobělohorské činnosti další střípek poznání, který se opírá o dosud neinterpretovaný pramen, jímž jsou soubory korespondence tří papežských nunciů u císařského dvora. Jde konkrétně o Carla Caraffu, Giovanni B. Pallottu a Ciriaca Rocciho, kteří mezi lety 1621 a 1634 s Ditrichštejnem v církevních záležitostech spolupracovali. Práce za využití těchto písemností a rovněž za pomoci literatury přichází se zhodnocením, jak tato vzájemná spolupráce mezi Ditrichštejnem a nuncií vypadala, v jakém duchu se nesla a co konkrétně bylo jejím předmětem. Zároveň popisuje průběh diplomatických misí jednotlivých legátů, čímž především v případě G. B. Pallotty a C. Rocciho zprostředkovává informace, které doposud nebyly v českém prostředí zpřehledněny.

Pokud bychom měli na tomto místě spolupráci nunciů a kardinála Ditrichštejna mezi lety 1621 a 1634 shrnout, můžeme konstatovat, že nám písemné prameny v jejich vzájemném vztahu dosvědčily určitou míru zdrženlivosti. Pro hojnou a bezproblémovou kooperaci mezi těmito legáty a Ditrichštejnem nebylo v tomto časovém období ani příliš dobré klima. Velkou překážkou se ukázalo být napětí, které papežská kurie vyvolávala dvouúrovňovým rozdělením moci mezi biskupy a apoštolské legáty.³²² Součinnost Ditrichštejna s třemi zmiňovanými nuncií byla navíc během dvacátých a na počátku třicátých let 17. století ovlivněna zlomem, jenž v papežské politice vůči Habsburkům představoval pontifikát Urbana VIII. Diplomátům, kteří byli ve Vídni zpřítomněním papeže, jenž se svými kroky jasně stavěl do anti-císařské a anti-španělské pozice, Ditrichštejn přirozeně nemohl být nakloněn. Kvůli těmto vnějším faktorům bylo proto nunciům pro užší a přátelskou spolupráci s kardinálem Ditrichštejnem dopřáno jen velmi málo prostoru.

³²² A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 177.

Určité odtažitosti si lze povšimnout právě při zkoumání jejich písemné komunikace a konkrétně dopisů, jež nunciové zaslali Ditrichštejnovi na Moravu, které daly základ této práci. Z per těchto nunciů se v Rodinném archivu Ditrichštejnů v Brně dochoval celkem nízký počet písemností, což svědčí o tom, že kardinál rozhodně nebyl na císařském dvoře pro vyslance stěžejní oporou ani jejich páteřním spolupracovníkem. Z tohoto důvodu v jejich dopisech rovněž nenalezneme žádné informace většího politického významu. Pokud se v nich objevují doklady kooperace mezi kardinálem a nunciem, jsou jimi spíše zmínky o záležitostech mikropolitického charakteru.

Můžeme také zaznamenat, že je jejich komunikace svázána značnou formálností, skrze kterou jen velice zřídka prosakují informace osobní povahy. Svědectvím je v této věci i fakt, že valná většina dopisů není psána rukou nuncia, nýbrž písařem. Celkově se korespondence z pohledu obsahu jeví jako velice strohá. Nelze popřít, že se v dopisech vyskytují časté vstřícné obraty a pokusy nunciů jimi Ditrichštejna ujistit o své náklonnosti vůči jeho osobě. Je však velice pravděpodobné, že jsou tyto písemné pasáže pouze součástí dobové kurtoazie a strategie disimulace, jež se během komunikace v raném novověku používala velmi často.³²³

Na úplný závěr dodávám, že se pro další rozvinutí této práce nabízí možnost dohledat i ty dopisy, které kardinál Ditrichštejn zaslal nunciům z Moravy nazpět. Pokud bychom chtěli vypátrat, kde jsou tyto dopisy uloženy, museli bychom se nejspíš poohlédnout po italských institucích. V případě Carla Caraffy se písemnosti s největší pravděpodobností nacházejí v Archivio di Stato di Napoli, kde je umístěn archiv rodiny Caraffa della Roccella, z níž nuncius pocházel. Pokud jde o Giovanni B. Pallottu, jehož rodina vlastnila zámek v městě Caldarola, kde je nuncius také pohřben, bylo by pro získání písemností možné využít služeb tamního archivu.³²⁴ Co se týče posledního ze tří nunciů, Ciriaca Rocciho, bylo by ještě třeba odpovídající rodinný archiv dohledat. Vzhledem k hodnosti, kterou kardinálovi korespondenti zastávali, však nelze vyloučit ani fakt, že se Ditrichštejnova korespondence Caraffovi, Pallotovi a Roccimu nachází v některém z fondů Vatikánského tajného archivu, resp. Apoštolské knihovny.

³²³ Dissimulatio a jeho role v raně novověké společnosti je rozebráno například v Jon R. SNYDER, *Dissimulation and Deceit in Early Modern Europe*, Los Angeles 2012.

³²⁴ Dokládají to webové stránky. U rodiny Caraffů della Roccella by pátrání patrně bylo snazší. V neapolském archivu jsou uloženy všechny archiválie (630 pezzi) pocházející z časového rozmezí od roku 1313 do 1850. Další informace jsou dostupné na <https://www.archiviodistatonapoli.it/> [online] Informace o Archivio di Comune di Caldarola jsou dostupné na <http://siusa.archivi.beniculturali.it/> [online]

Conclusion

Cardinal Franz Dietrichstein is certainly one of the most significant figures of the period that arrived after the battle of White Mountain in 1621. He is particularly interesting for historians as a man who, after the suppression of the Bohemian revolt, played the leading role in Moravia in both ecclesiastic and political spheres. From this position, he had an absolutely fundamental influence on the formation of the new social and political order. His recatholization efforts marked Moravia permanently.

This bachelor thesis added another piece of knowledge to the research of Dietrichstein's 1620's and 1630's activity. It is based on the correspondence of three Papal Nuncios at the imperial court. Namely Carlo Caraffa, Giovanni Battista Pallotta and Ciriaco Rocci. These three legates collaborated with Dietrichstein on religious affairs between 1621 and 1634. Their letters give us a notion of how their collaboration looked like and help us understand which were the specific subjects of their cooperation. At the same time, this thesis describes the diplomatic missions of each and every legate. In the case of G. B. Pallotta and C. Rocci it mediates information that has not yet been summed up in the Czech environment.

If we were to summarize the cooperation of the Nuncios and Cardinal Dietrichstein between 1621 and 1634, we can state that the letters have shown us some degree of restraint in their relationship. Unfortunately there was not a good climate for an easy and warm partnership between these legates and Dietrichstein in this period. Their cooperation was influenced by Urban VIII's anti-Habsburg politics during the twenties and early thirties of the 17th century. Certain reservedness can be noticed when examining their written communication. A relatively low number of letters from the three nuncios are deposited in the Dietrichstein Family Archives in Brno, which indicates that the cardinal was certainly not a key support for the papal legates. For this reason, we cannot find any information of greater political importance in their letters. The cooperation between Cardinal and the nuncios was more of a micropolitical character. We can also note that their communication is bound by considerable formality and overall the correspondence seems to be quite austere in terms of content. Nuncios' attempts to assure Dietrichstein's of their affection for him is very likely a part of the contemporary courtography and dissimulation strategy, which was used very often during early modern communication.

To conclude, I would like to add that for the further development of this work, it is also possible to trace Cardinal Dietrichstein's replies to the nuncios. If we wanted to find out where these letters are deposited, we would probably have to look around Italian institutions. In the case of Carlo Caraffa, the documents are most likely to be found in the Archivio di Stato di Napoli. Regarding Giovanni B. Pallotta, whose family owned a castle in Caldarola, it would be possible to use the services of the local archives. As for the last of the three Nuncios, Ciriaco Rocci, it would still be necessary to trace the relevant family archive. Dietrichstein's correspondence to Caraffa, Palloto and Rocci can also be found in the funds of the Vatican Secret Archive, or The Apostolic Library.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

MZA, Rodinný archiv Ditrichštejnů, G 140, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 1 – 32.

MZA, Rodinný archiv Ditrichštejnů, G 140, kart. 439, i. č. 1908/6, fol. 1 – 39.

MZA, Rodinný archiv Ditrichštejnů, G 140, kart. 441, i. č. 1908/94, fol. 1 – 7.

Vydané prameny:

BECKER ROTRAUD (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutschland. Nuntiatoren des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631)*, Tübingen 2009.

HRUBÝ FRANTIŠEK (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620-1636 I-II*, Brno 1934-1937.

JAITNER KLAUS (ed.), *Die Hauptinstruktionen Clemens' VIII. für die Nuntien und Legaten an den europäischen Fürstenhöfen 1592-1605*, Tübingen 1984.

KIEWNING HANS (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutschland. Nuntiatoren des Pallotto. 1628–1630. Bd. 1. 1628*, Berlin 1895; *Bd. 2. 1629*, Berlin 1897.

KOLLER ALEXANDER (ed.), *Die Außenbeziehungen der römischen Kurie unter Paul V. Borghese (1605-1621)*, Tübingen 2008.

KOLLMANN Hynek (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia I (1622-1623)*, Pragae 1923-1950; *II (1623-1624)*, Pragae 1954-1955.

MÜLLER JOSEPH GODEHARD (ed.), *Carlo Caraffa vescovo d'Aversa, Relazione dello stato dell'Imperio e della Germania fatta dopo il ritorno della sua nuntiatura appresso l'imperatore 1628*, Vídeň 1859.

SNOPEK FRANTIŠEK (ed.), *Akta kardinála z Dietrichštejna z let 1619-1635*, ČMM 39, 1915, s. 98-194.

Literatura:

BAĎURA BOHUMIL, *Markýza de Mondejar*, JM 40, 2004, s. 81-108; JM 41, 2005, s. 52-82.

BALCÁREK PAVEL, *Italská a španělská korespondence kardinála Františka z Ditrichštejna*, JM 4, 1968, s. 123-128.

BALCÁREK PAVEL, *Kancelář kardinála Ditrichštejna a správa biskupských statků před Bílou horou*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 66-126.

BALCÁREK PAVEL, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636. Gubernátor Moravy*, České Budějovice 2007.

BALCÁREK PAVEL, *Kongregace pro šíření víry v době třicetileté války. Její působnost, organizace, chod kanceláře a archiv*, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada C, č. 50, 2003, s. 131-141.

BALCÁREK PAVEL, *Le nunziature di Carlo Caraffa degli anni 1621-1628 e la loro accessibilita in forma di edizione*, Bolletino dell'Istituto storico ceco di Roma, č. 3, 2002, s. 71-90.

BALCÁREK PAVEL, *Ve víru třicetileté války. Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*, České Budějovice 2011.

BALCÁREK PAVEL, *Z korespondence Carla Caraffy o pobělohorské Moravě*, in: Ivan Hlaváček – Jan Hrdina (edd.), *Facta probant homines*. Sborník k životnímu jubileu prof. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 22-46.

BECKER ROTRAUD, *Die Wiener Nuntiatur um 1630. Spannungen in den Beziehungen zwischen Kardinal Klesl und Nuntius Pallotto*, in: Gisela Fleckenstein – Michael Klocker – Norbert Schlossmacher (ed.), *Kirchengeschichte. Alte und neue Wege*. Festschrift für Christoph Weber. Frankfurt am Main 2008, s. 215-245.

BERÁNEK KAREL – ČORNEJOVÁ IVANA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy 1622-1802*, Praha 1995.

BERÁNEK KAREL, *Správa a kancelář pražské university v době pobělohorské*, Sborník archivních prací 19(1), 1969, s. 189-240.

BIRELEY ROBERT, *Ferdinand II, Counter-Reformation emperor, 1578-1637*, New York 2014.

BIRELEY ROBERT, *The Jesuits and the Thirty Years War. Kings, Courts, and Confessors*, Cambridge 2003.

BRAITO SILVESTR MARIA, *Svatý Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma*, Olomouc 1937.

BRÁZDOVÁ LUCIE, *Hudba a kardinál Dietrichstein 1599-1636*, Olomouc 2012.

BURIAN VÁCLAV, *Osudy tělesných pozůstatků olomouckého biskupa Františka kardinála z Ditrichštejna*, VVM 44, 1992, s. 330-343.

BURIÁNKOVÁ MICHAELA – MAREK PAVEL, *Nejstarší císařská ambasáda: zástupci rakouských Habsburků ve Španělsku*, in: Jiří Kubeš (ed.), *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha 2018.

BŮŽEK VÁCLAV (ed.), *Společnost českých zemí v raném novověku: Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

CATALANO ALESSANDRO, *La politica della curia romana in Boemia dalla strategia del nunzio Carlo Carafa a quella del cappuccino Valeriano Magni*, in: Richard Bösel – Grete Klingenstein – Alexander Koller (edd.), *Kaiserhof - Papsthof (16.-18. Jahrhundert)*, Wien 2006, s. 105-121.

CATALANO ALESSANDRO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

ČERNUŠÁK TOMÁŠ, *Forme e conflitti dei cerimoniali come comunicazione simbolica nella corrispondenza del nunzio apostolico a Praga Antonio Caetani (1607–1611)*, Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma 10, 2016, s. 33-50.

ČERNUŠÁK TOMÁŠ (ed.), *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Praha 2017.

ČERNUŠÁK TOMÁŠ – MAREK PAVEL, *Vztahové sítě španělských a papežských diplomatů u císařského dvora na pozadí krize z let 1608-1609*, ČČH 115, 2017, s. 1075-1097.

ČORNEJOVÁ IVANA – SVATOŠ MICHAL (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy 1347/48-1622*, Praha 1995.

DAVID JIŘÍ, „Odvážní moravští stavové“ a jejich pokus o zásah do Obnoveného zřízení zemského, ČMM 125, 2006, s. 397-423.

EDELMAYER FRIEDRICH, *Honor y Dinero: Adam de Dietrichstein al Servizio de la Casa de Austria*, Studia Historica. Historia Moderna 11, (1993) s. 89-116.

EVANS ROBERT JOHN WESTON, *Vznik habsburské monarchie 1550-1700*, Praha 2003.

FABER PETER, *Valdštejn. Vojevůdce a mírotvůrce. Vizionář v třicetileté válce*, Praha 2019.

FIALA MARTIN – STELLNER FRANTIŠEK – ŽUPANIČ JOSEF, *Encyklopedie knížecích rodů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

FOLTÝN DUŠAN - SOMMER PETR – VLČEK PAVEL (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

FORBELSKÝ JOSEF, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.

FOSI IRENE – KOLLER ALEXANDER (edd.), *Papato e impero nel pontificato di Urbano VIII. (1623-1644)*, Città del Vaticano 2013.

FRISCH MICHAEL, *Das Restitutionsedikt Kaiser Ferdinands II. vom 6. März 1629. Eine rechtsgeschichtliche Untersuchung*, Tübingen 1993.

GONZÁLEZ CUERVA RUBÉN, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: the 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624-1629)*. Text vyjde v *Theatru Historiae* 23, 2018.

GONZÁLEZ CUERVA RUBÉN – MAREK PAVEL, *Vienna/Prague. The Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts (1556–1619)*, in: Rubén González Cuerva – Alexander Koller (edd.), *A Europe of Courts, a Europe of Factions, Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550-1700)*, Lieden – Boston 2017, s. 130-155.

HERBERMANN CHARLES GEORGE (ed.), *The Catholic Encyclopedia*, vol. 13, New York 1913.

HRBEK JIŘÍ, *České barokní korunovace*, Praha 2010.

- JANÁČEK JOSEF, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.
- JANÁČEK JOSEF, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 2003.
- KALOUSEK JOSEF, *České státní právo*, Praha 1892
- KAVKA FRANTIŠEK, *Bílá hora a české dějiny*, Praha 2003.
- KNOZ TOMÁŠ, *Althannové v Sále předků - mezi legendou a skutečností*, in: Eva Dvořáková – Bohumil Samek (edd.), *Sál předků na zámku ve Vranově nad Dyjí*, Brno 2003, s. 7-24.
- KNOZ TOMÁŠ, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008.
- KNOZ TOMÁŠ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, stredo-evropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.
- KNOZ TOMÁŠ, *Pobělohorské konfiskace na Moravě jako komunikace na ose císař – zemský gubernátor*, ČMM 113, 1994, s. 101-114.
- KOLDINSKÁ MARIE, *Bělohorský mýtus v českém historickém povědomí 20. století*, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra II. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, Praha 2007, s. 934–939.
- KOLLMANN JOSEF, *Valdštejn a evropská politika 1625-1630. Historie 1. generalátu*, Praha 1999.
- KORDIOVSKÝ EMIL – SVOBODA MIROSLAV (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*, Mikulov 2006.
- KOTYK JIŘÍ, *Maxmilián z Pernštejna (1575-93)*, *Heraldika a genealogie* 30 (1997), s. 189-198.
- KOUŘIL MILOŠ, *Pohřeb a hrob Františka kardinála Ditrichštejna*, in: Emil Kordiovský – Miroslav Svoboda (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*, Mikulov 2006, s. 179-185.
- KROUPA JIŘÍ, *„Moderni fiori“: kardinál z Ditrichštejna, protobarok, a umělecká funkce na Moravě po roce 1600*, in: Emil Kordiovský – Miroslav Svoboda (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*, Mikulov 2006, s. 55-71.

KUBEŠ JIŘÍ (ed.), *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha 2018.

KUČERA JAN PAVEL, *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*, *Studia Comeniana et Historica* 14, č. 28, 1984, s. 5-42.

MAREK PAVEL, *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des böhmischen und mährischen Adels bei der Lösung des Bruderzwistes*, in: Václav Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2010, (= *Opera historica* 14), s. 179-209.

MAREK PAVEL, *La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II*, *Studia historica. Historia moderna* 30, 2008, s. 109-143.

MAREK PAVEL, *La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013.

MAREK PAVEL, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské monarchie*, Praha 2018.

MAREK PAVEL, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, *ČMM* 126, 2007, s. 285-318.

MAREK PAVEL, *Sňatky mezi rakouskými a španělskými Habsburky*, in: Václav Bůžek – Rostislav Smíšek (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017, s. 254-257.

MAREK PAVEL, *"Španělská strana" na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, *ČČH* 113, 2015, s. 965-990.

MATĚJEK FRANTIŠEK, *Morava za třicetileté války*, Praha 1992.

MATĚJEK FRANTIŠEK, *Účinky Obnoveného zřízení zemského z roku 1628 na naše země*, *Vlastivědný věstník moravský* 42(3), 1990, s. 327-336.

MIKULEC JIŘÍ, *České země v letech 1620-1705: od velké války k dlouhému míru*, Praha 2016.

MIKULEC JIŘÍ (ed.), *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013.

MIKULEC JIŘÍ, *Rekatolizace šlechty v Čechách. 31. 7. 1627. Čí je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005.

OBRŠLÍK JINDŘICH – ŘEZNÍČEK JAN – VOLDÁN VLADIMÍR, *Rodinný archiv Dietrichštejnů. Katalog fondu G 140 MZA*, sv. 1-3, Brno 1979.

ODLOŽILÍK OTAKAR, *Karel Starší ze Žerotína 1564-1636*. Praha 1936.

PARMA TOMÁŠ, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.

PARMA TOMÁŠ, „*In habitu itinerario quasi laicali*“. Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene, ČMM 124, 2005, s. 203-226.

PARROTT DAVID, *The Mantuan Succession: A Sovereignty Dispute in Early Modern Europe*, English Historical Review 112, 1997, s. 20–65.

PETRÁŇ JOSEF, *Na téma mýtu Bílé hory*, in: Zdeňka Hledíková (ed.), *Traditio et cultus. Miscellanea historica Bohemica. Miloslao Vlk archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993, s. 141-162.

QUAZZA ROMOLO, *La guerra per la successione di Mantova e del Monferrato 1628-1631*, Mantova 1926.

SEJBAL Jiří, *Dějiny peněz na Moravě*. Brno 1979.

SNYDER JON R., *Dissimulation and Deceit in Early Modern Europe*, Los Angeles 2012.

SOUSEDÍK STANISLAV, *Valerián Magni 1586-1661. Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. Praha 1983.

STERNECK TOMÁŠ, *Dva prameny k dějinám Brna z první poloviny třicetileté války, Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna*, Brno 2012, s. 117-164.

STLOUKAL KAREL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský na předělu XVI. a XVII. Věku*, Praha 1925.

SQUICCIARINI DONATO, *Nunzi apostolici a Vienna*, Città del Vaticano 1998.

TENORA JAN, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství*, Hlídka 23, 1906, s. 19-26, 86-91, 166-179, 254-266.

TENORA JAN, *Kardinál Ditrichštejn a jazyk český*, Hlídka 20, 1903, s. 17-21, 109-114.

Jan TENORA, *Účast kardinála Dietrichštejna za boje mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608*, Hlídka 34, 1917, s. 204-214.

VÁLKA JOSEF, *Dějiny Moravy II.*, Brno 1996.

VILLARI ROSARIO, *Elogio della dissimulazione. La lotta politica nel Seicento*, Roma-Bari 2003.

VILLOSLADA RICCARDO GARCÍA, *Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551) alla soppressione della Compagnia di Gesù (1773)*, Roma 1954.

VOREL PETR, *La storia della piastra d'argento di Urbano VIII. L'attività della zecca romana sul finire del pontificato di Urbano VIII. e il catalogo dettagliato delle piastre d'argento pontificie degli anni 1634-1644*, Roma-Praha 2013.

VYBÍRAL ZDENĚK, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005.

WIERUSZ-KOWALSKI JAN, *Encyklopedie papežství*, Praha 1994.

WRBA JOHANNES, *Die Rolle Wilhelm Lamormainis SJ in der Geschichte Böhmens im 17. Jahrhundert*, in: In: *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, sv. 1, Praha 2010 s. 277-291.

ZUBER RUDOLF, *Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. století*, in: Jan Bombera (ed.), *Tři sta let piaristů v Jeseníkách*, Moravský Beroun 2001, s. 109-121.

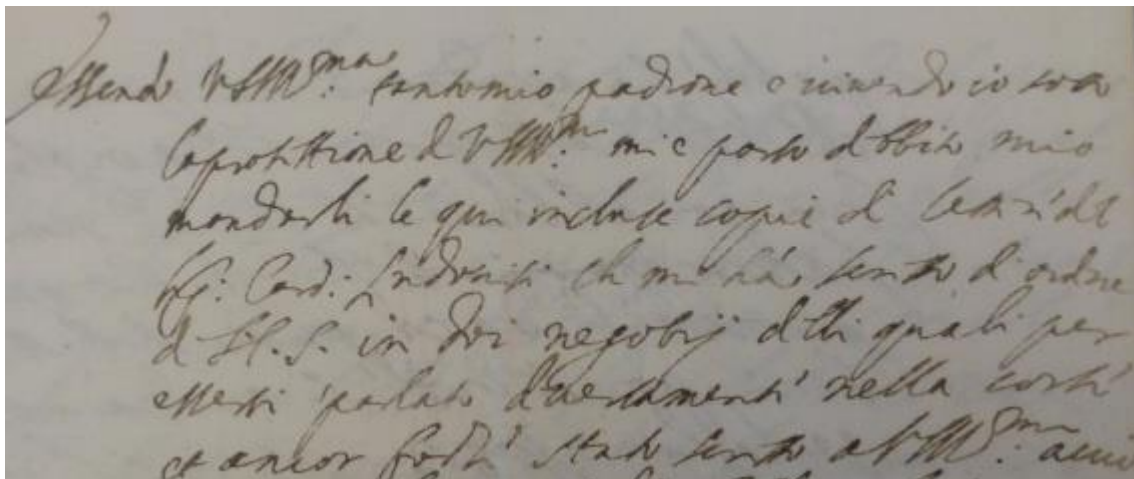
ZUBER RUDOLF, *Mladá léta kardinála Ditrichštejna*, Praha 1946.

Elektronické zdroje:

<https://www.catholic.org/encyclopedia/>

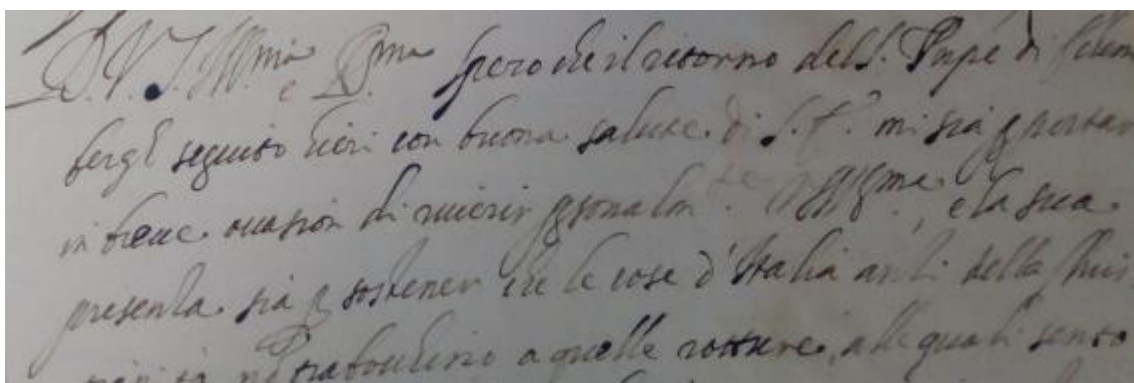
<http://www.treccani.it/>

Obrazové přílohy

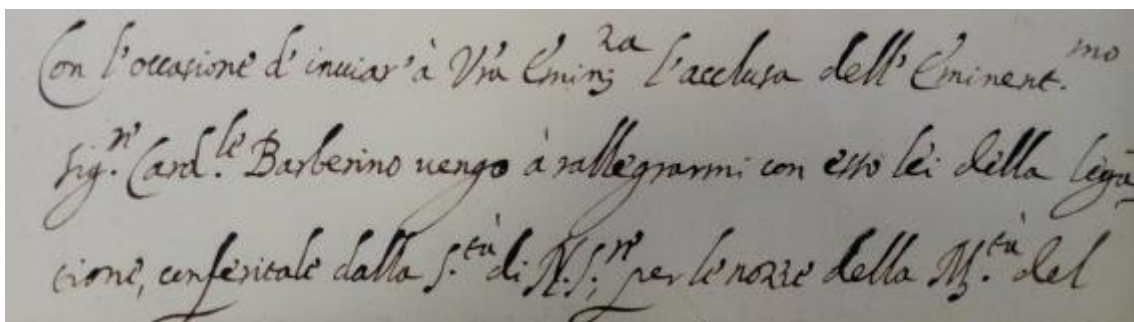
Stendo V.M. Antonio padrone o intendo io sono
l'apothione di V.M. mi e posto d'obio mio
morderli le qui videte copie di lettera del
fig. Card. Indrati che mi ha' sentto d'ordine
di S.S. in doi negotij d'li quali per
effetti parato d'adamenti nella corte
et altro foglio stato sentto a V.M. anno

Caraffův vlastnoručně dopis Ditrichštejnovi, z 4. ledna 1623.

V.M. mio D. me spero de il ritorno dell' Pope di Roma
fegit seguito rieri con buona salute. di S.S. mi sia postato
in bene. uapion di auerir spozalato. V.M. et la sua
presenza. sia p' sostenere che le cose d'Italia anti della mis
nisi in r'atouderio a quelle occurre, alle quali sono

Pallottův vlastnoruční přípisek k dopisu Ditrichštejnovi, z 17. ledna 1629.

Con l'occasione d' inuiar' a V.M. ^{ra} l'acclusa dell' Eminent.^{mo}
fig. Card. Barberino uengo a rallegrarmi con esso lei della lega
zione, conferitale dalla Sta di N.S. per le nozze della M.^{ta} del

Rocciho dopis, z 28. ledna 1631.

